

Univerza v Ljubljani
Pravna fakulteta
Katedra za mednarodno pravo

**IRAN – ZDA TRIBUNAL ZA MEDSEBOJNE ZAHTEVKE:
VPRAŠANJE RAZLASTITVE V MEDNARODNEM PRAVU**
(diplomska naloga)

Avtorica: Mojca Neudauer
Mentorica: as. dr. Vasilka Sancin

Ljubljana, julij 2008

KAZALO VSEBINE

SEZNAM OKRAJŠAV IN KRATIC.....	4
1. UVOD	6
2. REŠEVANJE VPRAŠANJA RAZLASTITVE V MEDNARODNEM PRAVU	9
2.1. Organizacija združenih narodov in reševanje vprašanja razlastitve pred Meddržavnim sodiščem v Haagu kot njenim poglavitnim sodnim organom.....	10
2.1.2. Resolucije Generalne skupščine OZN.....	10
2.1.2. Sodbe Meddržavnega sodišča	12
2.2. Severnoameriški sporazum o svobodni trgovini (NAFTA)	15
2.3. Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (ICSID)	17
2.4. Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP).....	21
3. USTANOVITEV IRAN-ZDA TRIBUNALA ZA MEDSEBOJNE ZAHTEVKE	25
3.1. Družbene okoliščine v Iranu konec 70. in v začetku 80. let 20. stoletja.....	26
3.1.1. Iranska revolucija in kriza z ameriški talci v Teheranu	26
3.1.2. Primer Ameriško diplomatsko in konzularno osebje v Teheranu (ZDA proti Iranu, 1980).27	
3.2. Sprejem ustanovitvenih dokumentov	29
3.2.1. Splošna deklaracija.....	29
3.2.2. Deklaracija o razrešitvi zahtevkov.....	32
3.2.3. Ostali dokumenti.....	36
4. POSKUS DEFINICIJE RAZLASTITVE	36
4.1. Imenovanje menedžerjev ali nadzornikov s strani vlade.....	38
4.2. De facto nacionalizacija naftne industrije.....	41
4.3. Fizičen odvzem lastnine	43
4.4. Onemogočanje izvoza blaga	45
4.5. Zakonite omejitve.....	45
4.6. Vmešavanje v bančne račune	46
4.7. Izguba lastnine izključno zaradi revolucionarnih uporov in izgon ameriških državljanov	47
4.8. (Ne)upravičenost vlaganja zahtevkov.....	48
4.9. Pripisljivost dejanj državi	49
5. POGOJI ZA ZAKONITOST RAZLASTITVE.....	50
5.1. Javni interes in vprašanje namena	50
5.1.1. Javni interes	50
5.1.2. Vprašanje razlastitvenega namena	52
5.2. Nediskriminatornost	52
5.3. Plačilo odškodnine.....	53
5.3.1. Vprašanje odškodnine v mednarodnem pravu	53

5.3.2.	Vprašanje odškodnine pred Tribunalom	56
5.4.	Skladnost s predpisanim pravnim postopkom	59
6.	ZAKLJUČEK	60
6.1.	Kriteriji za ugotavljanje posredne razlastitve	60
6.2.	Pomen odločitev Iran-ZDA tribunala za medsebojne zahtevke.....	62
7.	VIRI IN LITERATURA	64
7.1.	Monografije.....	64
7.2.	Periodika	65
7.3.	Poglavja v zbornikih in enciklopedijah	65
7.4.	Odločitve mednarodnih sodišč in tribunalov	66
7.4.1.	Meddržavno sodišče	66
7.4.2.	Stalno meddržavno sodišče	67
7.4.3.	Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov.....	67
7.4.4.	Arbitražne odločitve na podlagi Severnoameriškega sporazuma o svobodni trgovini.....	67
7.4.5.	Evropsko sodišče za človekove pravice.....	67
7.4.6.	Druge arbitražne odločitve	67
7.5.	Odločitve Iran-ZDA tribunala za medsebojne zahtevke	68
7.6.	Sodbe nacionalnih sodišč	69
7.7.	Slovenska zakonodaja	70
7.8.	Mednarodni dokumenti	70
7.9.	Dokumenti in publikacije Organizacije združenih narodov	71
7.10.	Spletne strani	72
7.11.	Drugo.....	73
8.	PRILOGE.....	74
8.1.	Splošna deklaracija	74
8.2.	Deklaracija o razrešitvi zahtevkov	79

SEZNAM OKRAJŠAV IN KRATIC

AJIL	American Journal of International Law
BYIL	British Yearbook of International Law
Case W. Res. J.	Case Western Reserve Journal of International Law
Int'l L.	
DSU	Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes
ECHR	European Court of Human Rights
EHRR	European Human Rights Reports
EKČP	Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah
EPIL	Encyclopedia of Public International Law
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
ETS	European Treaty Series
gl.	glej
GS	Generalna skupščina Organizacije združenih narodov
ICJ	International Court of Justice
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes
IIED	International Institute for Environment and Development
ILM	International Legal Materials
ILR	International Law Reports
IUSCT	Iran-United States Claims Tribunal
IUSCTR	Iran-United States Claims Tribunal Report
JWI	Journal of World Investment
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency
NAFTA	North American Free Trade Agreement

No.	number
npr.	na primer
NYU	New York University
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
oz.	oziroma
OZN	Organizacija združenih narodov
PCIJ	Permanent Court of International Justice
QB	Queen's Bench
Rep.	Reports
str.	stran(i)
št.	številka
t.i.	tako imenovani (a)(o)
tj.	to je
UN	United Nations
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNTS	United Nations Treaty Series
VJIL	Virginia Journal of International Law
YBILC	Yearbook of the International Law Commission

*'There shall be firm and enduring peace and friendship between the United States of America and Iran.'*¹

1. UVOD

Razlastitev lahko najosnovnejše definiramo kot prisilno odvzete zasebne lastnine s strani države. Definicija razlastitve se razteza od zgolj dejanskega fizičnega odvzema, tj. neposredne razlastitve, do kateregakoli dejanja, ki nerazumno posega v uporabo, uživanje ali razpolaganje z lastnino - v takem primeru govorimo o posredni razlastitvi.² Razlastitev je še posebej v post-kolonialnem obdobju postala pomembno vprašanje v mednarodnem pravu. Mogoče celo bolj kot katerokoli drugo vprašanje je poudarila nasprotujoča si stališča kapitalističnih razvitih držav, držav pod socialističnim režimom in držav v razvoju. Prve zahtevajo zagotovilo o varnosti in zaščiti, preden se odločijo za investiranje v tujini, medtem ko sta drugi dve skupini držav skeptični in ne dovoljujeta prevelike stopnje tujih investicij zaradi strahu pred izgubo nadzora nad svojimi lastnimi viri.³ Tako razvite države kot tiste v razvoju priznavajo legitimno pravico vsake države do uvedbe razlastitvenih ukrepov, vendar v njihovih pojmovanjih obstaja bistvena razlika: razvite države zahodnega sveta vztrajajo, da je razlastitev legitimna zgolj, če ustreza minimalnim mednarodnim standardom in jo spremlja plačilo odškodnine, države v razvoju pa takemu stališču nasprotujejo.⁴

Pravila mednarodnega prava, ki urejajo vprašanje razlastitve lastnine tujcev, so se zgodovinsko gledano razvijala hkrati s splošnimi pravili, ki so urejala status tujcev. Sčasoma je postalo jasno, da država gostiteljica ne uživa popolne diskrecije pri urejanju lastnine tujcev.⁵ V skladu s pravili običajnega mednarodnega prava ima vsaka suverena država pravico poseči v lastnino tujcev, vendar pa mora vsako tako dejanje izpolnjevati določene kriterije, in sicer mora biti poseg izvršen v javnem interesu, spoštovano mora biti načelo nediskriminacije

---

¹ Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights between the United States of America and Iran (1955), 1. člen, »Med Združenimi državami Amerike in Iranom naj vladata trden in trajen mir ter prijateljstvo.« (prevod M.N.)

² V angleščini *creeping, constructive* ali *indirect expropriation*. Gl. Starrett Housing Corp. v. Iran, 4 IUSCTR 122; Pope&Talbot Inc. v. The Government of Canada, 26 June 2000 (NAFTA), 102. odstavek; 1961 Harvard Draft Convention, Draft Article 10(3)a.

³ M.N. Shaw, INTERNATIONAL LAW (1997), str. 561-62; M.R. Wallace, INTERNATIONAL LAW (2002), str. 203.

⁴ M.R. Wallace, op. cit., str. 203.

⁵ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, v: R. Bernhardt (ur.), EPIL (1995), Volume 2, str. 319.

in spremljati ga mora plačilo odškodnine v skladu z notranjim pravom države in standardi mednarodnega prava.

Naraščajoča negotovost glede vsebine morebitnega običajnega mednarodnega prava, ki bi urejalo razlastitev, je vodila razvite države in države v razvoju k sklepanju bilateralnih pogodb, s katerimi so si zagotovile odškodnino za primer razlastitve.

Razlike v interesih držav in nasprotujoči si pogledi na vprašanje razlastitve so vplivali na naraščanje števila sporov v mednarodni areni. Spodbujanje in zagotovitev mirnega reševanja sporov je bil vseskozi in ostaja eden izmed najpomembnejših - in morda najtežje dosegljivih - ciljev v mednarodnopravnem sistemu. 33. člen Ustanovne listine OZN primeroma navaja metode mirnega reševanja sporov, in sicer pogajanja, ankete, posredovanje, spravo, razsodništvo (arbitraža), sodno poravnavo ter obračanje na regionalne dogovore. Med pravnimi sredstvi za mirno reševanje sporov je arbitraža najstarejša; gre za postopek, v katerem stranke v sporu izberejo razsodnike, ki odločijo o sporu na podlagi prava.⁶ Skozi razvoj arbitraže kot metode reševanja sporov je mogoče opaziti veliko interpretacij oz. definicij tega pojma. Haaška Konvencija o mirnem reševanju mednarodnih sporov iz leta 1899 arbitražo pojmuje kot najbolj učinkovito in hkrati najbolj nepristransko sredstvo za reševanje sporov, ki jih diplomacija ni uspela rešiti, Komisija za mednarodno pravo pa je arbitražo opredelila kot postopek za reševanje sporov med državami na podlagi prava in na podlagi prostovoljno prevzetih zavez strank; ko se stranke enkrat dogovorijo o arbitražnem reševanju spora, njihov dogovor ustvarja pravno obveznost, ki jo morajo izpolniti v dobri veri.⁷

Ob zavedanju pomembnosti mirnega reševanja sporov sta se Islamska republika Iran (v nadaljevanju: Iran) in Združene države Amerike (v nadaljevanju: ZDA) leta 1981 odločili sprejeti zaveze iz dveh alžirskih deklaracij,⁸ kar je vključevalo dogovor o tem, da bosta medsebojne spore, izhajajoče iz velike krize, ki jo je sprožila ugrabitev 52 ameriških

---

⁶ D. Türk, TEMELJI MEDNARODNEGA PRAVA (2007), str. 478.

⁷ C. Gray, B. Kingsbury, *Developments in Dispute Settlement*, v: 63 BYIL (1992), str. 97; Resolucija GS 1262 (XIII): Model Rules on Arbitral Procedures, preambula.

⁸ *Declaration of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria in Declaration of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria concerning the Settlement of Claims by the Government of the United States of America and the Government of the Islamic Republic of Iran*. Pogosto sta navajani tudi kot »alžirski deklaraciji« (Algers Declarations ali Algers Accords).

državljanov v ameriškem veleposlaništvu v Teheranu novembra 1979⁹ in posledična zamrznitev iranskih sredstev s strani ZDA, reševala pred Iran-ZDA tribunalom za medsebojne zahtevke¹⁰ (v nadaljevanju: Tribunal). Le-ta je prvič zasedal 1. julija 1981 v Palači miru v Haagu. Do aprila 1982, ko se je preselil v svoje prostore v Haagu, je delo opravljal ob izdatni pomoči Stalnega arbitražnega sodišča. Ko je Tribunal konec leta 1983 začel izdajati prve odločbe o zahtevkih glede razlastitev in drugih posegov v lastninsko pravico, je poseganje v lastninske pravice trajalo že vsaj tri leta ali več. Še vedno trajajoča napetost v odnosih med Iranom in ZDA je ponujala Tribunalu zgolj majhne možnosti za prepričanje, da se bo tako vmešavanje kmalu končalo, kar se je pokazalo za pomemben element pri njegovem odločanju.

Namen tega diplomskega dela je ugotoviti, kateri kriteriji so lahko odločilni pri ugotavljanju, ali je v določenem primeru prišlo do posredne razlastitve, identificirati konkretne primere posrednih razlastitev in oceniti pomen prispevka Tribunala k reševanju oz. osvetljevanju problema razlastitve v mednarodnem pravu. Temeljno vprašanje predstavlja določitev meje med posredno razlastitvijo in drugimi ukrepi države, ki sicer imajo določen vpliv na lastninsko pravico, kljub temu pa ne predstavljajo razlastitve. Odgovor na to vprašanje se skriva v judikaturi, zato osrednji del diplomskega dela predstavlja pregled odločitev Tribunala in odločitev drugih pomembnih sodišč in tribunalov - ob zavedanju, da judikatura seveda ni edini ali najpomembnejši vir mednarodnega prava, je pa izredno pomemben pomožni vir, ki lahko kaže na izoblikovanje običajnega mednarodnega prava kot primarnega pravnega vira.¹¹

Osrednji vsebinski del diplomskega dela je razdeljen na štiri poglavja. Drugo poglavje je namenjeno obravnavi delovanja in odločitev nekaterih pomembnih akterjev na področju reševanja vprašanja razlastitve v mednarodnem pravu. Tretje poglavje predstavlja okoliščine, ki so botrovale ustanovitvi Tribunala, in vsebino njegovih ustanovitvenih dokumentov. V četrtem poglavju so obravnavani posamezni primeri, v katerih je odločal Tribunal, pri čemer je poseben poudarek namenjen določanju meje med posredno razlastitvijo in legitimnimi ukrepi države, ki sicer posegajo v lastninsko pravico tujcev, vendar ne pomenijo razlastitve. Peto poglavje je namenjeno obravnavi (splošno priznanih) pogojev za zakonitost razlastitve.

---

⁹ ZDA je zaradi čimprejšnje razrešitve spora in izpustitve talcev 29. novembra 1979 zoper Iran vložila zahtevek pred Meddržavnim sodiščem v Haagu. Primer Ameriško diplomatsko in konzularno osebje v Teheranu (ZDA proti Iranu, 1980) je obravnavan v točki 3.1.2.

¹⁰ *Iran-United States Claims Tribunal*.

¹¹ Gl. npr. Ways and Means for Making the Evidence of Customary International Law More Readily Available, Poročilo Komisije za mednarodno pravo z njenega 2. zasedanja, 2 YBILC (1950), 30. odstavek, poglavji B in C.

2. REŠEVANJE VPRAŠANJA RAZLASTITVE V MEDNARODNEM PRAVU

Dejstvu, da razlastitev predstavlja popolnoma legitimen ukrep vsake države, ni mogoče oporekati. Problem nastane, ko gre za razlastitev tuje lastnine; politika nerazlaščenja tujcev bi namreč predstavljala izrecno privilegiranje tuje lastnine, poleg tega pa bi omejevala pristojnosti države v okviru njene lastne jurisdikcije.¹² V mednarodnem pravu so se izoblikovali določeni pogoji, ki morajo biti izpolnjeni, da se razlastitev tujcev šteje za legitimen ukrep države.¹³ Če bi državi v celoti odrekli pravico poseganja v lastninsko pravico, bi ji hkrati odrekli njeno pravico, da kot neodvisen in svoboden subjekt regulira politično in družbeno dogajanje na svojem ozemlju. Od držav bi bilo nerazumno pričakovati, da bodo vnaprej predvidele vse okoliščine, v katerih bi lahko postal nujen odvzem lastnine.¹⁴ Tudi če bi se država s pogodbo zavezala, da določene lastnine ne bo odvzela, bi bila taka zaveza veljavna zgolj ob upoštevanju klavzule *rebus sic stantibus*¹⁵.

Pomembno vprašanje v zvezi z razlastitvijo tujcev predstavlja vprašanje relevantnega standarda obravnave, ki ga mora država nameniti tujcem na svojem ozemlju. Razvite države so zgodovinsko gledano vseskozi zagovarjale stališče, da obstaja mednarodni minimalni standard za varovanje pravic tujcev, ki ga mora vsaka država upoštevati ne glede na to, kako obravnava svoje lastne državljane. V primeru *Certain German Interests in Polish Upper Silesia* je Stalno meddržavno sodišče pripoznalo obstoj nekih skupnih oz. splošno priznanih mednarodnih norm glede obravnave tujcev, ki urejajo položaj le-teh ne glede na notranjo zakonodajo posamezne države.¹⁶ Države v razvoju in države pod socialističnim režimom vladanja so tradicionalno zagovarjale drugačno stališče, in sicer nacionalni standard obravnave, kar pomeni, da naj država tujce obravnava enako kot svoje državljane.¹⁷ Po revoluciji leta 1917 je npr. Sovjetska zveza v velikem obsegu razlaščala tako tujce kot lastne državljane, pri čemer se je postavila na stališče, da v skladu z nacionalnim standardom obravnave plačilo odškodnine tujcem ni potrebno.¹⁸ Vzrok za razvoj teorije o nacionalnem standardu obravnave gre iskati v povečevanju vpliva in premoči zahodnih ekonomij.

---

¹² M.N. Shaw, op. cit., str. 574.

¹³ Pogoji so natančneje obravnavani v 5. poglavju.

¹⁴ I. Seidl-Hohenveldern, INTERNATIONAL ECONOMIC LAW (1999), str. 133.

¹⁵ Dunajska konvencija o mednarodnem pogodbenem pravu, 62. člen: klavzula spremenjenih okoliščin (*rebus sic stantibus*) omogoča prenehanje pogodbe, odstop od nje in ustavitev njene uporabe.

¹⁶ *Certain German Interests in Polish Upper Silesia* (Nemčija proti Poljski), PCIJ, Ser. A, No. 7, 1926.

¹⁷ M.N. Shaw, op. cit., str. 569.

¹⁸ R. Dolzer, *Expropriation and Nationalization*, op. cit., str. 320.

Mednarodni minimalni standard so države videle kot sredstvo vmešavanja v njihove notranje zadeve.

2.1. Organizacija združenih narodov in reševanje vprašanja razlastitve pred Meddržavnim sodiščem v Haagu kot njenim poveljnim sodnim organom

2.1.2. Resolucije Generalne skupščine OZN

V 55. členu Ustanovne listine OZN je določeno, da naj se Organizacija z namenom ustvarjanja pogojev za stabilnost in blaginjo, ki sta potrebni za mirne in prijateljske odnose med narodi, med drugim zavzame tudi za urejanje mednarodnih ekonomskih odnosov. Generalna skupščina OZN je k temu prispevala s sprejetjem mnogih resolucij, ki vsebinsko pokrivajo to področje.

Generalna skupščina je pristojna za sprejemanje resolucij, ki sicer formalnopravno niso zavezujoče, kljub temu pa jih je treba v nekaterih primerih obravnavati kot pravne vire, še posebej, če so sprejete soglasno ali s konsenzom in tako potrjujejo obstoj volje držav za vzpostavitev norm mednarodnega prava ali kažejo stanje običajnega mednarodnega prava na določenem področju.¹⁹ V nadaljevanju sta obravnavani dve resoluciji Generalne skupščine, ki sta pomembno vplivali na reševanje vprašanj razlastitve v mednarodnem pravu, predvsem pa sta pomembni zaradi nasprotnih stališč, ki jih vsebujeta, in polemik, ki sta jih zato sprožali vse od svojega sprejema.

Stališče kapitalističnih razvitih držav je izraženo v resoluciji 1803 iz leta 1962 o trajni suverenosti nad naravnimi viri, ki predstavlja zadnji uspešen poskus sklenitve širokega konsenza glede vprašanj razlastitve v okviru univerzalne mednarodne organizacije.²⁰ V 4. odstavku resolucije, ki se pojmuje kot zapis običajnega mednarodnega prava²¹, je zapisano:

»[N]acionalizacija, razlastitev ali zaplenba morajo temeljiti na razlogu javne koristi, varnosti ali nacionalnega interesa, ki je prepoznan kot prevladujoč nad izključno individualnimi ali zasebnimi interesi, tako domačimi kot tujimi. V takih primerih mora biti

---

¹⁹ Ustanovna listina OZN, 10. člen; D. Türk, op. cit., str. 63; D.M. Bodansky, UN General Assembly Resolutions: Expropriation of Foreign Property, dostopno na: http://www.lawsch.uga.edu/~bodansky/courses/International_Law/class16.html (2.3.2007).

²⁰ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 320-321.

²¹ A.F. Lowenfeld, INTERNATIONAL ECONOMIC LAW (2002), str. 397; I. Seidl-Hohenveldern, op. cit., str. 24.

lastniku izplačana primerna odškodnina v skladu s pravili, v veljavi v državi, ki uvede ukrepe pri izvrševanju svoje suverenosti, in v skladu z mednarodnim pravom.»²² (prevod M.N.)

Z drugimi besedami ima torej vsaka suverena država možnost poseči v lastnino tujcev, vendar pa mora vsak tak poseg zadostiti trem kriterijem: (1) izvršen mora biti v javnem interesu, (2) spoštovano mora biti načelo nediskriminacije (pogoj v 4. odstavku ni izrecno zapisan, vendar je impliciran) in (3) spremljati ga mora plačilo odškodnine v skladu z notranjim pravom države in standardi mednarodnega prava.²³ Razlastitev, ki ne spoštuje teh pogojev, ni v skladu z mednarodnim pravom.

Državam v razvoju je na drugi strani bližje resolucija 3281 (XXIV) iz leta 1975, ki vsebuje Listino ekonomskih pravic in obveznosti držav, v skladu s katero vsaka država prosto poseduje in uveljavlja popolno in trajno suverenost nad vsemi svojimi bogastvi, naravnimi viri in gospodarskimi dejavnostmi. V postopku priprave resolucije se je vprašanje razlastitve izkazalo za problem, ki je razdelil stališča političnih skupin; kljub intenzivnim pogajanjem ni bilo mogoče doseči konsenza.²⁴

Listina uvaja načelo, da ima vsaka država pravico izbrati svoj gospodarski sistem, kot tudi pravico, da mobilizira in v celoti uporabi svoje vire, izbere cilje in sredstva svojega razvoja, uveljavlja napredne gospodarske in družbene reforme in zagotovi polno udeležbo svojega ljudstva v procesu in pridobitvah razvoja. Privrženost držav v razvoju naštetim načelom izhaja iz poskusa zagotovitve boljše zavarovanosti interesov teritorialne države v razmerju do tujcev in njihovega premoženja.²⁵ Medtem ko resolucija 1803 kot pogoj za razlastitev določa javni interes, resolucija 3281 tega pogoja ne omenja in priznava neomejeno pravico držav do razlastitve.²⁶

Z vidika držav v razvoju je morda najpomembnejša dikcija, ki daje vsaki državi možnost, da prosto ureja tuje naložbe v skladu s svojimi zakoni in ureditvijo ter nacionalnimi prednostnimi cilji ter cilji gospodarske in socialne politike, poleg tega pa sprejema vse potrebne ukrepe, da bi tako ureditev spoštovali tudi tujci. Država ima pravico razlastiti tujce v zameno za plačilo odškodnine, ki se določi ob upoštevanju njenih pravil in vseh okoliščin, ki jih šteje za

---

²² Resolucija GS 1803 o trajni suverenosti nad naravnimi viri (1962).

²³ D. Türk, op. cit., str. 145; M.R. Wallace, op. cit., str. 203.

²⁴ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 321.

²⁵ B. Conforti, MEDNARODNO PRAVO (2005), str. 193.

²⁶ M. Tratnik, A. Ferčič, MEDNARODNO GOSPODARSKO PRAVO (2002), str. 133.

relevantne. Gre za prvo resolucijo, ki se ukvarja z vprašanjem razlastitve in je iz svoje dikcije popolnoma izpustila omembo mednarodnega prava.²⁷

Pogledi držav na razlastitev in investicije se torej razlikujejo. V luči gospodarskega razvoja in mednarodnega sodelovanja je kar najpomembnejše, da se poskuša doseči zблиžanje stališč držav v razvoju, ki težijo k popolni teritorialni svobodi države, in stališč razvitih držav, ki težijo k največji možni zaščiti investicij svojih državljanov v tujini.

2.1.2. Sodbe Meddržavnega sodišča

V svoji več kot šestdesetletni praksi je Meddržavno sodišče v Haagu kot poglavitni sodni organ OZN odločalo o mnogih ključnih mednarodnopravnih vprašanjih in tako pomembno prispevalo k razvoju mednarodnega prava. Kljub zelo raznoliki praksi pa se vprašanje razlastitve pred sodiščem ni veliko pojavljalo. Med poglavitnimi razlogi je najverjetneje dejstvo, da ima sodišče pristojnost odločati zgolj v sporih med državami²⁸ in je posledično njegova jurisdikcija v investicijskih sporih odvisna od pripravljenosti držav, da svojim državljanom nudijo diplomatsko zaščito.

V nadaljevanju sta obravnavana dva primera, v katerih se je Meddržavno sodišče ukvarjalo z razlastitvijo.

2.1.2.1. Primer *Barcelona Traction, Light and Power Co. (Belgija proti Španiji, 1970)*

Meddržavno sodišče v Haagu je bilo v primeru ***Barcelona Traction*** soočeno z vprašanjem, ali lahko Belgija preko izvajanja diplomatske zaščite varuje interese svojih državljanov, delničarjev v podjetju *Barcelona Traction*, ki je bilo inkorporirano v Kanadi, kjer je tudi imelo svoj registriran sedež. Izguba, ki so jo utrpeli delničarji, je bila posledica ukrepov, uperjenih zoper podjetje in sprejetih s strani Španije, kjer je podjetje poslovalo. Kanada je v začetku sicer sodelovala v postopku, kasneje pa je od svojega zahtevka odstopila. Sodišče se je strinjalo z ugovorom Španije, da neaktivnost Kanade ne povečuje pravic Belgije, in ugotovilo, da je izgubo utrpelo podjetje samo in ne njegovi delničarji, zato bi moralo podjetje tudi samo vložiti zahtevek, ali pa v njegovem imenu Kanada, če bi se za to odločila. Glede

---

²⁷ R. Dolzer, *Expropriation and Nationalization*, op. cit., str. 321.

²⁸ Statut Meddržavnega sodišča, 34.(1) člen.

delničarjev je Sodišče odločilo, da splošno pravilo preprečuje njim in njihovim državam vlaganje zahtevkov zaradi izgube, ki jo utrpijo kot posledico ukrepov, sprejetih zoper tuja podjetja. Sodišče pa je priznalo eno izjemo od tega splošnega pravila: delničarji oz. njihove države lahko vlagajo zahtevke, če je podjetje prenehalo obstajati in torej ne more več samo skrbeti za svoje koristi.²⁹ Po mnenju sodišča bi priznanje pravice diplomatske zaščite delničarjev pripeljalo do zmede in negotovosti, saj so delnice mednarodnih podjetij široko porazdeljene in pogosto menjujejo lastnika.³⁰

Glavno vprašanje tega pomembnega primera Meddržavnega sodišča torej ni sam razlastitveni ukrep, temveč vprašanje diplomatske zaščite podjetja s strani države, ki ji pripada. Tradicionalno se šteje, da podjetje pripada državi, po pravu katere je inkorporirano ali v kateri ima svoj registriran sedež. Pripadnost podjetja se torej ne določa glede na državljanstvo večine njegovih delničarjev. Sodišče je v primeru Barcelona Traction zaključilo, da v zvezi diplomatsko zaščito podjetij test pristne zveze (*test of the genuine connection*), ni bil sprejet.³¹ V primeru *Nottebohm*³² je namreč sodišče leta 1955 odločilo, da je za odločanje o tem, katera država lahko izvršuje diplomatsko zaščito fizične osebe, ki je njen državljan, odločilnega pomena pristna zveza med njima. Pristna zveza je tako odločilna takrat, kadar ima nekdo državljanstvo dveh držav in je njegove pravice kršila ena od teh držav; v takem primeru lahko druga od držav nudi tej osebi diplomatsko zaščito, če je vez med njima prevladujoča in učinkovita.³³ Primer Barcelona Traction je jasno pokazal, da je sodišče v primeru, ko gre za pravne osebe, test pristne zveze zavrnilo.³⁴

Sodišče je tudi odločilo, da je pravica do izvrševanja diplomatske zaščite dejansko pravica države in ne njenih državljanov. Država sama odloči, v katerih primerih in v kolikšnem obsegu bo nudila diplomatsko zaščito;³⁵ v tem pogledu ji mednarodno pravo ne nalaga nobene obveznosti.

---

²⁹ Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, ICJ Rep. (1970), 66. odstavek.

³⁰ *Ibid.*, 96. odstavek.

³¹ *Ibid.*, 70. odstavek; I. Seidl-Hohenveldern, op. cit., str. 55.

³² Nottebohm, ICJ Rep. (1955).

³³ M.N. Shaw, op. cit., str. 565; Islamic Republic of Iran v. USA, Case No. A/18, 5 IUSCTR 251.

³⁴ I. Seidl-Hohenveldern, op. cit., str. 55.

³⁵ Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, ICJ Rep. (1970), 78. in 79. odstavek.

2.1.2.2. Primer *Elettronica Sicula S.p.A.* (ZDA proti Italiji, 1989)

Elettronica Sicula S.p.A. (v nadaljevanju: ELSI) je bila italijanska družba pod nadzorom dveh ameriških družb, od katerih ELSI nikoli ni postal popolnoma neodvisen. Ko sta se družbi odločili, da svoje podružnice v Italiji ne bosta več podpirali, so bili sproženi ustrezni postopki za zaprtje obrata in prenehanje poslovanja. Še preden bi lahko družbi sami zaključili postopek, je župan Palermo izdal ukaz, da se obrat zaseže, in sicer iz razloga resne javne nujnosti (*grave public necessity*).

ZDA je menila, da je ELSI žrtev mednarodno nedopustnih ravnanj Italije, ki naj bi kršila Pogodbo o prijateljstvu, trgovini in plovbi med državama, in zato je sprožila postopek pred Meddržavnim sodiščem. ZDA je zatrjevala, da je Italija svoje obveznosti kršila na več načinov, in sicer (1) z nezakonitim zasegom obrata ELSI, s čimer je delničarjem preprečila izvrševanje njihove neposredne pravice do likvidiranja sredstev ELSI na primeren način; (2) z dopustitvijo okupacije ELSI obrata s strani delavcev; (3) z nerazumnim zavlačevanjem z odločitvijo o zakonitosti zasega; in (4) z vmešavanjem v stečajni postopek ELSI, kar je privedlo do tega, da je obrat pridobila zase po ceni, veliko nižji od poštene tržne vrednosti. Sodišče je odločilo, da Italija s svojimi dejanji ni kršila Pogodbe o prijateljstvu, trgovini in plovbi med državama in zato zavrnilo zahteve ZDA, ki ni uspela dokazati, da je imel ELSI dejansko znatno vrednost pred izdajo ukaza o zasegu.

Sodba je z mednarodnopravnega stališča pomembna predvsem zato, ker se je v njej sodišče ukvarjalo z načelom izčrpanja notranjih pravnih sredstev. Italija je trdila, da notranja pravna sredstva niso bila izčrpana, ZDA pa je ugovarjala, da pravilo v tem primeru ne velja, ker je podlago za pristojnost Meddržavnega sodišča predstavljalo pogodbeno pravo, tj. Pogodba o prijateljstvu, trgovini in plovbi med Italijo in ZDA iz leta 1948, ki je določala, da se morebitni spori, ki bi iz nje izhajali, rešujejo pred tem sodiščem, in ni določala ničesar o izčrpanju notranjih pravnih sredstev.

Sodišče je potrdilo, da široko priznано pravilo običajnega mednarodnega prava zahteva, da so pred sprožitvijo postopkov na mednarodni ravni izkoriščena vsa pravna sredstva znotraj relevantne države. To pravilo državi omogoča, da sama popravi morebitne kršitve, ki so se zgodile znotraj njenega pravnega sistema, poleg tega pa pravilo tudi zmanjšuje število vloženih mednarodnih zahtevkov.³⁶ Države lahko, če to želijo, s pogodbo pravilo izrecno

---

³⁶ M.N. Shaw, op. cit., str. 567.

izključijo; zaradi njegove pomembnosti pravila ni mogoče izključiti zgolj implicitno oz. molče.³⁷

Sodišče je zavrnilo tudi argument ZDA, da pravilo o izčrpanju notranjih pravnih sredstev ne velja, ker se zahteva deklaratorna sodba o kršitvi pogodbe med državama in ker gre posledično za direktno kršitev pravic države. V takem primeru namreč pravilo res ne bi veljalo, temveč bi bilo mogoče zahtevke uveljavljati neposredno pred mednarodnimi organi za reševanje sporov.³⁸ Sodišče je odločilo, da zatrjevane kršitve pogodbe ni mogoče ločiti od ostalih kršitev, ki naj bi doletele podjetji, in da so slednje v tem primeru prevladujočega pomena.³⁹ Če se v istem primeru pojavijo mešani zahtevki, ki vključujejo tako interese državljanov in interese države same, se torej šteje, da mora biti predpostavka o izčrpanju notranjih pravnih sredstev izpolnjena.

Italija je ugovarjala tudi, da notranja pravna sredstva niso bila izkoriščena, ker obe ameriški podjetji nista kršitve pogodbe uveljavljali pred italijanskimi sodišči, temveč je postopke sprožil zgolj ELSI. Meddržavno sodišče je ta argument zavrnilo in odločilo, da za izpolnitev pogoja zadostuje, da je pristojni organ že odločal o bistvu zahtevka in da zahtevki ni bil uspešen. Sodišče je bilo mnenja, da podjetjema ni preostalo nobeno pravno sredstvo, ki bi ga še lahko izkoristili⁴⁰ in tako potrdilo pravilo, da ni potrebno izkoristiti popolnoma vseh pravnih sredstev, kadar nadaljnje sprožanje pravnih postopkov ne predstavlja niti male možnosti za uspeh.⁴¹

2.2. Severnoameriški sporazum o svobodni trgovini (NAFTA)

Severnoameriški sporazum o svobodni trgovini⁴² (v nadaljevanju: NAFTA) v območje proste trgovine povezuje Kanado, Mehiko in ZDA. Države so sporazum sklenile leta 1992, veljati pa je začel 1. januarja 1994. Med cilji sporazuma so odstranitev ovir za trgovino, promocija poštene konkurence, pospeševanje investicij in zavarovanje pravic intelektualne lastnine v državah pogodbenicah.

---

³⁷ Elettronica Sicula S.p.A., ICJ Rep. (1989), str. 42.

³⁸ M.N. Shaw, op. cit., str. 568.

³⁹ Elettronica Sicula S.p.A., ICJ Rep. (1989), str. 43.

⁴⁰ *Ibid.*, str. 46-48.

⁴¹ J. Collier, V. Lowe, THE SETTLEMENT OF DISPUTES (2000), str. 196; I. Seidl-Hohenveldern, op. cit., str. 67.

⁴² *North American Free Trade Agreement.*

Za reševanje sporov med državami je najpomembnejše 20. poglavje sporazuma, ki ustanavlja Komisijo za prosto trgovino (*Free Trade Commission*), v kateri ima vsaka od treh držav predstavnika na ravni vlade. Komisija predstavlja centralno NAFTA institucijo in ima pristojnost za reševanje sporov, ki se nanašajo na vprašanja uporabe in razlage sporazuma.⁴³ Države so se sicer obvezale, da bodo spore reševale s sodelovanjem in posvetovanjem, kadarkoli bo to mogoče, vendar pa je za primere, v katerih takšna rešitev ne bo mogoča, previden vseobsežni postopek reševanja sporov. Komisija zagotavlja dobre usluge, posvetovanja, mediacijo in conciliacijo z namenom mirnega reševanja sporov. Če ti postopki niso uspešni, lahko stranke Komisijo zaprosijo za ustanovitev petčlanskega arbitražnega panela.

Dodatno k postopkom med državami po 20. poglavju NAFTA 11. poglavje predvideva ustanavljanje mešanih arbitraž. Investitorji tako lahko sami sprožijo postopke glede obravnave njihove investicije s strani druge NAFTA države. 11. poglavje sporazuma omogoča posameznikom in podjetjem, da tožijo katero izmed držav, če je le-ta sprejela ukrepe, ki negativno vplivajo na njihove investicije. Tožniki so se na te določbe sporazuma sklicevali v primerih, v katerih so vlade sprejemale zakone ali druga pravila za urejanje lastnine z namenom zaščititi svoje državljane oz. podjetja, inkorporirana po njihovem pravu. Investitorji se lahko odločajo med arbitražo v okviru Mednarodnega centra za reševanje investicijskih sporov ali arbitražo v skladu s pravili, ki veljajo za Komisijo OZN za mednarodno trgovinsko pravo (UNCITRAL). Vse tri države so z vključitvijo te določbe v sporazum pristale na obe alternativni obliki arbitražnega reševanja investicijskih sporov. Tribunali, ki so ustanovljeni na tej podlagi, morajo pri odločanju uporabljati pravila sporazuma in druga pravila mednarodnega prava; če se pojavi vprašanje razlage, ga je treba odstopiti v reševanje Komisiji za prosto trgovino, ki je edina pristojna za sprejemanje zavezujočih razlag NAFTA sporazuma.⁴⁴

1110. člen NAFTA določa štiri pogoje za zakonitost razlastitve, in sicer javni interes, nediskriminatornost, plačilo odškodnine in skladnost s predpisanim pravnim postopkom, ne določa pa ničesar o tem, kdaj gre za razlastitev, ki jo pokriva 1110. člen. Ko katera izmed držav izvaja funkcije uveljavljanja zakonov ali kazenskih sankcij, zagotavljanja ali zavarovanja prihodkov, socialnega zavarovanja in blagostanja, javne izobrazbe, zdravstva in

---

⁴³ NAFTA, 2001. člen.

⁴⁴ *Ibid.*, 1131. in 1132. člen.

otroškega varstva, in sicer na način, ki ni v neskladju z določbami 11. poglavja, govorimo o izvajanju t.i. policijskih pooblastil države (*police powers*), katerih izvrševanje po običajnem mednarodnem pravu načeloma ne ustvarja obveznosti plačila odškodnine.⁴⁵ Kljub temu je tribunal v primeru ***Pope&Talbot*** odločil, da tudi pri sprejemanju nediskriminatornih ukrepov, ki spadajo v okvir policijskih pooblastil države, lahko pride do razlastitve; če temu ne bi bilo tako, bi lahko prišlo do situacij, ko bi posredna razlastitev zgolj zaradi oblike ukrepa ostala nekaznovana.⁴⁶

Eden izmed v literaturi največkrat omenjenih primerov, ki so jih reševali arbitražni tribunali, ustanovljeni na podlagi NAFTA sporazuma, je primer ***Metalclad***, v katerem je bila sprejeta izredno široka definicija razlastitve. Le-ta naj bi obsegala ne samo neposredne, namerne in priznane prenose pravnega naslova v korist države gostiteljice, temveč tudi prikrito in postransko vmešavanje v uporabo lastnine, katerega učinek je prikrajšanje lastnika za razumno pričakovan dobiček (*reasonably-to-be-expected economic benefit*).⁴⁷

Za odločitve, sprejete na podlagi 11. poglavja NAFTA, ne velja načelo *stare decisis*, kar pomeni, da odločitev arbitražnega tribunala pri odločanju ne veže kasnejših tribunalov. Po odločitvi v primeru Metalclad so tribunali v primerih ***S.D. Myers***, ***Pope&Talbot*** in ***Methanex***, ki so sledili, poskušali bolj natančno določiti mejo med neposredno in posredno razlastitvijo ter zakonodajnimi in drugimi ukrepi države, ki ne zahtevajo odškodnine. V vseh treh primerih je bil sprejet bolj oprezen pristop in tako Metalclad do danes ostaja edina NAFTA odločitev, v kateri je vlagatelj uspel s svojim zahtevkom glede posredne razlastitve.⁴⁸

2.3. Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (ICSID)

Leta 1965 je bil s Konvencijo o reševanju investicijskih sporov⁴⁹ v okviru Svetovne banke ustanovljen Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov⁵⁰ (v nadaljevanju: ICSID). Namen Konvencije je bil izboljšanje partnerstva med gospodarsko razvitimi državami in državami, ki se gospodarsko šele razvijajo ter želijo pritegniti kapital, in sicer preko

---

⁴⁵ Ad Hoc Experts Group on Investment Rules: Untangling the Expropriation and Regulation Relationship.

⁴⁶ *Pope&Talbot Inc. v. The Government of Canada*, 26 June 2000 (NAFTA); Ad Hoc Experts Group on Investment Rules: Untangling the Expropriation and Regulation Relationship.

⁴⁷ *Metalclad Corporation v. United Mexican States*, Case No. ARB(AF)/97/1, 40 ILM 36 (2000), 103. odstavek.

⁴⁸ L. Cotula, *The Regulatory Taking Doctrine* (IIED Briefing 3).

⁴⁹ *Convention on Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States*.

⁵⁰ *International Centre for Settlement of Investment Disputes*.

zmanjšanja strahu pred arbitrarnimi razlastitvami brez plačila odškodnine. Konvencija je vzpostavila sistem za reševanje sporov med tujim investitorjem in državo, na ozemlju katere poteka investicija, ICSID pa predstavlja eno vodilnih arbitražnih institucij,⁵¹ čeprav sam po sebi ni tribunal, temveč predstavlja okvir za arbitražno in spravno (konciliacijsko) reševanje sporov. Zahteve za konciliacijo so izjemno redke; do marca 2008 so bile vložene zgolj štiri.⁵² Center upravlja s posebnimi seznamami (paneli) oseb visokega moralnega značaja s priznano usposobljenostjo na področju prava, industrije ali bančništva, za katere se je mogoče zanesti, da bodo neodvisno izvrševale funkcijo rabsodnika.⁵³ Člane panelov imenujejo države pogodbenice Konvencije, stranke v investicijskih sporih pa nato s seznama izberejo arbitre ali konciliatorje.⁵⁴

Vodenje postopkov urejata dva paketa postopkovnih pravil, in sicer Konvencija iz leta 1965 in t.i. dodatna pravila (*Additional Facility Rules*) iz leta 1978. Jurisdikcija Centra je določena v 25. členu Konvencije, in sicer lahko Center odloča o »*kakršnemkoli pravnem sporu, ki izhaja neposredno iz investicije, in v katerem sta stranki država pogodbenica Konvencije in državljani druge države pogodbenice, če se stranki pisno dogovorita, da bosta spor predložili v reševanje Centru*«.

Zahteva, da lahko Center odloča zgolj o sporu med državo in državljanom neke druge države, bi lahko otežila dostop do sistema reševanja sporov, saj ni nenavadno, če določena država zahteva, da se tuje investicije izvedejo preko hčerinskega podjetja, ki je inkorporirano v njej kot državi gostiteljici.⁵⁵ 25.(b) člen Konvencije navedeni problem rešuje preko t.i. klavzule tujega nadzora, kar pomeni, da se stranki lahko dogovorita, da se bo takšna hčerinska družba, ki je sicer subjekt države gostiteljice, v postopku pred ICSID štela za tujega državljana. Podjetje, ki je zaradi izpeljave tuje investicije inkorporirano v državi gostiteljici, se pojmuje zgolj kot posrednik oz. sredstvo.⁵⁶ Primer *Amco Indonesia* kaže, da za uveljavitev klavzule

---

⁵¹ Uradna spletna stran ICSID:

http://icsid.worldbank.org/ICSID/ICSID/AboutICSID_Home.jsp (23.2.2008).

⁵² *Tresoro Petroleum Corporatopn v. Trinidad and Tobago* (ICSID Case No. CONC/83/1); *SEDITEX Engineering Beratungsgesellschaft für die Textilindustrie m.b.h. v. Madagascar* (ICSID Case No. CONC/94/1); *Togo Electricité v. Republic of Togo* (ICSID Case No. CONC/05/1); *Shareholders of SESAM v. Central African Republic* (ICSID Case No. CONC/07/1). Gl. uradno spletno stran ICSID.

⁵³ *Convention on Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States*, 14.(1) člen.

⁵⁴ Republika Slovenija je imenovala štiri člane panela A (arbitražni panel): dr. Peter Grilc, dr. Marko Ilešič, dr. Marko Pavliha, dr. Konrad Plauštajner; in štiri člane panela C (konciliacijski panel): dr. Peter Falatov, Matej Krumberger, Bojan Pečenko, Sergej Simoniti. Vsem članom mandat poteče 5. junija 2009.

⁵⁵ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 64-65.

⁵⁶ *Ibid.*, str. 66.

tujega nadzora zadostuje, da je stranka v sporu v določenem obdobju pristala na njeno uporabo.⁵⁷ Klavzula je fakultativna in se upošteva zgolj, če jo stranke uveljavljajo. Takšno stališče je nasprotno stališču Tribunala, pred katerim so podjetja, inkorporirana v tretji državi in pod kontrolo ameriških ali iranskih državljanov, avtomatično upravičena do vlaganja zahtevkov.⁵⁸

Na podlagi dodatnih pravil lahko ICSID izvaja tudi nekatere postopke, ki jih ne pokriva Konvencija, in sicer (1) rešuje spore, ki izhajajo neposredno iz investicij, pri pa čemer država gostiteljica ali država investitorja ni pogodbenica Konvencije, (2) rešuje spore, ki ne izhajajo neposredno iz investicij, je pa ena od strank država podpisnica Konvencije ali njen državljan, in (3) uvede postopke, namenjene ugotavljanju dejstev.⁵⁹

Pristojnost ICSID se lahko vzpostavi z mednarodno pogodbo ali pa (po nastanku spora) s posebnim sporazumom, ki mora biti predložen v pisni obliki. Na voljo sta dva modela postopka, in sicer sprava in arbitraža; pravna komisija ob koncu svojega dela sprejme priporočilo, arbitraža pa obvezujočo razsodbo. Na podlagi 42. člena Konvencije tribunali pri reševanju sporov uporabljajo pravo, o katerem sta se dogovorili stranki, če do takšnega dogovora ni prišlo pa pravo države pogodbenice, ki je udeležena v sporu, in relevantna pravila mednarodnega prava.

Eden najpogosteje omenjanih ICSID primerov je *Tradex Hellas*, v katerem je grška družba, ki je z albanskim državnim podjetjem Torovitsa ustanovila skupno podjetje, zatrjevala, da je zaradi dejanj Albanije prišlo do razlastitve njenega premoženja. Tradex je trdil, da je do razlastitve prišlo na podlagi več dejanj: formalne nacionalizacije s strani albanske vlade, odtujitve živine, pridelka in zalog s strani vaščanov, onemogočanje dela zaradi groženj delavcem in kasnejšega zavzetja farme s strani vaščanov, posledičnega sporazumnega prenehanja delovanja skupnega podjetja. ICSID tribunal je sicer pripoznal veljavo nedvomnega pravila mednarodnega prava, da mora biti v primeru razlastitve plačana

---

⁵⁷ Amco Asia Corporation v. The Republic of Indonesia, 24 ILM 1022 (1985); J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 67.

⁵⁸ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 67-68.

⁵⁹ Uradna spletna stran ICSID:

http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=RightFrame&FromPage=Dispute%20Settlement%20Facilities&pageName=Disp_settl_facilities (23.2.2008).

odškodnina,⁶⁰ vendar pa je navedbe Tradexa zavrnil zaradi pomanjkanja dokazov in nepripisljivosti posameznih dejanj albanski vladi.

V primeru *Wena Hotels* je ICSID tribunal ugotovil, da je Egipt podjetje Wena prikrajšal za bistvene pravice iz lastnine (*fundamental rights of ownership*), in sicer s tem ko je dopustil nezakonit zaseg njegovega hotela, nezakonito zadržanje le-tega in kasnejšo vrnitev brez bistvenega dela pohištva. Ker je bilo med Weno in Egiptom tudi po plačilu odškodnine s strani slednjega sporno, kaj je v bistvu predstavljala razlastitev, je Wena na podlagi prvega odstavka 50. člena ICSID Konvencije vložila zahtevo za interpretacijo pomena izraza razlastitev. Ker je šlo za prvo zahtevo za interpretacijo od ustanovitve ICSID, je arbitražni tribunal natančno preučil prakso Stalnega meddržavnega sodišča in Meddržavnega sodišča v zvezi z interpretacijo odločitev⁶¹ in odločil, da razlastitev pomeni popolni in trajni odvzem temeljnih pravic iz lastnine, tj. pravic do uporabe premoženja in uživanja koristi.⁶²

Pomembno je, da imajo vlagatelji preko Centra možnost tožiti državo prejemnico investicije, če jim je bila povzročena škoda, neposredno povezana z investicijo; navedeno predstavlja eno izmed prednosti Centra, saj lahko npr. v okviru WTO⁶³ in pred Meddržavnim sodiščem zahtevke vlagajo le nacionalne države vlagatelja, ne pa tudi vlagatelj neposredno. Kot je mogoče razbrati iz širokega članstva in ogromnega števila primerov, igra ICSID pomembno vlogo na področju mednarodnih investicij in gospodarskega razvoja.

V postopkih v okviru ICSID se je pojavila tudi Republika Slovenija, in sicer je ICSID v zadnjih dneh leta 2005 tudi uradno obvestil našo državo o zahtevku za arbitražo, ki ga je vložilo Hrvaško elektrogospodarstvo (HEP) za nedobavljeno električno energijo iz Nuklearne elektrarne Krško v primeru *Hrvatska Elektroprivreda d.d. v. Republic of Slovenia*.⁶⁴ ICSID

---

⁶⁰ Tradex Hellas S.A. v. Republic of Albania, ICSID Case No. ARB/94/2, 98. odstavek.

⁶¹ Wena Hotels Ltd. v. Arab republic of Egypt, ICSID Case No. ARB/98/4, 72. in 73. odstavek. Tribunal je kot relevantne posebej izpostavil tri primere: Factory at Chorzów (Nemčija proti Poljski), PCIJ, Ser. A, No. 17, 1928; Request for Interpretation in the Asylum Case (Kolumbija proti Peruju), ICJ Rep. (1950); Application for Revision and Interpretation in the Case Concerning the Continental Shelf (Tunizija proti Libiji), ICJ Rep. (1985).

⁶² Wena Hotels Ltd. v. Arab republic of Egypt, ICSID Case No. ARB/98/4, 132. odstavek.

⁶³ Reševanje trgovinskih sporov med državami je z ustanovitvijo WTO leta 1994 dobilo nove razsežnosti: sklenjen je bil Sporazum o pravilih in postopku za reševanje sporov (*Dispute Settlement Understanding - DSU*), ki ureja unificiran sistem reševanja sporov za vse člane WTO. DSU načeloma pokriva vse spore, ki nastanejo v okviru WTO, ker pa je z mednarodnopravnega stališča v tem trenutku še sporno, ali vprašanje razlastitve sodi v okvir WTO sporazumov, omenjeni sistem reševanja sporov kljub visoki stopnji izpopolnjenosti v tem diplomskem delu ni natančneje obravnavan.

⁶⁴ Uradna spletna stran ICDID: http://24ur.com/bin/article.php?article_id=3067345 (23.2.2008).

je 20. aprila 2006 za tretjega člana in obenem predsednika arbitražnega tribunala imenoval Davida Williamsa, v tribunalu pa sta še Charles Brower, ki je bil imenovan s strani HEP, in Jan Paulsson, imenovan s strani slovenske vlade.⁶⁵

2.4. Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP)

Splošna deklaracija o človekovih pravicah, ki je bila leta 1948 sprejeta v okviru OZN, je služila kot navdih za pripravo Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (v nadaljevanju: EKČP).⁶⁶ Konvencija, ki je bila sprejeta leta 1950 in je začela veljati leta 1953, predstavlja enega od najpomembnejših uspehov Sveta Evrope ter je služila kot temelj za ustanovitev Evropskega sodišča za človekove pravice⁶⁷ (v nadaljevanju: ESČP). Poleg materialnopravne vsebine je avtoriteto EKČP zagotovila dejavnost implementacijskega mehanizma,⁶⁸ ki je prvotno temeljil na delu Komisije za človekove pravice, ESČP in Odbora ministrov Sveta Evrope.⁶⁹ Novembra 1998 je bila takšna struktura varstva človekovih pravic na podlagi Protokola št. 11 zamenjana z novo ureditvijo, ki je opustila delovanje komisije in poglavitno skrb za učinkovito varstvo pravic prenesla na ESČP.⁷⁰ Sedanji institucionalni sistem temelji na delovanju sodišča, ki je stalni sodni organ in ima pristojnost odločati o pritožbah oseb, ki jih te zaradi zatrjevanih kršitev človekovih pravic s strani držav pogodbenic EKČP vložijo po izčrpanju pravnih sredstev v domači državi. Poleg odločanja o teh pritožbah ima sodišče tudi pristojnost izdajati svetovalna mnenja in odločati v sporih med državami pogodbenicami v zvezi z izvajanjem EKČP.

Že leta 1952 so se države pogodbenice odločile seznamu človekovih pravic, ki ga je vsebovala EKČP, dodati še nekatere pravice in jo tako dopolniti s Protokolom št. 1.⁷¹ 1. člen Protokola zagotavlja varstvo premoženja, in sicer določa, da ima vsaka fizična ali pravna oseba »pravico do mirnega uživanja svojega premoženja. Nikomur ne sme biti premoženje odvzeto, razen če je to v javnem interesu⁷², v skladu s pogoji, ki jih določa zakon ter ob

---

⁶⁵ http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,36,134050 (23.2.2008).

⁶⁶ *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, ETS No. 5.

⁶⁷ *European Court of Human Rights*.

⁶⁸ D. Türk, op. cit., str. 172.

⁶⁹ Če primer ni bil rešen ali predložen v odločanje sodišču, je bilo poročilo komisije posredovano Odboru ministrov, ki ga sestavljajo zunanji ministri držav članic Sveta Evrope; ta je načeloma upošteval priporočila komisije. Gl. D. Shelton, *REMEDIES IN INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW* (1999), str. 158.

⁷⁰ I. Brownlie, *PRINCIPLES OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW* (2002), str. 591.

⁷¹ *Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, 213 UNTS 262.

⁷² Sodišče niti v enem primeru ni zavrnilo trditve vlade, da je določen ukrep sprejela za zavarovanje javnega interesa. Gl. H. Mountfield, *Regulatory Expropriations in Europe*, v: 11 *NYU Environmental Law Journal* 136 (2002), str. 140-141.

spoštovanju splošnih načel mednarodnega prava. Ta določba pa nikakor ne omejuje pravice držav, da uveljavijo zakone, za katere menijo, da so potrebni za nadzor nad uporabo premoženja v skladu s splošnimi interesi ali za zagotovitev plačila davkov, drugih prispevkov ali denarnih kazni.» S to določbo je bilo tudi z EKČP zagotovljeno varstvo lastnine fizičnih in pravnih oseb pred razlaščanjem oz. drugim nesorazmernim poseganjem v lastninsko pravico. 1. člen Protokola št. 1 je zagotovil pravico do lastnine.⁷³ Na podlagi tega člena se je razvila obsežna judikatura, v kateri je sodišče problem posrednih razlastitev opredelilo kot problem regulatornega nadzora uporabe premoženja.⁷⁴

ESČP je v primerih ukrepov, ki so predstavljali odvzem lastnine ali nadzor nad njeno uporabo, načeloma poskušalo ugotoviti, ali poseg v lastnino upošteva ustrezno ravnotežje med potrebami javnega interesa in potrebo po zavarovanju pravic posameznika oz. pravne osebe. Sodišče je torej pogojem, ki so v 1. členu Protokola št. 1 izrecno naštetih, dodalo še pogoj sorazmernosti, skladno s tem pogojem pa je odločalo tudi o odškodnini.⁷⁵

Sodišče je o pravici do lastnine prvič odločilo leta 1976 v primeru *Handyside v. United Kingdom*. Tožnik je bil lastnik založbe, ki je izdala učbenik, v katerem je bila po mnenju oblasti tudi moralno sporna vsebina. Na podlagi zakona, ki je urejal izdajanje opolzkih publikacij, je bilo zaseženih več kot tisoč kopij knjige. Nacionalno sodišče je tožnika obsodilo in odredilo uničenje zaseženih knjig, zato je ta pred ESČP uveljavljal kršitev njegove pravice do lastnine. Sodišče je bilo mnenja, da gre pri zasegu in uničenju knjig za dva različna problema, ki ju je posledično obravnavalo ločeno. Oba ukrepa je uvrstilo v domet drugega odstavka 1. člena, ki ureja nadzor nad uporabo premoženja. V primeru zasega učbenikov je odločilo, da je šlo za začasen ukrep, ki je tožniku samo za določen čas preprečil dostop do lastnine. Ker navedena določba presoja, kdaj je nadzor nujen, prepušča državam samim, se je sodišče omejilo zgolj na odločanje o tem, ali so bili ukrepi zakoniti; odgovor je bil pritrdilen.⁷⁶ Uničenje učbenikov je na drugi strani tožnika trajno prikrajšalo za njegovo lastnino, vendar pa je po mnenju ESČP uničenje temeljilo na zakoniti odločitvi sodišča,

---

⁷³ *Marckx v. Belgium*, 31 ECHR (Ser. A) 1979, 63. odstavek; *Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal*, 24 EHRR (1996), 81. odstavek.

⁷⁴ '*Regulatory controls of the use of property*'; Gl. H. Mountfield, op. cit., str. 136.

⁷⁵ *James and Others v. United Kingdom*, 98 ECHR (Ser. A) 1986, 50. in 54. odstavek; H.R. Fabri, *The Approach Taken by the European Court of Human Rights*, v: 11 NYU Environmental Law Journal 148 (2002), str. 157.

⁷⁶ *Handyside v. United Kingdom*, 24 ECHR (Ser. A) 1976, 62. odstavek.

sprejeti zaradi varovanja javnega interesa, ter je bilo posledično skladno z določbo drugega odstavka 1. člena.⁷⁷

V primeru *Poiss v. Austria* je bila tožniku v državnem postopku združevanja zemljiških parcel odvzeta zemlja in prenesena na posameznike, ki so sodelovali v konsolidacijski shemi. Tožnik, ki mu tudi več kot dvajset let po prenosu njegove lastnine ni bila plačana odškodnina, je pred ESČP zatrjeval, da mu je bila kršena pravica do lastnine. Sodišče je ugotovilo, da 1. člen v bistvu vsebuje tri pravila: (1) pravico do mirnega uživanja premoženja, (2) pravilo, ki pokriva odvzem premoženja in pogoje zanj, (3) pravilo, ki priznava, da imajo države pravico nadzorovati uporabo premoženja v skladu z javnim interesom.⁷⁸ Po mnenju sodišča je pri sprejetju konsolidacijskih ukrepov manjkala sorazmernost med varovanjem pravice posameznika do lastnine in zahtevami javnega interesa; ker je bilo tožniku naloženo nesorazmerno breme, je odločilo, da je Avstrija kršila njegovo pravico do lastnine.

2.5. Multilateralna agencija za zavarovanje investicij (MIGA)

Multilateralna agencija za zavarovanje investicij⁷⁹ (v nadaljevanju: MIGA) je mednarodna finančna institucija, ustanovljena leta 1988 v okviru Svetovne banke, ki skrbi za večjo varnost in spodbujanje neposrednih tujih naložb, predvsem v države v razvoju.⁸⁰ Njena funkcija je zagotavljanje jamstev za nekomercialna tveganja oz. politične rizike (oviranje pretoka denarja, razlastitve, kršitve pogodb, vojne in družbeni neredi), ki bi lahko prizadeli tuje investicije.⁸¹ MIGA skuša državam v razvoju, ki so njene članice, pomagati na dva načina: (1) zasebnikom zavaruje investicije v tujini pred določenimi političnimi riziki, (2) državam, ki potrebujejo trajne vire kapitala, ponuja tehnično pomoč pri razvijanju takšnih razmer in zakonodaje, ki bi bili privlačni za tuje neposredne naložbe.⁸² V luči navedenega bi lahko

---

⁷⁷ *Ibid.*, 63. odstavek.

⁷⁸ *Poiss v. Austria*, 117 ECHR (Ser. A) 1987, 63. odstavek.

⁷⁹ *Multilateral Investment Guarantee Agency*.

⁸⁰ M.N. Shaw, op. cit., str. 584.

⁸¹ Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency, 24 ILM 1605 (1985), 11. člen; D. Türk, op. cit., str. 371; Uradna spletna stran MIGA: http://www.miga.org/about/index_sv.cfm?stid=1588 (23.2.2008).

⁸² F.I.I. Shihata, A.R. Parra, *Multilateral Investment Guarantee Agency*, v: R. Bernardt (ur.), *EPIL* (1997), Volume 3, str. 476.

MIGA s svojimi mehanizmi pripomogla k dolgoročnemu zmanjšanju občutljivosti vprašanja razlastitve.⁸³

---

⁸³ M.N. Shaw, op. cit., str. 584.

3. USTANOVITEV IRAN-ZDA TRIBUNALA ZA MEDSEBOJNE ZAHTEVKE

*'Conflicts can rarely, if ever, be resolved by the settling of the particular disputes which appear to constitute them: the feelings of hostility almost inevitably survive the settlement of disputes.'*⁸⁴

Posamične spore je treba razlikovati od konfliktov; konflikti predstavljajo splošna stanja sovražnosti med subjekti, medtem ko so spori specifična nesoglasja, ki se nanašajo na vprašanje pravic ali interesov in v katerih stranke vlagajo tožbe oz. postavljajo zahteve.⁸⁵ Konflikte je zelo redko mogoče rešiti z reševanjem posameznih sporov, ki iz njih izhajajo. Neposredni spor, ki je nastal takoj po ugrabitvi ameriškega diplomatskega in konzularnega osebja v Teheranu, je bil rešen z izpustitvijo talcev; kljub temu pa je splošno stanje sovražnosti med ZDA in Iranom ostalo in je do določene mere prisotno še dandanes. Specifičen spor glede talcev je bil razrešen, ne pa tudi konflikt med državama.

Ustanovitev Tribunala je predstavljala enega izmed ukrepov, sprejetih za razrešitev krize v odnosih med Iranom in ZDA, ki jo je sprožila ugrabitev 52 ameriških državljanov v ameriškem veleposlaništvu v Teheranu novembra 1979 in posledična zamrznitev iranskega premoženja s strani ZDA. Tribunal predstavlja edinstveno mednarodno institucijo in po mnenju nekaterih avtorjev najpomembnejše arbitražno telo v zgodovini.⁸⁶

Če arbitraže ločimo na *ad hoc* arbitraže, ki so ustanovljene za razrešitev točno določenega spora, in na institucionalizirane arbitraže, potem Tribunal spada v skupino slednjih, saj je bil ustanovljen z namenom razreševanja določene skupine zahtevkov.⁸⁷ Gre za t.i. mešano arbitražo (*mixed arbitration*), pri kateri je samo ena izmed strank država. Vedno večja razširjenost mešanih arbitraž predstavlja enega najbolj ključnih dejavnikov v razvoju mednarodnega sistema za reševanje sporov in je še posebej pomembna, ker omogoča dostop

---

⁸⁴ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 1, »Konflikte je le redko, če sploh, mogoče razrešiti z reševanjem posameznih sporov, ki jih sestavljajo: občutki sovražnosti skoraj neobhodno preživijo reševanje sporov.« (prevod M.N.)

⁸⁵ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 1.

⁸⁶ R. Lillich, Preface, in *The Iran-United States Claims Tribunal* (1984), str. vii, citirano v: J.R. Crook, *Applicable Law in International Arbitration*, v: 83 AJIL 278 (1989), str. 279; D.D. Caron, *The Nature of the Iran-United States Claims Tribunal and the Evolving Structure of International Dispute Resolution*, v: 84 AJIL 104 (1990), str. 104.

⁸⁷ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 31-32.

do pravnih sredstev nedržavnim entitetam, tj. podjetjem in (sicer manj pogosto) tudi posameznikom.

3.1. Družbene okoliščine v Iranu konec 70. in v začetku 80. let 20. stoletja

3.1.1. Iranska revolucija in kriza z ameriškimi talci v Teheranu

Islamska revolucija, ki je spodnesla iranskega šaha in februarja 1979 vodila do ustanovitve Islamske republike Iran, predstavlja neposredno ali posredno podlago večini (če ne celo vsem) zahtevkov, vloženih pred Tribunalom. Veliko število teh zahtevkov ni presenetljivo, saj je revolucija povzročila globoke družbene spremembe v Iranu, vključno z množičnim odhajanjem podjetnikov in tehničnih strokovnjakov ter prenehanjem delovanja določenih podjetij. Poleg tega je nov islamski režim želel čim prej zmanjšati tuj vpliv v Iranu, še posebej ameriškega, in hkrati obdržati kontrolo nad iransko vojaško in drugo industrijo vitalnega pomena, vključno z bankami, zavarovalnicami, nafto in plinom.

Mnogi ameriški državljani, tako fizične osebe kot podjetja, po islamski revoluciji niso želeli ostati v Iranu oz. se tja vrniti; po zavzetju ameriškega veleposlaništva in ugrabitvi osebja pa je to postalo popolnoma nemogoče.

Kriza z ameriškimi talci se je začela 4. novembra 1979, ko so skrajni iranski študentje, ki so se poimenovali "muslimanski študenti, ki sledijo poti velikega imama", zavzeli ameriško veleposlaništvo v Teheranu, ker Washington ni hotel izročiti tedaj strmoglavljenega iranskega proameriškega šaha Mohameda Reze Pahlavija, da bi mu sodili. Šah, ki mu je ZDA odobrila vizum za bivanje, je ob začetku islamske revolucije pobegnil iz države, oblast pa je prevzel verski voditelj, veliki ajatola Khomeini.

Poskusi ZDA, da bi zagotovili izpustitev talcev preko dobrih uslug generalnega sekretarja OZN in aktivnosti Varnostnega sveta OZN⁸⁸, niso obrodili sadov, zato je 29. novembra 1979 vložila zahtevek zoper Iran pred Meddržavnim sodiščem v Haagu (gl. spodaj).

Poleg tega je ZDA sprejela nekaj notranjih ukrepov, katerih namen je bil izvajanje gospodarskega pritiska na Iran ter zavarovanje ameriškega gospodarstva pred potencialnimi

---

⁸⁸ Varnostni svet OZN je v zvezi s krizo z ameriškimi talci decembra 1979 sprejel dve resoluciji, in sicer resoluciji 457 (1979) in 461 (1979), v katerih je zajetje talcev in njihovo pridržanje označil kot kršitev mednarodnopravnih pravil in pozval Iran k takojšnji izpustitvi talcev. Prva resolucija je bila sprejeta s konsenzom, druga pa z 11 glasovi za in 4 vzdržanimi (Bangladeš, Češkoslovaška, Kuvajt in Sovjetska zveza).

iranskimi povračilnimi ukrepi. Najpomembnejši ukrep predstavlja zamrznitev iranskih sredstev z ukazom št. 12170, ki je preprečil iranski vladi, entitetam pod njeno kontrolo ter iranski centralni banki dostop do premoženja ali udeležbo na premoženju, ki je bilo pod jurisdikcijo ZDA ali v posesti oz. pod kontrolo oseb, podvrženih jurisdikciji ZDA.⁸⁹

Operacija Orlovi kremplji (*Eagle Claw*) prav tako predstavlja ameriški odgovor na iransko zavzetje veleposlaništva v Teheranu in zajetje talcev. Operacija se je začela 24. aprila 1980 z namenom osvoboditve zajetih talcev. Kljub skrbnemu načrtovanju se je kmalu spremenila v polomijo, ki je terjala nekaj življenj ameriških vojakov. 52 talcev je še naprej ostalo v rokah iranskih skrajnežev, ki so jih izpustili na svobodo šele v začetku leta 1981 po 444 dneh ujetništva.

3.1.2. Primer Ameriško diplomatsko in konzularno osebje v Teheranu (ZDA proti Iranu, 1980)

V primeru Ameriško diplomatsko in konzularno osebje je ZDA pred Meddržavnim sodiščem vložila zahtevek zoper Iran zaradi zavzetja ameriškega veleposlaništva v Teheranu in zajetja talcev v njem. Hkrati s pričetkom postopka je sodišče na zaprosilo ZDA izdalo odredbo o začasnih ukrepih⁹⁰, s katero je še pred končno odločitvijo v primeru ukazalo takojšnjo vrnitev prostorov veleposlaništva in izpustitev talcev.⁹¹ Čeprav se Iran ni podredil tej odredbi in je še naprej zadržal kontrolo nad talci in prostori veleposlaništva, je pomembna hitrost, s katero je postopalo sodišče v tem primeru: odredba o začasnih ukrepih je bil izdana samo 16 dni po tem, ko je bil sprožen postopek s strani ZDA.

Iran v postopku pred sodiščem ni sodeloval, kar v skladu s 53. členom Statuta Meddržavnega sodišča ne predstavlja ovire za njegovo nadaljevanje. Prav tako golo dejstvo, da politične okoliščine obkrožajo pravni spor, ne preprečuje sodišču reševanja pravnih vidikov spora. Tako je Meddržavno sodišče zavrnilo argument Irana, da je spor glede ugrabitve ameriškega diplomatskega in konzularnega osebja zgolj postranski in sekundarni vidik splošnega

---

⁸⁹ S. A. Riesenfeld, *United States-Iran Agreement of January 19, 1981*, v: R. Bernhardt (ur.), *EPIL* (2000), Volume 4, str. 1218.

⁹⁰ V skladu z 41. členom Statuta Meddržavnega sodišča sme sodišče, če meni, da okoliščine tako zahtevajo, naznačiti kakršnekoli začasne ukrepe, ki bi jih bilo treba izvesti, da se zavarujejo pravice sleherne izmed pravnih strank.

⁹¹ *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran case, Request for Indication of Provisional Measures*, Order of 15 December 1979, *ICJ Rep.* (1979).

problema, ki izhaja iz petindvajsetletnega ameriškega poseganja v iranske notranje zadeve, in vidik, ki ga ni mogoče ločiti od tega političnega konteksta.⁹² Sodišče je bilo mnenja, da se pravni spori med državami pogosto pojavljajo v političnih kontekstih in pogosto predstavljajo zgolj enega izmed elementov širših in dalj časa trajajočih političnih sporov med državami. Zavrnilo je možnost, da bi se moralo vzdržati odločanja o pravnem sporu samo zato, ker le-ta predstavlja zgolj enega od vidikov širšega političnega spora.⁹³

Takšna ločenost pravnih in nepravniških vidikov je razvidna tudi v načelu, da sočasno prizadevanje za rešitev spora v tipično političnih postopkih ne preprečuje pravnega reševanja spora; posledično postopka pred sodiščem ni oviralo dejstvo, da je o krizi s talci hkrati odločal tudi Varnostni svet OZN.⁹⁴ Sodišče je svojo odločitev oprlo na dva argumenta: (1) odsotnost kakršnekoli določbe, ki bi bila podobna tisti iz 12. člena Ustanovne listine OZN, ki omejuje istočasno aktivnost Generalne skupščine in Varnostnega sveta OZN v določenem sporu ali situaciji; (2) 33. člen Ustanovne listine primeroma navaja metode mirnega reševanja sporov, ne da bi med njimi ustvarjal kakršnokoli hierarhijo.⁹⁵ Gre za pomembno odločitev sodišča, ki se je na to dikcijo sklicevalo tudi v svojih kasnejših odločitvah. Posebej velja omeniti primer *Vojaških in paravojaških aktivnosti v Nikaragvi in v zvezi z njo*, v katerem je sodišče ponovno poudarilo, da obravnava političnih vidikov določenega primera s strani nekega političnega organa oz. procesa ne izključuje obravnave istega primera s strani Meddržavnega sodišča; postopki lahko tečejo *pari passu*. Pri odločitvi se je sodišče sklicevalo na svojo dikcijo iz primera Ameriško diplomatsko in konzularno osebje v Teheranu⁹⁶ in še enkrat poudarilo, da ima v skladu s 24. členom Ustanovne listine OZN Varnostni svet OZN prvenstveno odgovornost za ohranitev mednarodnega miru in varnosti in ne izključne.⁹⁷

V svoji sodbi je sodišče razlikovalo med odgovornostjo Irana v prvi in v drugi fazi dogodkov, in sicer je ugotovilo, da v prvotni fazi dejanja muslimanskih študentov, ki so zajeli prostore veleposlaništva in talce, niso bila pripisljiva Iranu. Iran je v tej fazi kršil svoje obveznosti do ZDA po Konvenciji o diplomatskih odnosih, Konvenciji o konzularnih odnosih ter Pogodbi o

---

⁹² K. Oellers Frahm, *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran Case*, v: R. Bernhardt (ur.), *EPIL* (2000), Volume 4, str. 1214-1215.

⁹³ *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran case*, ICJ Rep. (1980), str. 20.

⁹⁴ *Ibid.*, ICJ Rep. (1980), str. 21; J. Collier, V. Lowe, *op. cit.*, str. 15-16.

⁹⁵ *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran case*, ICJ Rep. (1980), str. 21-22; K. Oellers Frahm, *op. cit.*, str. 1214-1215.

⁹⁶ *Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nikaragva proti ZDA)*, Judgment of 26 November 1984: Jurisdiction of the Court and Admissibility of the Application, ICJ Rep. (1984), 93. odstavek.

⁹⁷ J.G. Merrills, *INTERNATIONAL DISPUTE SETTLEMENT* (1998), str. 234.

prijateljstvu, gospodarskih odnosih in konzularnih pravicah med ZDA in Iranom (v nadaljevanju: Pogodba o prijateljstvu), saj ni zagotovil ustreznih ukrepov za zavarovanje veleposlaništva in preprečitev oz. zaustavitve napada. V drugi fazi, tj. po napadu, so izrazi odobravanja prišli s strani mnogih iranskih voditeljev. Ajatola Khomeini, ki je po revoluciji prevzel oblast v državi, je izrazil strinjanje z napadom in ugrabitvijo talcev, saj naj bi prostori veleposlaništva predstavljali središče vohunske dejavnosti. S tem odobravanjem napada in izkoriščanjem situacije za izvajanje pritiska na ZDA so se dejanja študentov spremenila v dejanja iranske države, ki je tako postala odgovorna zanje po mednarodnem pravu.

3.2. Sprejem ustanovitvenih dokumentov

Poleti 1980 se je tudi Iran pričel nagibati k temu, da bi se končno razrešila kriza s talci, ki je imela za posledico gospodarske težave Irana in obsodbo njegovih dejanj s strani mednarodne skupnosti. Vlada Demokratične in ljudske republike Alžirije (v nadaljevanju: Alžirija) je delovala kot posrednik pri iskanju obojestransko sprejemljive rešitve. Po obsežnih konzultacijah z obema vladama o obveznostih, ki bi jih bili pripravljene prevzeti v duhu razrešitve krize, je alžirska vlada dogovorjene obveze povzela v dveh deklaracijah, sprejetih 19. januarja 1981.⁹⁸ Četudi gre po obliki formalnoppravno za deklaraciji, dokumenta po vsebini nedvomno predstavljata mednarodni pogodbi, ki zavezujeta tako Iran kot ZDA.⁹⁹

3.2.1. Splošna deklaracija

V Splošni deklaraciji (*General Declaration*) alžirska vlada povzema temeljne obveze obeh strani: Iran bo izpeljal izpustitev talcev, v zameno pa bo ZDA (v okviru, ki ga predstavljata obe deklaraciji, in v skladu z njima) spet vzpostavila finančno stanje Irana, kot je obstajalo pred 14. novembrom 1979, kolikor bo to mogoče. Na ta datum je namreč ZDA izdala ukaz o zamrznitvi iranskih sredstev, t.i. *freeze order*.¹⁰⁰ Zaveza ZDA, da bo vzpostavila finančno stanje, predstavlja prvo izmed načel, na katerih temelji deklaracija; drugo načelo predstavlja

---

⁹⁸ Uradna spletna stran IUSCT: <http://www.iusct.org/background-english.html> (17.1.2008).

⁹⁹ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 75; J.R. Crook, op. cit., str. 280; *Textron Inc. v. Iran*, 6 IUSCTR 328, str. 353.

¹⁰⁰ Uradna spletna stran IUSCT: <http://www.iusct.org/background-english.html> (17.1.2008).

zaveza obeh strani, da bosta končali vse postopke med vladama in državljani druge države ter razrešili spore in zahtevke preko zavezujoče arbitraže.¹⁰¹

Ponovna vzpostavitev iranskega finančnega stanja, tj. postavitve v prejšnje stanje, je vključevala tudi transferje premoženja, ki so poleg preklica zamrznitvenega ukaza zahtevali razveljavitev vseh do tedaj izdanih sodb in končanje sodnih postopkov. Posledično se je izkazalo, da bo za resnično razrešitev krize nujno zagotoviti alternativni način reševanja sporov. V skladu s tem se je ZDA v Splošni deklaraciji zavezala, *inter alia*, da bo (1) končala vse postopke v ZDA, vključno z zahtevki posameznikov in pravnih oseb, zoper Iran in njegova državna podjetja, (2) razveljavila vse sodbe, izdane v takih postopkih, (3) prepovedala vse nadaljnje procese, ki bi temeljili na takih zahtevkih, (4) morebitne zahtevke reševala preko zavezujoče arbitraže. Poleg tega se je ZDA z deklaracijo zavezala, da bo vodila politiko nevmešavanja, tako direktnega kot posrednega, političnega ali vojaškega, v iranske notranje zadeve.¹⁰²

Bistvo vseh zavez predstavlja dogovor, da bodo s strani ZDA zamrznjena iranska sredstva prenesena na račun nizozemske centralne banke, ki sta jo vladi izbrali za fiduciarja, in izplačana Iranu takrat, ko bo Alžirija potrdila, da so ameriški talci varno zapustili državo. Vendarle pa je bilo predvideno, da naj en bilijon ameriških dolarjev ostane na varnostnem računu nizozemske banke za poravnavanje zahtevkov na podlagi sodb arbitražnega tribunala, vzpostavljenega z Deklaracijo o razrešitvi zahtevkov.¹⁰³ V primeru, da bi nizozemska banka obvestila Iran, da je vsota na računu padla pod mejo 500 milijonov ameriških dolarjev, se je le-ta zavezal na račun položiti tolikšno denarno vsoto, da se ohrani minimum 500 milijonov. Takšno stanje se mora ohranjati vse dokler predsednik arbitražnega tribunala, ustanovljenega z Deklaracijo o razrešitvi zahtevkov, ne obvesti Centralne banke Alžirije, da so bile vse odškodnine poplačane v skladu s to Deklaracijo; morebitna sredstva, ki bi po takšnem obvestilu še ostala na varnostnem računu, bodo vrnjena Iranu.¹⁰⁴

Odškodnine v korist tožnikov iz ZDA se torej izplačujejo iz t.i. varnostnega računa, ustanovljenega pri Poravnalni banki Nizozemske.¹⁰⁵ Hkrati pa ne obstaja podobno določilo, ki

---

¹⁰¹ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 75.

¹⁰² Splošna deklaracija, točka I: Nevmešavanje v iranske zadeve.

¹⁰³ *Ibid.*, točki II in III: Vrnitev iranskega premoženja in poravnava ameriških zahtevkov, 2. odstavek.

¹⁰⁴ *Ibid.*, točki II in III: Vrnitev iranskega premoženja in poravnava ameriških zahtevkov, 7. odstavek.

¹⁰⁵ Exchange of Notes Constituting an Agreement between the Government of the Netherlands and the Government of the United States of America Concerning a Security Account; Uradna spletna stran IUSCT: <http://www.iusct.org/background-english.html> (17.1.2008).

bi k enakemu postopku izplačevanja odškodnin zavezovalo ZDA. Alžirski deklaraciji sta bili namreč oblikovani tako, da bi zagotovili pragmatično rešitev perečega problema; njun cilj ni bil potrditev suverene enakosti držav ali vljudnostnih načel mednarodne diplomacije.¹⁰⁶

Na potrditev alžirske vlade, da so ameriški talci varno zapustili državo, je Splošna deklaracija vezala še nekaj obveznosti ZDA, in sicer (1) preklic vseh trgovinskih sankcij, ki so bile od novembra 1979 naprej uperjene proti Iranu; (2) umik vseh zahtevkov oseb pod jurisdikcijo ZDA, ki tečejo pred ameriški in drugimi sodišči in se navezujejo na ugrabitev talcev, njihovo zadržanje, škodo na ameriški lastnini v okviru veleposlaništva v Teheranu in škodo, ki bi ZDA ali njenemu državljanu nastala kot posledica revolucionarnih gibanj¹⁰⁷; (3) zamrznitev premoženja bivšega Šaha ali bližnjega sorodnika le-tega, ki se nahaja na ozemlju ZDA; (4) navodilo vsem osebam pod ameriško jurisdikcijo, naj v 30 dneh sporočijo vse njim znane informacije o premoženju iz točke (3).¹⁰⁸ Če bi med strankama prišlo do spora o tem, ali je ZDA izpolnila obveznosti iz točk (3) in (4), lahko Iran vloži zahtevek pri arbitražnem tribunalu, ustanovljenem v skladu z Deklaracijo o razrešitvi zahtevkov.

Splošna deklaracija se konča z določbo, da se bodo vsi morebitni spori, ki bodo iz nje izhajali, reševali pred arbitražnim tribunalom, čigar odločitve bodo izvršljive pred sodišči katerekoli države.¹⁰⁹ V zvezi z izvršljivostjo odločitev Tribunala sta posebej zanimiva dva primera, obravnavana v nadaljevanju.

V primeru *Dallal* je tožnik, ameriški državljan, iransko Bank Mellat zaradi zatrjevané razlastitve prvotno tožil pred ameriški sodišči. Tožba in postopek sta bila končana z razglasitvijo alžirskih deklaracij in ustanovitvijo Tribunala kot pristojnega organa za odločanje. Tribunal je zahtevek Dallala zavrnil, zato je slednji skušal svoje zahteve uveljaviti pred sodišči Velike Britanije, kjer je Bank Mellat zatrjevala, da gre za zlorabo postopka, saj je o zahtevku že odločil pristojni organ.¹¹⁰ Sodišče je tako moralo odločiti, ali Tribunal res predstavlja pristojni organ za odločanje o relevantnem zahtevku. Zaradi dejstva, da je bil Tribunal ustanovljen s pogodbo med dvema vladama z namenom odločanja o sporih med

---

¹⁰⁶ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 82.

¹⁰⁷ Splošna deklaracija, točki II in III: Vrnitev iranskega premoženja in poravnava ameriških zahtevkov, 10. in 11. odstavek (Razveljavitev sankcij in zahtevkov); Executive Order 12283: Non-Prosecution of Claims of Hostages and for Actions at the United States Embassy and Elsewhere, 75 AJIL 418 (1981), str. 430.

¹⁰⁸ Splošna deklaracija, točka IV: Vrnitev premoženja družine bivšega Šaha, 12.-15. odstavek; Executive Order 12284: Restrictions on the Transfer of Property of the Former Shah of Iran, 75 AJIL 419 (1981), str. 431.

¹⁰⁹ Splošna deklaracija, Reševanje sporov, 17. odstavek.

¹¹⁰ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 83.

strankami pod jurisdikcijo obeh vlad, katerih zakoni priznavajo pristojnost Tribunala, in zaradi dejstva, da je sedež Tribunala v državi, ki je podala soglasje k njegovemu delovanju, je sodišče ugotovilo, da morajo angleška sodišča sprejeti Tribunal kot pristojni organ in ne morejo odločiti o njegovi nepristojnosti.¹¹¹

V primeru *Gould* je ta kot tožnik pred Tribunalom sprožil postopek zoper iransko obrambno ministrstvo zaradi zatrjevané kršitve pogodbe o dostavljanju radijske opreme. Ministrstvo je vložilo nasprotni zahtevek, v katerem je želelo odškodnino za kršitev pogodbe s strani Goulda in vrnitev določenega iranskega premoženja, ki ga je ta zadrževal v svoji posesti. Tribunal je zahtevku ministrstva ugodil. Ker alžirski deklaraciji ne zagotavljata izplačevanja odškodnin s strani ZDA iz varnostnega računa, je moralo ministrstvo izvršitev odločitve uveljavljati pred ameriškimi sodišči. Gould je izvršljivosti odločitve Tribunala ugovarjal iz dveh razlogov, in sicer je trdil, da sam ni pisno pristal na jurisdikcijo Tribunala, in da je odločitev Tribunala v prid Irana mednarodnopravna in ne notranjopravna odločitev ter posledično ni izvršljiva v ZDA. Ameriško sodišče je oba argumenta zavrnilo z obrazložitvijo, da alžirski deklaraciji sami po sebi predstavljata pisno privolitev - predsednik ZDA ima pristojnost, da podpisuje take mednarodne dogovore ter posledično vpliva na položaj ameriških državljanov, poleg tega pa je Gould sam sprožil postopek pred Tribunalom in s tem pristal na njegovo jurisdikcijo; in drugič, da mednarodne arbitražne odločitve ni mogoče napasti na enak način kot nacionalne odločitve in da so odločitve Tribunala izvršljive po nacionalnem pravu, četudi niso sprejete na podlagi le-tega, saj bi bile v nasprotnem primeru vse ne-nacionalne arbitraže že v osnovi neučinkovite.¹¹² Sodišče je tako v tem primeru potrdilo izvršljivost odločitev Tribunala na ozemlju ZDA.¹¹³

3.2.2. Deklaracija o razrešitvi zahtevkov

Z Deklaracijo o razrešitvi zahtevkov (*Claims Settlement Declaration*) sta se vladi ZDA in Irana v osnovi zavezali, da bosta spodbujali razreševanje zahtevkov neposredno s strani strank samih. Če v roku šestih mesecev po uveljavitvi Deklaracije zahtevki na tak način ne bodo rešeni, jih lahko stranke predložijo v reševanje arbitražnemu tribunalu.¹¹⁴

---

¹¹¹ Dallah v. Bank Mellat, 1 QB (1986) 441.

¹¹² Ministry of Defense of the Islamic Republic of Iran v. Gould Inc., 84 AJIL 556 (1990), str. 558-560.

¹¹³ D.D. Caron, op. cit., str. 106-107.

¹¹⁴ Deklaracija o razrešitvi zahtevkov, 1. člen.

S to deklaracijo je bil vzpostavljen Tribunal,¹¹⁵ pristojen za razreševanje (1) zahtevkov ameriških državljanov zoper Iran in iranskih državljanov zoper ZDA, ki izhajajo iz dolgov, pogodb, razlastitev in drugih ukrepov, ki vplivajo na pravice iz lastnine, (2) nekaterih uradnih zahtevkov med vladama, ki se tičejo nakupa ali prodaje blaga in storitev, (3) sporov med vladama glede razlage in izpolnjevanja obeh deklaracij ter (4) nekaterih zahtevkov med bančnimi ustanovami obeh vpletenih držav (*pozitivna definicija jurisdikcije Tribunala*).¹¹⁶ Zahtevke zoper državljane katere od obeh držav je mogoče vlagati izključno v okviru nasprotnih tožb, ne pa tudi samostojno.¹¹⁷

Deklaracija je določila tudi primere, v katerih je jurisdikcija Tribunala izključena (*negativna definicija jurisdikcije*). Tribunal tako ni pristojen za odločanje o (1) zahtevkih ZDA ali njenih državljanov zaradi škode, ki je nastala v neposredni povezavi s krizo s talci, (2) zahtevkih, ki bi izhajali iz dejanj ZDA, s katerimi je ta odgovorila na zajetje talcev in veleposlaništva, (3) zahtevkih, ki izhajajo iz zavezujočih pogodb, v katerih je izrecno določeno, da so za spore, ki iz njih izhajajo, izključno pristojna iranska sodišča.¹¹⁸

Tribunal ima devet članov, pri čemer pa Deklaracija v 3.(1) členu določa možnost, da je število članov Tribunala drugo večje število, ki je večkratnik števila tri, če se o tem dogovorita Iran in ZDA zaradi zagotovitve hitrega in pravočasnega reševanja zahtevkov. Po tri člane imenuje vsaka vlada, preostale tri člane (iz tretjih držav) pa imenuje šest s strani vlad imenovanih članov. Izmed treh članov, ki niso predstavniki nobene izmed vpletenih vlad, člani imenujejo predsednika Tribunala. Tribunal deluje in odloča v skladu z arbitražnimi pravili, ki veljajo za Komisijo OZN za mednarodno trgovinsko pravo (UNCITRAL) in kot so bila spremenjena z dogovorom med vladama in Tribunalom, zato da bi se omogočilo normalno delovanje Tribunala.¹¹⁹ Dne 3. maja 1983 je Tribunal sprejel poslovnik za svoje delovanje.¹²⁰ Stroške delovanja Tribunala si delita obe vladi enakovredno.

O vsakem zahtevku odloča eden izmed treh tričlanskih senatov ali Tribunal v polni zasedbi. O pristojnosti posameznega senata za določen zahtevek odloča žreb. Polni Tribunal odloča o

---

¹¹⁵ 'An international arbitral tribunal (the Iran-United States Claims Tribunal) is hereby established /.../;', Deklaracija o razrešitvi zahtevkov, 2.(1) člen.

¹¹⁶ J.G. Merrills, op. cit., str. 114.

¹¹⁷ Primer A/2, 1 IUSCTR 101.

¹¹⁸ S. A. Riesenfeld, op. cit., str. 1220.

¹¹⁹ Uradna spletna stran IUSCT: <http://www.iusct.org/background-english.html> (17.1.2008).

¹²⁰ Uradna spletna stran IUSCT: <http://www.iusct.org/tribunal-rules.pdf> (17.1.2008).

vseh zahtevkih med obema vladama in o pomembnih vprašanjih, s katerimi se nanj obrnejo senati.

Dostop do Tribunala ni pogojen z izkoriščenostjo notranjih pravnih sredstev, kar predstavlja modifikacijo pomembnega pravila običajnega mednarodnega prava.¹²¹ Tribunal je v primeru *Amoco* potrdil, da Deklaracija o razrešitvi zahtevkov za vzpostavitev njegove pristojnosti ne zahteva izčrpanja notranjih pravnih sredstev.¹²²

Vse zasebne zahtevke je bilo treba vložiti do 19. januarja 1982, zato je njihovo število (do)končno. Vloženih je bilo približno 1.000 zahtevkov, pri katerih denarna vrednost znaša več kot 2.500 ameriških dolarjev in približno 2.800 takih, pri katerih denarna vrednost ne presega 2.500 ameriških dolarjev. Slednje v skladu s 3.(3) členom Deklaracije v imenu posameznikov, ki so njuni državljani, vlagata obe vladi. Kljub temu da zahtevke v imenu svojih državljanov vlagata vladi, ne gre za izvrševanje diplomatske zaščite, kajti relevantni zahtevki še vedno ostane zahtevki državljanov ene od držav. Posledično tudi ni treba, da bi bil za začetek postopka pred Tribunalom poleg pogoja nacionalnosti izpolnjen tudi drugi pogoj običajnega mednarodnega prava za izvrševanje diplomatske zaščite, tj. izčrpanje notranjih pravnih sredstev.¹²³

Število vloženih zahtevkov in posledično število odločitev kaže na obsežen in impresiven prispevek Tribunala k iskanju odgovorov na mednarodnopravna vprašanja na področju razlastitve. Omenjena časovna omejitev pa ne velja za spore med obema vladama, ki se nanašajo na razlago obeh deklaracij; vlaganje takih medvladnih zahtevkov namreč ni časovno omejeno. Velika večina medvladnih zahtevkov je bila vložena s strani Irana zoper ZDA.¹²⁴

Določeno je bilo, da so zahtevki, vloženi pri tem arbitražnem tribunalu, izključeni iz jurisdikcije sodišč ZDA, iranskih sodišč in katerihkoli drugih sodišč. Vse odločitve Tribunala so dokončne in zavezujoče. 5. člen Deklaracije določa, da naj Tribunal primere rešuje na temelju načela spoštovanja prava in uporabi tista pravila in načela trgovinskega in mednarodnega prava, za katera šteje, da so relevantna, ob hkratnem upoštevanju trgovinske prakse, pogodbenih določil in spremenjenih okoliščin.¹²⁵ S to določbo je bil Tribunal

---

¹²¹ A.F. Lowenfeld, op. cit., str. 464.

¹²² *Amoco International Financial Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran*, 15 IUSCTR 189, 21. odstavek.

¹²³ Gl. npr. D.D. Caron, op. cit., str. 131-134.

¹²⁴ <http://www.state.gov/s/l/3199.htm> (17.1.2008).

¹²⁵ Gl. tudi 33. člen Poslovnika Tribunala, ki vsebuje enako določbo.

pooblaščen za uporabo tako pravil mednarodnega javnega prava kot pravil zasebnega prava, kakor bi pač to zahtevale okoliščine posameznega primera.¹²⁶

Obe vladi sta imenovali svojega zastopnika pri sedežu Tribunala, da ju predstavlja pred Tribunalom in da se mu lahko vročajo obvestila ali drugi dokumenti, namenjeni njunim državljanom, ki so udeleženi v postopkih pred Tribunalom.¹²⁷ Čeprav je bila kvaliteta zastopstva pred Tribunalom zelo različna in je nihala, so v večini primerov, še posebej v tistih, v katerih se je odločalo o visokih zahtevkih glede iranske naftne industrije, obe strani zastopali ugledni ameriški in evropski zagovorniki.¹²⁸ Slednje je pomembno, saj kvaliteta zastopstva neposredno vpliva tudi na kvaliteto sprejetih odločitev.

Deklaracija tudi določa, kaj za potrebe njene uporabe pomeni pojem (1) *državljan ZDA ali Irana* (fizična oseba, ki ima državljanstvo te države, ali pravna oseba, ki je ustanovljena po pravu ene od držav oz. imajo delničarji, ki so državljani te države, v lasti več kot polovico pravne osebe); (2) *Iran oz. ZDA* (vlada države ali njen pododdelek; katerakoli agencija, posrednik ali entiteta, ki je pod kontrolo vlade ali njenega političnega dela).¹²⁹

V zvezi z vprašanjem državljanstva je pomemben primer *A/18*, v katerem je Tribunal v polni postavi odločil, da ima jurisdikcijo in da torej lahko odloča o zahtevkih, ki jih vlagajo osebe, ki imajo tako ameriško kot iransko državljanstvo, če je eno od teh državljanstev v relevantnem obdobju dejansko prevladujoče (v tem primeru je bilo prevladujoče ameriško državljanstvo).¹³⁰ Pomembno je tudi določilo Deklaracije o razrešitvi zahtevkov, ki določa, da je za določanje državljanstva relevantno tudi državljanstvo delničarjev podjetja, saj ta določba odstopa od pravil mednarodnega prava, kot jih je postavilo Meddržavno sodišče v primeru *Barcelona Traction*.

---

¹²⁶ J. Collier, V. Lowe, op. cit., str. 82.

¹²⁷ Uradna spletna stran IUSCT: <http://www.iusct.org/background-english.html> (17.1.2008).

¹²⁸ G. H. Aldrich, What Constitutes a Compensable Taking of Property?, v: 88 AJIL (1994), str. 586.

¹²⁹ Deklaracija o razrešitvi zahtevkov, 7. člen.

¹³⁰ Islamic Republic of Iran v. USA, Case No. A/18, 5 IUSCTR 251. Gl. tudi J.G. Merrills, op. cit., str. 99.

3.2.3. *Ostali dokumenti*

Poleg Splošne deklaracije in Deklaracije o razrešitvi zahtevkov so imeli pomembno vlogo pri ustanavljanju Tribunala še trije dokumenti, in sicer:

- Sporazum o obveznostih vlad ZDA in Irana v zvezi s Splošno deklaracijo, ki natančneje določa potek prenosa denarnih sredstev;¹³¹
- dva tehnična sporazuma, sklenjena 20. januarja 1981: prvi - Sporazum o fiduciarnem prenosu - je podrobneje uredil pooblastila in odgovornost alžirske centralne banke kot fiduciarja¹³² v skladu s Splošno deklaracijo; drugi - Tehnični sporazum - je podrobneje določil pravice in obveznosti angleške banke, ki je igrala vlogo depozitarja denarnih sredstev, ki bodo prenesena na račun fiduciarja pred izpustitvijo talcev (šlo je za iransko premoženje v federalni newyorški banki in podružnicah ameriških bank v tujini; prenos teh sredstev je bil določen kot pogoj za izpustitev talcev).¹³³

4. POSKUS DEFINICIJE RAZLASTITVE

Lastninska pravica obsega pravico stvar posedovati, jo uporabljati in z njo upravljati ter pravico stvar odtujiti.¹³⁴ Razvoj v mednarodnem pravu kaže, da nobena lastninska pravica ni absolutna in da je do določene mere nujno, da se lastninska pravica omeji z namenom zagotavljanja javnega interesa.¹³⁵

Mednarodno pravo razlikuje med neposrednimi in posrednimi razlastitvami: razlastitev je vsak neposreden odvzem lastninske pravice na premičninah ali nepremičninah ali drugih premoženjskih pravicah, kakor tudi vsak drug poseg v lastninsko pravico, ki je po učinku

---

¹³¹ Undertakings of the Government of the United States of America and the Government of the Islamic Republic of Iran with Respect to the Declaration of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria, 75 AJIL 418 (1981), str. 425.

¹³² Fiduciar je prejemnik zavarovanja. Stvarnopravni zakonik v 201. členu definira fiduciarni prenos (prenos lastninske pravice v zavarovanje) kot obliko zavarovanja terjatve, pri kateri ostane premičnina v neposredni posesti prenosnika ali tretje osebe za njega.

¹³³ S. A. Riesenfeld, op. cit., str. 1219; Escrow Agreement, 75 AJIL 418 (1981), str. 426.

¹³⁴ R. Higgins, The Taking of Property by the State, 176 Recueil des Cours 259 (1982 II), str. 270, 275.

¹³⁵ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 322.

enak odvzemu.¹³⁶ Srž problema, ko pridemo do definicije razlastitve, predstavljajo ravno ti drugi posegi v lastninsko pravico - posegi z enakim učinkom, ki na prvi pogled morda niso podobni razlastitvi. Govorimo o posredni razlastitvi, kar pomeni, da lastnina sicer ni neposredno odvzeta, je pa njena ekonomska vrednost za lastnika izničena ali v precejšnji meri zmanjšana.¹³⁷ Gre za primere, ko država sicer ne sprejme nobene formalne odločitve o odvzemu, ampak ustvari razmere, ki so nevzdržne za normalno poslovanje gospodarskega subjekta, tako da le-ta ne vidi več smisla v opravljanju svoje dejavnosti.¹³⁸ Med najpogostejšimi ukrepi so oviranje finančnega poslovanja, onemogočanje opravljanja nadzora nad poslovanjem podjetja, vmešavanje v kadrovsko politiko, nalaganje nesorazmerno visokih davkov in omejevanje pretoka kapitala ali blaga.

Tudi če v določenem primeru gre za razlastitev, ni nujno, da le-ta predstavlja mednarodno nedopustno ravnanje. Za obstoj mednarodno nedopustnega ravnanja države morata biti izpolnjena dva pogoja, in sicer mora iti za ravnanje (dejanje ali opustitev), ki (1) predstavlja kršitev mednarodne obveznosti države in (2) ga je moč pripisati državi.¹³⁹ Razlastitev sicer predstavlja kršitev mednarodnega prava, če niso izpolnjeni pogoji za njeno zakonitost, vendar pa ni nujno, da gre za dejanje, ki je pripisljivo določeni državi. Tribunal je s svojimi odločitvami skrbel za varovanje lastninske pravice in zagotavljal plačilo odškodnine, kadar je bila tujcu lastnina odvzeta z dejanji, pripisljivimi državi. Praksa Tribunala kaže, da odgovornost obstaja vedno, kadar je država posegla v lastninsko pravico, ki je pomembna lastniku, ne glede na to ali je država s tem pridobila kakršnokoli korist zase. Za odgovornost države tudi ni pomembno, da bi bil uradno prenesen pravni naslov lastnine.

Zelo malo primerov pred Tribunalom je vključevalo formalno nacionalizacijo industrije ali formalno razlastitev. V dveh primerih so zahtevki izhajali neposredno iz iranskega zakona iz leta 1979, s katerim so bila nacionalizirana vsa zavarovalniška podjetja, poslujoča v Iranu; v teh primerih Tribunal seveda ni imel nobenih pomislekov in je odločil, da je prišlo do razlastitve, ter prisodil odškodnino.¹⁴⁰

---

¹³⁶ World Bank Guidelines on the Treatment of Foreign Direct Investment, 4.(1) člen; NAFTA, 1110.(1) člen; M.N. Shaw, op. cit., str. 575.

¹³⁷ L. Cotula, The Regulatory Taking Doctrine (IIED Briefing 3).

¹³⁸ M. Tratnik, A. Ferčič, op. cit., str. 130.

¹³⁹ Resolucija GS 56/83 (2002): Členi o odgovornosti držav za mednarodna nedopustna ravnanja, 2. člen; D. Türk, op. cit., str. 283.

¹⁴⁰ INA Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 8 IUSCTR 373; American Int'l Group, Inc. v. Islamic Republic of Iran, 4 IUSCTR 96; G. H. Aldrich, op. cit., str. 588.

4.1. Imenovanje menedžerjev ali nadzornikov s strani vlade

Veliko število primerov, v katerih je Tribunal odločil, da gre za razlastitev, je vključevalo imenovanje menedžerjev ali nadzornikov s strani iranske vlade oz. njenih agencij. Ti so bili pooblaščenici za upravljanje ali nadzor podjetij ali podružnic v Iranu, v katerih so imeli ameriški upravičenci lastninske interese. Čeprav so bila takšna imenovanja velikokrat opisana kot začasna, so v praksi pomenila dokončen in nepreklicen prevzem kontrole s strani oseb, ki jih je imenovala iranska vlada. Tribunal je v večini primerov štel, da je razlastitev nastopila na dan, ko je menedžer ali nadzornik prevzel svojo funkcijo.¹⁴¹ Ukrepi, ki so uvedeni brez predvidenega prenehanja veljavnosti, tudi če naj bi bili začasni, ne vzpodbujajo takšnih tujih investicij, ki so potrebne za globalno blaginjo.¹⁴²

V primeru *Starrett Housing* je Tribunal menil, da je z imenovanjem začasnega menedžerja iranskega podjetja, v katerem je imel Starrett večino delnic, iranska vlada v tolikšni meri posegla v tožnikovo lastninsko pravico, da je le-ta postala nekoristna in je prišlo do razlastitve.¹⁴³ Zakon, na podlagi katerega je prišlo do imenovanja, je jasno povedal, da se delničarjem odvzema vse pravice do upravljanja s podjetjem. Na drugi strani pa vsi posegi, ki so se zgodili pred datumom imenovanja menedžerja (med drugim zadrževanje delavcev in oborožene inšpekcije), po mnenju Tribunala niso predstavljali razlastitve, ker morajo investitorji, ki investirajo v tujino, pričakovati določena tveganja, povezana z nemiri in tudi revolucijo, še posebej kadar gre za politično nestabilna področja, kjer mora investitor upoštevati možnost, da lahko pride do takšnih dogodkov. To, da so se pričakovana tveganja uresničila, še ne pomeni, da je prišlo do razlastitve, in revolucija kot taka po mednarodnem pravu investitorjev ne upravičuje do odškodnine.¹⁴⁴

V primeru *Tippetts* je Tribunal štel, da je šlo za razlastitev zaradi dejanj s strani vlade imenovanega menedžerja in ne zaradi imenovanja *per se*. Julija 1979 je bil imenovan začasni menedžer iranskega podjetja, ki je bilo Tippetsov partner v skupnem projektu. Menedžer je prevzel *de facto* kontrolo nad projektom in prekinil vse stike s Tippettsom. Tribunal je odločil, da je tožnik upravičen do odškodnine za razlastitev, pri čemer je poudaril, da sam

---

¹⁴¹ Gl. npr. *Payne v. Government of the Islamic Republic of Iran*, 12 IUSCTR 3, str. 11; *Phelps Dodge Corp. v. Islamic Republic of Iran*, 10 IUSCTR 121, str. 129-30.

¹⁴² B. H. Weston, 'Constructive Takings' under International Law, v: 16 VJIL 103 (1975), str. 170.

¹⁴³ *Starret Housing Corp. v. Iran*, 4 IUSCTR 122, str. 155.

¹⁴⁴ *Ibid.*, str. 156.

daje prednost izrazu *prikrajšanje* pred izrazom *odvzem*, čeprav gre v veliki meri za sinonima; v izrazu *odvzem* je namreč implicirano, da je vlada zase pridobila neko vrednost, kar pa za nastop razlastitve ni potrebno.¹⁴⁵ Do prikrajšanja ali odvzema lastnine lahko po mednarodnem pravu pride preko vmešavanja države v uporabo lastnine ali uživanje njenih koristi, tudi če ne pride do spremembe oz. prenosa pravnega naslova.¹⁴⁶ Tribunal je v tem primeru postavil pomembno pravilo: za ugotavljanje, ali je dejansko prišlo do razlastitve, so najpomembnejši učinki dejanj vlade in ne njihov namen ali oblika.

Razlog, da je do razlastitve prišlo zakonito na podlagi iranskega zakona ali da je bila motivirana z opravičljivimi ekonomskimi ali socialnimi razlogi, ne izključuje odgovornosti. Tribunal je to potrdil v primeru *Phelps Dodge*, v katerem je do menjave vodstva podjetja prišlo na podlagi pred revolucijo sprejetega zakona, katerega namen je bil preprečiti zapiranje tovarn in zagotovitev plačila delavcem. Tribunal je poudaril, da sicer razume razloge, zaradi katerih je toženec čutil, da mora zavarovati svoje interese preko menjave vodstva podjetja, in finančne, ekonomske in socialne skrbi, ki so bile povod za sprejem zakona, vendar pa ti razlogi in zaskrbljenost ne izključujejo odgovornosti toženca, ki mora podjetju Phelps Dodge plačati odškodnino za njegovo izgubo.¹⁴⁷

V primeru *Foremost Tehran* so agenti iranske vlade prevzeli nadzor nad podjetjem. Foremost je bil delničar z manjšinskim deležem v iranski mlekarni, v kateri so na podlagi več razlastitvenih dejanj večinski delež prevzele entitete, kontrolirane s strani iranske vlade. Foremost je obdržal dva sedeža v odboru direktorjev, vendar pa se je njegov vpliv zmanjšal, saj so direktorji, imenovani s strani vlade, pričeli z izvrševanjem vladne politike. Ko so se izplačevale dividende, je odbor to pravico Foremostu zanimal. Tribunal je odločil, da ni šlo za razlastitev, saj stopnja vmešavanja v Foremostovo pravico ni bila dovolj velika; kljub temu pa je podjetju prisodil izplačilo vrednosti dividend, saj se je iranska vlada, kljub temu da Tribunal ni ugotovil razlastitve, vmešala v njegovo lastninsko pravico.¹⁴⁸

V primeru *Eastman Kodak* je Tribunal odločil, da imenovanje vladnega nadzornika nad iranskim podjetjem v izključni lasti Kodaka ni predstavljalo razlastitve. Nadzornik je namreč deloval v zelo kratkem časovnem obdobju, poleg tega je Kodak kasneje sprejel potrebne

---

¹⁴⁵ Tippetts, Abbett, McCarthy, Stratton v. TAMS-AFFA Consulting Engineers of Iran, 6 IUSCTR 219, str. 225.

¹⁴⁶ *Ibid.*, str. 225.

¹⁴⁷ Phelps Dodge Corp. v. Islamic Republic of Iran, 10 IUSCTR 121, str. 130.

¹⁴⁸ Foremost Tehran, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 10 IUSCTR 228, str. 249-252.

ukrepe, da je podjetje začelo s postopkom likvidacije, kar kaže na to, da je obdržal nadzor nad podjetjem.¹⁴⁹

Drug primer, v katerem je Tribunal odločil, da ni prišlo do razlastitve, je *Otis Elevator*. Do razlastitve po mnenju Tribunala ni prišlo iz dveh razlogov, zaradi katerih se je ta primer razlikoval od podobnih. Prvič, menedžer, ki so ga imenovali delničarji, je sam prosil iransko vlado, naj imenuje nadzornika. In drugič, imenovani nadzornik ni opravil nobenih dejanj v zvezi z upravljanjem podjetja.¹⁵⁰

Kot je mogoče izluščiti iz navedenih primerov, predstavlja vprašanje, kdaj začasni prevzem nadzora postane razlastitev, eno izmed pomembnejših vprašanj, s katerimi se je ukvarjal Tribunal. Le-ta je načeloma ugotovil, da je prišlo do razlastitve, ko prevzem nadzora nad lastnino ni več zgolj kratkotrajen in prehodni. Trije dejavniki, ki kažejo na to, da ne gre zgolj za kratkotrajen ali prehodni ukrep, in povzročijo odgovornost države za razlastitev, so (1) neobstoj razumnih obetov, da bo kontrola nad lastnino vrnjena lastniku, (2) neplačilo odškodnine lastniku za morebitno izgubo ali stroške v času, ko ni imel kontrole, (3) kontrola s strani vlade je trajala znatno časovno obdobje, npr. več let.¹⁵¹

Pomembno izjemo od tega načela predstavlja primer *Motorola*, v katerem je Tribunal odločil, da imenovanje nadzornika v tožnikovi podružnici v Iranu, ki je sledilo aretaciji lokalnega menedžerja, ne predstavlja razlastitve, saj je bilo imenovanje zgolj začasno, poleg tega pa je bilo iz komunikacije med strankama razvidno, da je Iran spodbujal Motorolo, naj sama imenuje novega menedžerja.¹⁵² Sodnik Brower se z odločitvijo Tribunala ni strinjal in je v svojem odklonilnem ločenem mnenju pojasnil svoje videnje problema.¹⁵³ Menil je namreč, da je v tem primeru šlo za razlastitev, in sicer iz naslednjih razlogov: (1) lokalno vodstvo podjetja je bilo odstavljeno in zaprto s strani Irana; (2) Motoroli je bil onemogočen dostop do bančnih računov v Iranu; (3) Motorola je za več let izgubila možnost upravljanja s podjetjem in sprejemanja odločitev v podjetju.¹⁵⁴

---

¹⁴⁹ Eastman Kodak Co. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 153; G. H. Aldrich, op. cit., str. 591.

¹⁵⁰ Otis Elevator Co. v. Islamic Republic of Iran, 14 IUSCTR 283.

¹⁵¹ G. H. Aldrich, op. cit., str. 609.

¹⁵² Motorola, Inc. v. Iran National Airlines Corp., 19 IUSCTR 73.

¹⁵³ 'The brothers Grimm could not have constructed a purer fairy tale out of plane facts than does the instant Award in regard to the expropriation claim.', v: Motorola, Inc. v. Iran National Airlines Corp., 19 IUSCTR 73, str. 95.

¹⁵⁴ *Ibid.*, str. 95.

Iz navedenih primerov je mogoče razbrati tudi, da je Tribunal kot nerelevantne zavračal argumente Irana, da ni prišlo do razlastitve, ker je tožnik zapustil svojo lastnino z odhodom iz Irana med ali po revoluciji; da je bilo imenovanje menedžerja utemeljeno po iranski zakonodaji in potrebno za zavarovanje legitimnih interesov vlade; da se je tožnik odrekel svoji lastninski pravici s tem, ko le-te po imenovanju novega menedžerja ni več izvrševal.

4.2. De facto nacionalizacija naftne industrije

Čeprav gre pri obeh za odvzem zasebne lastnine s strani države, se pojma razlastitev in nacionalizacija razlikujeta in ju ni mogoče v celoti enačiti. Nacionalizacija se običajno nanaša na zelo obsežne odvzeme v času družbenih reform, ki vplivajo na celoten gospodarski sektor oz. na celo industrijsko panogo.¹⁵⁵ Poleg tega je pri nacionalizaciji večji poudarek na prednostih in koristih, ki jih z odvzemom zasebne lastnine pridobi država oz. skupnost, medtem ko je pri razlastitvi fokus na učinkih, ki jih ima odvzem za lastnika.¹⁵⁶

Takoj po revoluciji leta 1979 se je iranska vlada odločila dokončati nacionalizacijo naftne industrije, ki jo je začela že v 50. letih. Ker je dokončanje vseh formalnosti potekalo zelo počasi, tudi več let, je bil Tribunal soočen z vprašanjem, kdaj je prišlo do razlastitve: takrat, ko so bili tožniki dejansko prikrajšani za svojo lastninsko pravico, ali takrat, ko je bila nacionalizacija tudi uradno izpeljana in razglašena.

O *de facto* nacionalizaciji naftne industrije je Tribunal odločal v treh pomembnejših primerih: *Amoco*, *Mobil Oil* in *Phillips Petroleum*, pri čemer velja poudariti, da so bili v teh primerih postavljeni zahtevki med najvišjimi pred Tribunalom. Poleg tega je Tribunal v teh primerih skrbno preučil obnašanje strank leta 1979 z namenom ugotoviti, ali je res prišlo do razlastitve, ker so bile strankam odvzete pogodbene pravice, ali pa so stranke same pristale na prenehanje veljavnosti pogodbe.

V primeru *Amoco* je bilo s pogodbo iz leta 1967 ustanovljeno skupno podjetje za izgradnjo in upravljanje tovarne za proizvodnjo in trženje zemeljskega plina. Kot posledica revolucionarnih gibanj je tožnik decembra 1978 evakuiral svoje zaposlene - emigrante. Naftna proizvodnja je spomladi 1979 ponovno začela delovati in iranski uradniki so tožniku julija

---

¹⁵⁵ I. Brownlie, op. cit., str. 535; OECD Working Paper on 'Indirect Expropriation' and the 'Right to Regulate' in International Investment Law (2004), str. 3.

¹⁵⁶ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 320.

1979 sporočili, da zaposlenim tujcem povratak v Iran ni dovoljen in da je Iransko nacionalno petrokemično podjetje pripravljeno kupiti Amocov delež v skupnem podjetju. Decembra 1980 je iranski minister za nafto obvestil Amoco, da je bila pogodba iz leta 1967 s strani posebne komisije razglašena za nično. Med strankama niti ni bilo sporno, ali je do razlastitve prišlo, temveč je bilo sporna njena zakonitost in plačilo odškodnine.¹⁵⁷ Tribunal je odločil, da je prišlo do razlastitve, in sicer naj bi bila ta dokončana šele decembra 1980, ko je bilo dano obvestilo o ničnosti pogodbe, kljub temu pa je odločil, da se vrednost Amocovega deleža računa glede na julij 1979. Tako je Tribunal implicitno kot odločujočega določil datum dejanskega in učinkovitega prevzema in ne datuma dokončanja formalnosti.

V primeru *Mobil* so štiri podjetja, udeležena v konzorciju za pridobivanje in prodajo iranske nafte in plina, zahtevala odškodnino za kršitev prodajne pogodbe iz leta 1973 ali alternativno za razlastitev njihovih pravic iz te pogodbe. Iz dejstev je izhajalo, da je kmalu po revoluciji Nacionalna iranska naftna družba (v nadaljevanju: NIND) konzorciju poslala pismo, v katerem je sporočala, da pogodba iz leta 1973 več ne velja in se ne uporablja ter da bodo delavci emigranti nadomeščeni, NIND pa bo člane konzorcija štel za primarne stranke.¹⁵⁸ Pogajanja med strankami so bila prekinjena po zavzetju ameriškega veleposlaništva, posebna komisija pa je septembra 1981 razglasila zadevno pogodbo za nično. Posebnost tega primera je v tem, da je bil Tribunal soočen z dilemo, kako ravnati: pogodba je bila namreč za nično razglašena šele po sprejetju alžirskih deklaracij. Če bi Tribunal odločil enako kot v primeru Amoco, tj. da je do morebitne razlastitve prišlo takrat, ko je bilo storjeno zadnje dejanje, bi ta odločitev posledično izključila njegovo jurisdikcijo. Tribunal je odločil, da iz izmenjave pisem med strankami izhaja, da so se le-te same odločile, da pogodbe iz leta 1973 ne bodo ponovno obudile, tako da do razlastitve ni prišlo; kljub temu je tožnikom prisodil odškodnino za izgubo, ki so jo utrpeli, ker so na podlagi pogajanj z NIND pričakovali dobiček.

V primeru *Phillips* je bil menedžer imenovan s strani organa, katerega člani so bili Phillips in njegovi italijanski ter indijski partnerji. Po revoluciji so se prejšnji menedžer in enajst drugih zaposlenih vrnil v Iran in ponovno prevzeli svoje funkcije in obveznosti. Ker je po revoluciji samo NIND lahko prodajal nafto, so prosili za dovoljenje za samostojno proizvodnjo. NIND je najprej zavrnil možnost pogovora, nato pa enostransko odstavil menedžerja in ga

---

¹⁵⁷ Amoco International Financial Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 15 IUSCTR 189, 86. odstavek.

¹⁵⁸ Mobil Oil Iran, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 16 IUSCTR 3, str. 40.

nadomestil s posebnim odborom, ki naj bi izvrševal zadeve vseh vključenih strani.¹⁵⁹ Po preteku manj kot dveh mesecev je NIND obvestil Phillips in njegove partnerje, da je pogodba med njimi o pridobivanju in prodaji nafte prenehala veljati, ker so jo prehiteli dogodki. Tribunal je zavrnil oba obrambna argumenta, ki sta ju navajala Iran in NIND; zaradi pomanjkanja dokazov je zavrnil argument, da je šlo za višjo silo, prav tako je zavrnil argument, da spremenjene okoliščine v tem primeru opravičujejo prenehanje pogodbe. Tribunal je zavzel stališče, da se revolucionarni režim, ki ne izpolnjuje svojih pravnih obveznosti, pri tem ne more sklicevati na spremembo vladne politike, prav tako pa ne more vlada zaradi javnega interesa in brez odškodnine vzeti tujega podjetja, ki so ga pod prejšnjim režimom upravljali zasebniki.¹⁶⁰

4.3. Fizičen odvzem lastnine

V primerih fizičnega zasega oz. odvzema lastnine se je Tribunal načeloma osredotočal na vprašanje pripisljivosti dejanja vladi in konstantno odločal, da dejanja oseb, ki podpirajo vlado, niso pripisljiva vladi zgolj zaradi te podpore, lahko pa se pripišejo vladi, če je le-ta določene osebe pooblastila za delovanje v njenem imenu.¹⁶¹ Tako je seveda odločilo že Meddržavno sodišče v primeru ameriškega diplomatskega in konzularnega osebja v Teheranu (gl. zgoraj).

Tesno povezani z odvzemi lastnine so v praksi Tribunala primeri, ki vključujejo zadržanje lastnine. Če je blago, ki je pripadalo tožniku, ostalo v Iranu in je bilo mogoče dokazati, da je bilo zadržano pod nadzorom iranske vlade ali njenega agenta ali da je vlada prepovedala vrnitev blaga tožniku, je Tribunal v vrsti primerov odločil, da je šlo za razlastitev.¹⁶²

V primeru *William L. Pereira Associates* je Tribunal tožniku prisodil odškodnino zaradi razlastitve njegovih pisarn v Teheranu in službenega avtomobila. Odločujoč dokaz je predstavljala kopija obvestila o zaplembi, ki ga je izdala islamska revolucionarna garda;

---

¹⁵⁹ Phillips Petroleum Co. Iran v. Islamic Republic of Iran, 21 IUSCTR 79, str. 95.

¹⁶⁰ *Ibid.*, str. 111.

¹⁶¹ Gl. npr. Short v. Islamic Republic of Iran, 16 IUSCTR 76, str. 84-85.

¹⁶² Gl. npr. United Painting Co. v. Islamic Republic of Iran, 23 IUSCTR 351, str. 370-371; Oil Field of Texas, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 12 IUSCTR 308, str. 318-319.

Tribunal je bil mnenja, da je po mednarodnem pravu Iran odgovoren za dejanja revolucionarne garde.¹⁶³

Na primer Pereira se je Tribunal skliceval tudi v primeru *Computer Sciences*, v katerem je bil soočen s podobnim vprašanjem. Predstavniki iranskega revolucionarnega odbora so vstopili v tožnikove pisarne v Teheranu, ukazali vsem zaposlenim, naj prostore takoj zapustijo, ter tožniku preprečili dostop do pisarn. Tribunal se je skliceval na svojo odločitev v primeru Pereira in dejal, da enako načelo velja za revolucionarni odbor in da je posledično za dejanja le-tega odgovoren Iran.¹⁶⁴

V primeru *Yeager* je Tribunal odločil, da je izgon tožnika iz države in odvzem gotovine njemu in njegovi ženi na letališču predstavljal razlastitev. Še pomembnejša pa je odločitev Tribunala o tem, zakaj so dejanja revolucionarne garde pripisljiva iranski vladi. Tribunal je menil, da so pripadniki revolucionarne garde dejansko delovali v imenu nove vlade ali vsaj izvrševali elemente vladne oblasti in to v situaciji, za katero bi vlada morala vedeti in zoper katero ni posebej ugovarjala. Iranska vlada bi morala sama dokazati, da v nastalih okoliščinah revolucionarna garda ni delovala v njenem imenu, ni izvrševala elementov vladne oblasti in da ni bila kontrolirana s strani vlade.¹⁶⁵ Tribunal je tudi poudaril, da pripisljivost dejanj državnih organov državi ni odvisna od tega, kateri organi so kot državni pripoznani po internem pravu države; država se ne more izogniti mednarodni odgovornosti z izgovarjanjem na svojo notranjepravno ureditev.¹⁶⁶ Primer Yeager še enkrat več potrjuje pomembnost prispevka, ki ga je Tribunal dal mednarodnemu pravu, in vrednost njegovih odločitev. Komisija OZN za mednarodno pravo je namreč v komentarju svojih členov o odgovornosti držav, ki predstavljajo eno najpomembnejših del Komisije, navedla to odločitev Tribunala, ko je razlagala pripisljivost dejanj oseb, ki neposredno ne predstavljajo države, le-tej. Komisija se je strinjala s Tribunalom, da je treba za to, da bi lahko dejanja določenih akterjev pripisali državi, z razumno gotovostjo ugotoviti identiteto akterjev in njihovo povezanost z državo.¹⁶⁷

---

¹⁶³ William L. Pereira Associates, Iran v. Islamic Republic of Iran, 5 IUSCTR 198, str. 227.

¹⁶⁴ Computer Sciences Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 10 IUSCTR 269, str. 302-303.

¹⁶⁵ Yeager v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 92, 43. odstavek.

¹⁶⁶ *Ibid.*, 42. odstavek. Gl. tudi Dunajsko konvencijo o mednarodnem pogodbenem pravu, 27. člen.

¹⁶⁷ Členi o odgovornosti držav s komentarjem, Poročilo Komisije za mednarodno pravo z njenega 53. zasedanja, A/56/10 (2001), str. 39; Yeager v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 92, 37. odstavek.

4.4. Onemogočanje izvoza blaga

Tribunal je (čeprav nedosledno) štel, da lahko v določenih primerih dejstvo, da NIND tujemu pogodbeniku ni omogočil izvoza blaga in opreme iz Irana, čeprav bi mu to moral omogočiti, pripelje do razlastitve.

V primeru *Sedco* je Tribunal prisodil odškodnino v polni vrednosti vrtnalke opreme v lasti podjetja Sedco, za katero je NIND priznal, da jo uporablja, hkrati pa je opustil sprejetje ukrepov, ki bi omogočili izvoz te opreme, čeprav je bil k temu zavezan po pogodbi. Tribunal je bil mnenja, da bi opustitev pomoči pri izvažanju blaga sčasoma lahko prerasla v razlastitev.¹⁶⁸

V *Houston Contracting*¹⁶⁹ po mnenju Tribunala tožnik ni uspel dokazati, da je lokalni revolucionarni odbor onemogočal izvoz opreme v lasti tožnika, je pa Tribunal načeloma dopustil možnost, da bi dokazi o takem onemogočanju izvoza povzročili odgovornost odbora. Ko se je enako vprašanje spet pojavilo v primeru *Seismograph Service*¹⁷⁰, je Tribunal kontradiktorno odločil, da postavljanje nemogočih pogojev za izvoz tožnikove opreme ni predstavljalo razlastitve, ker je tožnik obdržal pravico do prodaje opreme v Iranu. Končno je Tribunal to vprašanje razrešil v primeru *Petrolane*, ko je ugotovil, da je tožnik sprejel vse potrebne ukrepe za izvoz presežne opreme, vendar pa je njegove napore onemogočila NIND s postavljanjem nemogočih in neupravičenih pogojev in ovir. Po mnenju Tribunala so ta dejanja tožnika prikrajšala za učinkovito uporabo, korist in kontrolo opreme, kar predstavlja razlastitev, za katero odgovarja iranska vlada.¹⁷¹

4.5. Zakonite omejitve

Izvrševanje t.i. policijskih pooblastil države ponavadi ne povzroči obveznosti plačila odškodnine, kar je Tribunal potrdil v primeru *Too*, v katerem je tožnik zahteval odškodnino za odvzem dovoljenja za prodajo alkoholnih pijač s strani ameriške službe za notranje davke. Tožnik je zatrjeval, da mu je bilo dovoljenje za prodajo alkoholnih pijač v prehranjevalnem obratu odvzeto z namenom poplačila neplačanih davkov, katerih vrednost je presegala 70.000 ameriških dolarjev. Tribunal je menil, da država ni odgovorna za izgubo lastnine ali drugo

---

¹⁶⁸ Sedco, Inc. v. National Iranian Oil Co., 15 IUSCTR 23, str. 31.

¹⁶⁹ Houston Contracting Co. v. National Iranian Oil Co., 20 IUSCTR 3.

¹⁷⁰ Seismograph Service Corp. v. National Iranian Oil Co., 22 IUSCTR 3.

¹⁷¹ Petrolane, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 27 IUSCTR 64, str. 95-96.

obliko ekonomske prikrajšanosti, ki izhaja iz *bona fide* splošnega obdavčenja ali drugega dejanja, ki je splošno priznано kot izvrševanje policijskih pooblastil države, pri čemer morata biti izpolnjena dva pogoja: dejanje ne sme biti diskriminatorno in ne sme siliti tujca k temu, da bi zapustil svojo lastnino ali jo prodal po nerazumno nizki ceni. Ker tožnik niti ni zatrjeval, da mu je bil davek naložen zaradi tega, ker je iranski državljan, poleg tega ni dokazal, da je bil namen davčne službe prisiliti ga v zapustitev lastnine ali prodajo le-te po prenizki ceni, je Tribunal ugotovil, da do razlastitve ni prišlo in posledično tudi obveznost plačila odškodnine ni nastala.¹⁷²

4.6. Vmešavanje v bančne račune

Pred Tribunalom so se pojavljali zahtevki, v katerih je tožnik zatrjeval, da je prišlo do nerazumnega in neupravičenega vmešavanja v njegovo rabo bančnega računa ali da mu je bil le-ta na kakšen drug način odvzet. V primeru *Harza* je Tribunal zavrnil trditev, da je do razlastitve prišlo na tak način. Banka je sicer postavila določene pogoje za dokazovanje pristnosti podpisa na novo postavljenega predstavnika podjetja, res je bilo tudi, da je bilo te pogoje težko izpolniti v okoliščinah, ki so v tistem času prevladovale, kljub temu pa iz dokazov ni izhajalo, da bi bili ti pogoji nerazumni ali celo neskladni z običajno prakso v iranskem bančništvu.¹⁷³

V primeru *Hood* je Tribunal ugotovil, da neaktivnost oz. zamuda banke, ki od leta 1979 vse do 1981 ni zaprosila iranske centralne banke za dovoljenje za prenos sredstev v tuji valuti, ni povzročila nobene škode. Tak prenos sredstev bi bil leta 1979 v skladu z iranskimi predpisi o zunanji menjavi v vsakem primeru zavrjen.

Na drugi strani je v kasnejših primerih Tribunal odločal, da iranske banke odgovarjajo za zneske na bančnih računih, kadar je bil zahtevan prenos in banka ni dokazala, da je poskušala pridobiti dovoljenje centralne banke za prenos, pa ga kljub svojim prizadevanjem ni dobila.¹⁷⁴

---

¹⁷² Too v. Greater Modesto Insurance Associates, 23 IUSCTR 378, str. 387-388.

¹⁷³ Harza Engineering Co. v. Islamic Republic of Iran, 1 IUSCTR 499, str. 505.

¹⁷⁴ G. H. Aldrich, op. cit., str. 606.

4.7. Izguba lastnine izključno zaradi revolucionarnih uporov in izgon ameriških državljanov

Izgon tujca iz države s strani vlade lahko, če se z njim krši procesna ali materialna pravila, povzroči odgovornost za izgubo lastnine, ki nastane kot posledica izгона. Veliko zahtevkov, ki so se nanašali na izgon, ni bilo uspešnih, ker tožniki niso uspeli dokazati, da sta njihov odhod iz Irana ali izguba lastnine pripisljiva iranski vladi in ne zgolj nasilju, ki je predstavljalo del revolucije. Poleg tega je bilo treba v vsakem posameznem primeru dokazati, da so dejanja revolucionarnih upornikov pripisljiva iranski vladi, kar je predstavljalo dodatno težavo, saj so uporniška gibanja že v načelu relativno neorganizirana in je tako težko pokazati, kdo dejansko deluje v njihovem imenu. Tribunal je poudaril, da dejanja podpornikov revolucije niso avtomatično pripisljiva vladi, ki se vzpostavi po uspehu revolucije, prav tako kot dejanja podpornikov obstoječe vlade niso avtomatično pripisljiva tej vladi.¹⁷⁵

V primeru *Rankin* je Tribunal postavil nekaj splošnih načel: (1) do februarja 1979 ni obstajala nobena splošna politika o izgonu tujcev iz Irana, so pa bile v istem obdobju podane nekatere izjave revolucionarnih vodij, za katere je mogoče razumno sklepati, da so inspirirale nasilje zoper državljane ZDA, (2) odgovornost bo podana, če bo tožnik dokazal, da je utrpel škodo na svoji lastnini kot posledico teh izjav in ne zgolj zaradi splošnih nemirov in množičnih demonstracij, (3) februarja 1979 je nova vlada začela z izvrševanjem politike izгона, ki bi lahko imela za posledico kršitve materialnih in procesnih pravil, ki omejujejo državo pri izgonu tujcev - take kršitve pa je potrebno v vsakem posameznem primeru dokazati.¹⁷⁶

Navedeni zaključki Tribunalala so predstavljali težavo tožnikov pri dokazovanju. V primeru Rankin je Tribunal sicer ugotovil, da so bile izjave revolucionarnih vodij nezakonite in pripisljive iranski vladi, kljub temu pa je zahtevek zavrnil z argumentom, da tožnik ni dokazal, da bi bila iranska politika izгона ali kakšno drugo dejanje Irana neposreden vzrok za njegov odhod iz države.¹⁷⁷ Tribunal je torej ubral t.i. vzročni pristop (*causation approach*) in ugotovil, da mora tožnik v vsakem posameznem primeru natančno dokazati, kateri dogodki so ga pripeljali do odločitve, da zapusti državo.¹⁷⁸

V primeru *Yeager* je tožnik med drugim zatrjeval, da je zaradi njegovega izгона iz Irana prišlo do razlastitve njegovega premoženja. Tožnik in njegova žena sta morala zapustiti Iran

---

¹⁷⁵ S. A. Riesenfeld, op. cit., str. 1225.

¹⁷⁶ Rankin v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 135, str. 146-148.

¹⁷⁷ *Ibid.*, str. 148-151.

¹⁷⁸ S. A. Riesenfeld, op. cit., str. 1226.

po tem, ko so ponju v njuno stanovanje brez predhodne najave prišli pripadniki revolucionarne garde in jima dali na voljo trideset minut, da se pripravita za odhod, nato pa ju prisilno odpeljali. Tribunal je sicer poudaril prevladujoče stališče, da uživa vsaka država široko diskrecijo pri izgonu tujcev, vendar pa je pri tem dolžna upoštevati določene minimalne standarde, ki jih zagotavlja mednarodno pravo. Med procesnimi standardi, ki jih je treba spoštovati, je tudi dolžnost, da se tujcu omogoči dovolj časa za zaključitev poslov v državi.¹⁷⁹ Tribunal je ugotovil, da v tem primeru omenjeni standard ni bil spoštovan, zato je prišlo do kršitve običajnega mednarodnega prava, kar je imelo za posledico razlastitev premoženja, ki ga je tožnik moral pustiti v Iranu.¹⁸⁰

4.8. (Ne)upravičenost vlaganja zahtevkov

Tribunal je vlaganje zahtevkov dopuščal zgolj lastnikom in ne osebam, ki niso imele lastninske pravice na lastnini, za katero je bilo zatrjevano, da je bila predmet razlastitve. V primeru *Petrolane* je zavrnil zahtevek osebe, ki je bila zgolj depozitar lastnine, z utemeljitvijo, da depozitar ni utrpel nobene škode.¹⁸¹ Lastnik, prav tako ameriški državljan, v tem primeru ni vložil nobenega zahtevka. V primeru *Saboonchian* je Tribunal zavrnil zahtevek z utemeljitvijo, da tožnik ni uspel dokazati, da je podedoval delež nepremičnine, za katerega je zatrjeval, da je mu je bil odvzet. Katerikoli tožnik, ki zahteva odškodnino zaradi razlastitve, mora najprej dokazati, da ima lastninsko pravico na stvari, v zvezi s katero zatrjuje razlastitev.¹⁸²

V primeru *Golpira* je Tribunal ugotovil, da tožnik, ki je imel v lasti manj kot en odstotek delnic v podjetju, ni dokazal vmešavanja v njegovo lastnino z odvzemom delnic največjemu delničarju in primarnemu ustanovitelju podjetja. Tribunal je bil mnenja, da Golpira kot mali delničar nikoli ni igral vloge pri upravljanju ali vodenju podjetja.¹⁸³

---

¹⁷⁹ Yeager v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 92, 49. odstavek.

¹⁸⁰ *Ibid.*, 50. in 53. odstavek.

¹⁸¹ Petrolane, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 27 IUSCTR 64, str. 98-99.

¹⁸² Saboonchain v. Islamic Republic of Iran, 27 IUSCTR 248, str. 254.

¹⁸³ Golpira v. Government of the Islamic Republic of Iran, 2 IUSCTR 171, str. 176.

4.9. Pripisljivost dejanj državi

S pogojem pripisljivosti dejanja, zaradi katerega je prišlo do razlastitve, državi oz. vladi, ki državo zastopa, se je Tribunal ukvarjal v nekaterih že omenjenih primerih (gl. npr. primere pod 4.3.), v nadaljevanju pa so obravnavani nekateri primeri, ki so prav tako vredni omembe.

Tribunal je nedvomno štel za pripisljiva iranski vladi dejanja vladnih organov, ki so kot vladni priznani po iranskem notranjem pravu; tako je konstantno nalagal odgovornost iranski vladi za dejanja ministrstev, uradnikov in drugih organov, ne glede na to ali je šlo za zakonodajno, sodno ali izvršilno vejo oblasti.¹⁸⁴

Od vladnih organov je potrebno razlikovati državna podjetja, tj. podjetja, ki so v lasti države. V skladu z običajnim mednarodnim pravom načeloma velja, da država ne more biti odgovorna za dejanja državnih podjetij, če le-ta ne izvršujejo dejanske oblasti oz. avtoritete države.¹⁸⁵ Na drugi strani pa je dikcija Deklaracije o razrešitvi zahtevkov o tem, kaj gre razumeti pod pojmom Iran oz. ZDA, tako splošna, da po mnenju Tribunala vključuje tudi državna podjetja.¹⁸⁶ V primeru *Sedco* je Tribunal odločil, da so zahtevki, naperjeni zoper zasebna podjetja pod kontrolo Irana, v bistvu zahtevki zoper Iran.¹⁸⁷

Veliko tožnikov je pred Tribunalom uveljavljalo zahtevke zaradi zatrjevanih razlastitev, do katerih je prišlo na podlagi dejanj vlade bivšega Šaha; v takih primerih je bilo bistveno vprašanje, ali so nedopustna dejanja predhodne vlade pripisljiva vladi »naslednici«. Tribunal se je postavil na stališče, da v takih primerih vlada »naslednica« nosi odgovornost. V primeru *Short* je Tribunal odločil, da v situacijah, v katerih revolucija vodi do ustanovitve nove vlade, le-ta nosi odgovornost za dejanja strmoglavljene vlade, če je slednja imela nadzor nad dogajanjem.¹⁸⁸ V tem primeru tak nadzor ni obstajal, zato je Tribunal odločil, da nova vlada ne nosi odgovornosti.

Kot pomembno vprašanje v zvezi s pripisljivostjo dejanj se je izkazalo tudi vprašanje, ali lahko država odgovarja za škodo, ki nastane tujcu zaradi dejanj upornikov med revolucijo ali nemiri. Tribunal je v skladu s stališčem Komisije za mednarodno pravo konstantno zavzemal

---

¹⁸⁴ S. A. Riesenfeld, op. cit., str. 1222. Gl. tudi Člene o odgovornosti držav, 4. člen.

¹⁸⁵ S. A. Riesenfeld, op. cit., str. 1222.

¹⁸⁶ Na tem mestu je potrebno poudariti, da so iranski člani Tribunala podali nekaj pomembnih odklonilnih mnenj v primerih, ko se je naložilo odškodnine državnim podjetjem, ki so izvrševala privatne gospodarske funkcije.

¹⁸⁷ *Sedco, Inc. v. National Iranian Oil Co.*, 15 IUSCTR 23, str. 31.

¹⁸⁸ *Short v. Islamic Republic of Iran*, 16 IUSCTR 76, str. 84.

stališče, da se dejanja uporniškega gibanja, ki nato postane nova vlada neke države, štejejo za dejanje te države.¹⁸⁹

Posebej zanimivo je vprašanje delovanja delavskih svetov in pripisljivosti njihovih dejanj, ki bi neposredno povzročila odvzem lastnine, iranski vladi. Ta problem je Tribunal obravnaval v primeru *Schering*¹⁹⁰, v katerem je tožnik zatrjeval, da je bil januarja 1980 direktor iranske podružnice prisiljen v podpis pogodbe, ki je dajala delavskemu svetu pravico veta pri odločanju o plačilih povezanim podjetjem, in da je ta veto preprečil plačilo dolgov, ki so bili tem podjetjem dolgovani. Tribunal je ugotovil, da ni nobenega dokaza, da bi delavski svet deloval v imenu vlade ali po njenih navodilih. Posledično ni niti odločal o tem, ali je bila omenjena pogodba podpisana pod prisilo.

Tudi v primeru *Technical Products*¹⁹¹ je Tribunal odločil, da dejanje ni bilo pripisljivo vladi. Banka v lasti vlade je pridobila lastništvo nad tožnikovo zgradbo preko prodaje, za katero je ta zatrjeval, da je bil prisilna. Po mnenju Tribunala je pri prodaji banka delovala kot poslovni subjekt in ne kot državni organ.

5. POGOJI ZA ZAKONITOST RAZLASTITVE

5.1. Javni interes in vprašanje namena

5.1.1. Javni interes

Pogoj javnega interesa za zakonitost razlastitve po mednarodnem pravu je že leta 1929 identificiralo Stalno meddržavno sodišče v primeru *Certain German Interests in Polish Upper Silesia*¹⁹². Razlastitveni ukrepi morajo biti oblikovani in izpeljani tako, da niso namenjeni zgolj in samo povečanju bogastva države, temveč služijo nekemu javnemu interesu.¹⁹³ Sam koncept javnega interesa je vse do danes ostal nedefiniran in države posledično uživajo veliko mero diskrecije pri njegovi aplikaciji. V primeru *Liamco* je šel arbiter celo tako daleč, da je odpravil samostojen pogoj javnega interesa z obrazložitvijo, da v

---

¹⁸⁹ Gl. Člene o odgovornosti držav, 10. člen; Yeager v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 92, 35. odstavek.

¹⁹⁰ Schering Corp. v. Islamic Republic of Iran, 5 IUSCTR 361.

¹⁹¹ International Technical Products Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 9 IUSCTR 206.

¹⁹² Certain German Interests in Polish Upper Silesia (Nemčija proti Poljski), PCIJ, Ser. A, No. 7, 1926.

¹⁹³ R. Higgins, op. cit., str. 288; R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 322.

mednarodnem pravu prevladuje splošno prepričanje, da ta pogoj ni nujno potreben za zakonitost razlastitve.¹⁹⁴

V primeru *James v. United Kingdom* pred ESČP je tožnik zatrjeval, da je pogoj javnega interesa izpolnjen le v primeru, ko je premoženje odvzeto v korist skupnosti; posledično naj ne bi bil v javnem interesu odvzem, ki premoženje zgolj prenese iz ene osebe na drugo in ima od prenosa korist samo slednja. Sodišče je ubralo nekoliko drugačen pristop, in sicer je bilo mnenja, da lahko v določenih okoliščinah tudi prenos lastnine na posameznika predstavlja legitimni ukrep za varovanje javnega interesa.¹⁹⁵ Pogoj javnega interesa po mnenju ESČP ne zahteva, da bi se morala odvzeta lastnina nameniti za uporabo javnosti oz. da bi morala celotna skupnost ali velik del le-te zaradi razlastitve pridobiti določeno korist.¹⁹⁶

Pogodba o prijateljstvu v 4. členu določa javni interes kot pogoj za morebitno razlastitev. Tribunal se je s tem pogojem ukvarjal v primeru *Amoco*, v katerem je ugotovil, da države pri odločanju, kdaj gre za javni interes, uživajo široko diskrecijo.¹⁹⁷ Po mnenju Tribunala je splošno priznano, da države nimajo pravice uvajati razlastitvenih ukrepov zoper tuja podjetja zgolj iz finančnih razlogov, hkrati pa se je potrebno zavedati, da v veliko primerih države razlaščajo tujo lastnino z namenom pridobiti zase večji delež v določenem nacionalnem podjetju, pri čemer tega razloga ni mogoče kar na splošno razglasiti za nezakonitega.¹⁹⁸

Čeprav gre za splošno priznan pogoj za legitimno razlastitev, vprašanje javnega interesa ni bilo pogosto podvrženo sodni obravnavi. Oblikovalo se je pravilo, da znajo države same najboljše presoditi, kaj predstavlja javni interes,¹⁹⁹ zato se države v svojih mednarodnih zahtevkih na kršitev tega pogoja ne sklicujejo pogosto. Tudi tam, kjer je vključen, je zgolj sekundarnega pomena. Javni interes predstavlja širok koncept, ki ga ni lahko podrediti objektivni obravnavi.

---

¹⁹⁴ Primer *Liamco*, 20 ILM 1 (1981); M.R. Wallace, op. cit., str. 204.

¹⁹⁵ *James and Others v. United Kingdom*, 98 ECHR (Ser. A) 1986, 40. odstavek.

¹⁹⁶ *Ibid.*, 41. odstavek.

¹⁹⁷ *Amoco International Financial Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran*, 15 IUSCTR 189, 145. odstavek.

¹⁹⁸ *Ibid.*

¹⁹⁹ I. Seidl-Hohenveldern, op. cit., str.134; R. Higgins, op. cit., str. 371.

5.1.2. *Vprašanje razlastitvenega namena*

V dveh skorajda sočasnih primerih, *Tippetts* in *Sea-Land*, je Tribunal ubral dva različna pristopa k vprašanju, ali je obsodba zaradi razlastitve pogojevana z ugotovitvijo, da je država imela namen odvzeti lastnino. V *Tippettsu* je odločil, da je namen vlade manj pomemben kot sami učinki ukrepov na lastnika in da je oblika nadzora ali vmešavanja v lastnino manj pomembna kot dejanski učinek ukrepa.²⁰⁰ Na drugi strani pa je Tribunal v *Sea-Land* odločil, da je za ugotovitev razlastitve potrebno prepričanje, da je do vladnega vmešavanja v izvrševanje poslov prišlo namerno; ker namen v tem primeru ni bil dokazan, je Tribunal odločil, da do razlastitve ni prišlo.²⁰¹

V kasnejših odločitvah se je Tribunal največkrat skliceval na primer *Tippetts* in zanemaril svojo dikcijo iz primera *Sea-Land*. V primeru *Phillips* je bilo to vprašanje neposredno obravnavano, in sicer je Tribunal odločil, da namena vlade ni treba dognati, saj odgovornost vlade za plačilo odškodnine za razlastitev ni pogojevana z dokazom o namernosti le-te.²⁰²

5.2. **Nediskriminatornost**

Razlastitev, ki diskriminira zoper tujce, tujce z državljanstvom točno določene države ali točno določene tujce, je s strani razvitih držav pojmovana kot nasprotujoča mednarodnemu pravu, vendar pa različno obravnavanje državljanov različnih držav ni diskriminatorno, če se izvaja iz opravičljivih razlogov.²⁰³ Gre za težko dokazljiv pogoj - lahko npr. ne obstajajo nobena primerljiva podjetja v lasti domačih ali tujih državljanov. Tako kot pri pogoju javnega interesa, se tudi na diskriminatornost ukrepov države niso pogosto sklicevale. V primeru *Liamco* je arbiter zagovarjal tezo, da bi bila diskriminatorna razlastitev nezakonita,²⁰⁴ vendar pa v končni fazi v tem primeru poseg Libije v lastninske pravice določenih naftnih podjetij ni bil diskriminatoren, saj je bil namen njenih dejanj zaščititi svoje lastništvo nad nafto. Arbiter je bil mnenja, da politični motiv pri odločitvah Libije ni bil prevladujoč.²⁰⁵ V primeru *BP* je arbiter ugotovil, da razlastitev s strani Libije nedvomno krši mednarodno pravo, ker so bili

---

²⁰⁰ *Tippetts, Abbett, McCarthy, Stratton v. TAMS-AFFA Consulting Engineers of Iran*, 6 IUSCTR 219, str. 225-226.

²⁰¹ *Sea-Land Service, Inc. v. Islamic Republic of Iran*, 6 IUSCTR 149, str. 166.

²⁰² *Phillips Petroleum Co. Iran v. Islamic Republic of Iran*, 21 IUSCTR 79, str. 115.

²⁰³ M. Tratnik, A. Ferčič, op. cit., str. 137.

²⁰⁴ Primer *Liamco*, 20 ILM 1 (1981), str. 58-59.

²⁰⁵ *Ibid.*, str. 60.

razlastitveni ukrepi sprejeti izključno na podlagi zunanjepolitičnih razlogov in so bili arbitrarne in diskriminatorne narave.²⁰⁶

Tribunal je pogoj nediskriminatornosti podrobneje obravnaval v primeru *Amoco*, v katerem je sicer priznal nedopustnost diskriminacije, vendar pa ugotovil, da je tudi diskriminacija v določenih okoliščinah lahko dovoljena in tolerirana, npr. če je razumno povezana z javnim interesom.²⁰⁷ Tribunal je zavrnil navedbe tožnika, da je bila razlastitev diskriminatorna zgolj zato, ker drugo podjetje v istem gospodarskem sektorju ni bilo podvrženo enakim ukrepom; razlogi, ki so lastni razlaščenemu podjetju ali tistemu, ki ni bilo razlaščen, lahko upravičujejo različno obravnavo.²⁰⁸

5.3. Plačilo odškodnine

5.3.1. Vprašanje odškodnine v mednarodnem pravu

Plačilo odškodnine se je v praksi pokazalo kot odločilni faktor pri odločanju o zakonitosti razlastitve.²⁰⁹ Stalno meddržavno sodišče je v primeru *Factory at Chorzów* odločilo, da je za povrnitev škode v primeru razlastitve najprimernejše povračilo v naravi.²¹⁰ Kasnejša praksa tega stališča ni potrdila - države načeloma plačujejo in arbitri določajo denarno odškodnino.²¹¹

Za zakonitost razlastitve ni pomembno zgolj to, ali je bila odškodnina plačana, temveč tudi to, ali ta ustreza standardom, ki jih določa mednarodno pravo. Da bi ustrezala mednarodnopravnim standardom, kot jih pojmujejo zahodne razvite države, mora biti odškodnina takojšnja, ustrezna in učinkovita.²¹² Navedene tri kriterije so uporabljala tako sodišča kot tribunali, vsebujejo pa jih tudi številne bilateralne in multilateralne pogodbe med

---

²⁰⁶ BP Exploration Co. Ltd. v. Government of the Libyan Arab Republic, 53 ILR 297 (1979), str. 329; R.C.A. White, Expropriation of the Libyan Oil Concessions, v: 30 International and Comparative Law Quarterly 1 (1981), str. 10.

²⁰⁷ Amoco International Financial Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 15 IUSCTR 189, 145. odstavek; M.R. Wallace, op. cit., str. 204-205.

²⁰⁸ Amoco International Financial Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 15 IUSCTR 189, 142. odstavek.

²⁰⁹ R. Dolzer, New Foundations of the Law of Expropriation of Alien Property, v: 75 AJIL 553 (1981), str. 561; G.C. Christie, What Constitutes a Taking of Property Under International Law?, v: 38 BYIL 307 (1962), str. 307.

²¹⁰ Factory at Chorzów (Nemčija proti Poljski), PCIJ, Ser. A, No. 17, 1928, str. 42; M.H. Mendelson, Compensation for Expropriation, v: 79 AJIL 414 (1985), str. 415.

²¹¹ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 324.

²¹² I. Brownlie, op. cit., str. 535; R. Dolzer, New Foundations of the Law of Expropriation of Alien Property, op. cit., str. 558.

državami.²¹³ Gre za t.i. *Hullovo formulo*, imenovano po ameriškem državnem sekretarju Hullu, ki jo je leta 1938 uporabil v primeru razlastitev lastnine ameriških državljanov s strani Mehike.²¹⁴

Da bi bila odškodnina učinkovita, mora biti plačana v konvertibilni valuti in brez omejitev glede dostopa do nje; da bi bila takojšnja, pa mora biti plačilo opravljeno hkrati z razlastitvenim ukrepom ali pred njim. Danes velja, da država svojo obveznost glede takojšnjosti odškodnine izpolni, če pravočasno in brez zavlačevanja sproži primerne upravne oz. sodne postopke ali se začne v dobri veri pogajati glede višine odškodnine.²¹⁵ Odloženo plačilo je dovoljeno zgolj v primerih, ko je vsota, ki jo je treba plačati, že določena in je določena tudi stopnja obresti, ki jih je treba plačati.²¹⁶ Pogoj ustreznosti se nanaša na višino odškodnine, ki naj bi v skladu s prevladujočim mnenjem zajemala polno vrednost odvzete lastnine.

Latinskoameriške države so na drugi strani vseskozi zagovarjale *doktrino Calvo*, imenovano po argentinskem diplomatu, ki je deloval v 19. stoletju. Doktrina Calvo (1) od države sprejemnice zahteva zgolj nacionalni standard obravnave tujcev, kar pomeni, da so tujci obravnavani enako kot državljani države gostiteljice, (2) šteje, da se pravice in obveznosti tujcev določajo glede na notranje pravo države, (3) šteje, da imajo nacionalna sodišča izključno pristojnost za odločanje o sporih, v katere so vključeni tujci, in zato le-ti niso upravičeni do diplomatske zaščite s strani svoje matične države, (4) šteje, da mednarodno reševanje takih sporov ni sprejemljivo.²¹⁷

Resolucija Generalne skupščine OZN 1803 vsebuje izraz primerna odškodnina (*appropriate compensation*), kar je kriterij, ki je bil v primerih *Texaco* in *Aminoil* potrjen kot standard, ki ga zahteva običajno mednarodno pravo.²¹⁸ Dodatno težo načelom, ki jih vsebuje resolucija,

---

²¹³ NAFTA, 1110. člen; Energy Charter Treaty, 13. člen; Agreement on Reciprocal Promotion and Protection of Investment between China and Iran, 6. člen; Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Države Izrael o vzajemnem spodbujanju in zaščiti naložb, 5. člen; Agreement between Thailand and Slovenia on the Promotion and Protection of Investments, 4. člen; Agreement between the Government of Canada and the Government of the Republic of Venezuela on the Promotion and Protection of Investments, 7. člen.

²¹⁴ A.F. Lowenfeld, op. cit., str. 397; M.H. Mendelson, op. cit., str. 414.

²¹⁵ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 324.

²¹⁶ M.R. Wallace, op. cit., str. 205.

²¹⁷ D.M. Bodansky, UN General Assembly Resolutions: Expropriation of Foreign Property, dostopno na: http://www.lawsch.uga.edu/~bodansky/courses/International_Law/class16.html (2.3.2007); M.N. Shaw, op. cit., str. 570.

²¹⁸ Primer *Texaco*, 17 ILM 1 (1978), 87. odstavek; *Kuwait v. American Independent Oil Co.*, 21 ILM 976 (1982); M.R. Wallace, op. cit., str. 205.

daje dejstvo, da je bila resolucija sprejeta s 87 glasovi za, 2 proti in 12 vzdržanimi, pri čemer so za glasovale države iz vseh geografskih skupin in ekonomskih sistemov.²¹⁹

Primerna odškodnina je seveda odvisna od in se ocenjuje v luči vsakega posameznega primera. Tradicionalno je bila odškodnina pojmovana kot plačilo enakovredno polni vrednosti odvzete lastnine, potencialno vključujoče tudi izgubo bodočih dobičkov; plačana naj bo pred razlastitvijo ali hkrati z njo. V primeru *Amco Indonesia* je bilo odločeno, da mora odškodnina zajemati nastalo škodo (*damnum emergens*) in izgubljeni dobiček (*lucrum cessans*). Tako pravilo je po mnenju arbitražnega tribunala skupno poglavitnim notranjepravnim sistemom držav in posledično predstavlja splošno pravno načelo, ki je vir mednarodnega prava.²²⁰ Vendar pa je tribunal v tem primeru plačilo odškodnine za izgubljeni dobiček omejil na neposredno in predvidljivo izgubo.²²¹

Ta tradicionalni pristop k vprašanju odškodnine pa je bil izpodbijan in do določene mere tudi zavrnjen s strani držav v razvoju. Stališče teh je še posebej izraženo v 2.(c) členu Listine ekonomskih pravic in dolžnosti držav iz leta 1974²²², ki določa, da mora biti plačana primerna odškodnina s strani države, ki sprejema razlastitvene ukrepe, in sicer ob upoštevanju njenih notranjih zakonov in pravil ter vseh okoliščin, ki jih šteje za relevantne. Nadalje 2.(c) člen določa, da naj se morebitni spori glede odškodnine rešujejo v skladu z notranjim pravom države, ki je sprejela razlastitvene ukrepe, razen če se stranke sporazumejo o drugačni rešitvi. Ob vsem navedenem je seveda treba upoštevati, da je bil vsebini te resolucije Generalne skupščine OZN konstantno zanikan status običajnega mednarodnega prava.²²³ Resolucija je bila sprejeta s 118 glasovi za, 6 proti in 10 vzdržanimi. 2.(c) člen je bil zaradi svoje kontroverznosti podvržen posebnemu glasovanju in izglasovan s 104 glasovi za, 16 proti in 6 vzdržanimi, pri čemer je večina industrializiranih držav s tržnimi gospodarstvi, ki so glavne izvoznice kapitala, glasovala proti ali se glasovanja vzdržala.²²⁴ Posledično se je zmanjšal pomen resolucije v primerjavi s pomenom, ki ga je mogoče pripisati resoluciji 1803 iz leta 1962.

---

²¹⁹ Primer Texaco, 17 ILM 1 (1978), 84. odstavek.

²²⁰ Amco Asia Corporation v. The Republic of Indonesia, 24 ILM 1022 (1985), str. 1036-1037. Gl. tudi 38. člen Statuta Meddržavnega sodišča.

²²¹ Amco Asia Corporation v. The Republic of Indonesia, 24 ILM 1022 (1985), str. 1037.

²²² Resolucija GS 3281 (XXIV): Listina ekonomskih pravic in obveznosti držav (1974).

²²³ Primer Texaco, 17 ILM 1 (1978); M.R. Wallace, op. cit., str. 206.

²²⁴ Primer Texaco, 17 ILM 1 (1978), 85. odstavek; A.F. Lowenfeld, op. cit., str. 413.

Ni nujno, da bo primerna odškodnina v vsakem primeru takojšnja, ustrežna in učinkovita, kakršno je bilo tradicionalno stališče razvitih držav. Veliko sporov glede razlastitve lastnine tujcev v novejši praksi je bilo rešenih neposredno s strani vpletenih držav, in sicer na podlagi t.i. *lump-sum* sporazumov. Gre za pogodbe, s katerimi država za svoje državljane, ki jim je bilo v tujini odvzeto premoženje, od države, ki je razlastitev izpeljala, sprejme pavšalno vsoto, ponavadi veliko nižjo od tiste, ki bi jo bilo treba izplačati, če bi upoštevali *Hullovo formulo*.²²⁵ Tako dobljeno odškodnino nato država v skladu s svojo notranjo zakonodajo razdeli med investitorje, ki so utrpeli škodo.²²⁶ Poleg tega bo šele nadaljnji razvoj pokazal, koliko je potrebno pri določanju višine odškodnine in omejevanju le-te upoštevati posebne zahteve razvoja; v nekaterih primerih bi tako lahko finančne zmožnosti posamezne države določale zgornjo mejo višini odškodnine.²²⁷

5.3.2. *Vprašanje odškodnine pred Tribunalom*

Veliko primerov pred Tribunalom je vključevalo različne vidike odločanja o standardih, ki veljajo za plačilo odškodnine za razlastitev. Kot pravno podlago za velik del teh odločitev je Tribunal štel 4. člen Pogodbe o prijateljstvu, ki v primeru razlastitve zahteva pravično, učinkovito in popolno odškodnino ter tako smiselno povzema *Hullovo formulo*.²²⁸ V primeru *American International Group* se je tožnik v zvezi z določanjem višine odškodnine skliceval tako na Pogodbo o prijateljstvu kot na običajno mednarodno pravo. Tribunal je odločil, da je v primeru zakonitih razlastitev standard v Pogodbi enak standardu, ki ga za plačilo odškodnine zahteva običajno mednarodno pravo.²²⁹

Da bi se zagotovila ustreznost odškodnine, je Tribunal v vsakem primeru odločal tudi o obrestih, ki jih mora plačati dolžnik, da bi se zagotovila povrnitev izgube, ki jo je dolžnik

---

²²⁵ M.N. Shaw, op. cit., str. 582; B. Conforti, op. cit., str. 36.

²²⁶ I. Seidl-Hohenveldern, op. cit., str. 141.

²²⁷ R. Dolzer, Expropriation and Nationalization, op. cit., str. 324; O. Schachter, Compensation Cases - Leading and Misleading, v: 79 AJIL 420 (1985), str. 421.

²²⁸ 'Property of nationals and companies of either High Contracting Party, including interests in property /.../ shall not be taken /.../ without the prompt payment of just compensation. Such compensation shall be in an effectively realizable form and shall represent the full equivalent of the property taken.', v: Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights between the United States of America and Iran (1955); Gl. tudi S.S. Swanson, Iran-US Claims Tribunal: A Policy Analysis of the Expropriation Cases, v: 18 Case W. Res. J. Int'l L. 307 (1986), str. 321.

²²⁹ American International Group, Inc. and American Life Insurance Co. v. Islamic Republic of Iran and Central Insurance of Iran, 23 ILM 1 (1984); Gl. tudi Sola Tiles, Inc. v. The Government of the Islamic Republic of Iran, 14 IUSCTR 223, 42. odstavek.

utrpel zaradi odloženega plačila odškodnine.²³⁰ Različni senati Tribunala so pri določanju višine obresti uporabljali različne metode. V primeru *Sylvania Technical Systems* je senat ugotovil, da pri odločanju o višini obrestnih mer v judikaturi Tribunala ni enotnosti, kljub temu da senati konstantno nalagajo dolžnikom plačilo obresti. V tem konkretnem primeru je bila po mnenju senata odločilna višina tržnih obresti v nacionalni državi investitorja, saj bi lahko le-ta, če bi mu bila odškodnina plačana pravočasno, denar po takšni obrestni meri re-investiral.²³¹ V primeru *McCullough* je senat ugotovil, da se skozi mednarodno judikaturu ni razvilo enotno pravilo o določanju višine obresti, kot to v veliki meri velja za določanje višine odškodnine, kljub temu pa sta se po mnenju Tribunala na podlagi prakse izoblikovali dve pomembni načeli: (1) namen plačila obresti je zagotoviti oškodovancu plačilo za izgubo, ki jo je utrpel zaradi zapoznelega plačila odškodnine; (2) višina obresti mora biti razumna in določena ob upoštevanju vseh relevantnih okoliščin.²³²

Pri določanju višine odškodnine je pomembno razlikovati med zakonito in nezakonito razlastitvijo. Razliko je Tribunal poudaril v primeru *Amoco*, saj so pravila, ki urejajo odškodnino, odvisna od pravnih značilnosti razlastitve. Če je ta nezakonita, mora kot odškodnino razlaščenec prejeti enakovredno lastnino (tj. nadomestilo v naravi) ali, alternativno, polno denarno vrednost odvzete lastnine ter potencialno tudi plačilo za izgubljen dobiček. Na drugi strani pa mora odškodnina za zakonito razlastitev predstavljati zgolj denarno vrednost lastnine v trenutku razlastitve.²³³ Razliko med zakonito in nezakonito razlastitvijo je Tribunal torej interpretiral na način, ki je razlaščenec povrnitev izgubljenega dobička omogočil zgolj v primeru nezakonitega odvzema premoženja.

V primeru *Houston Contracting* je Tribunal štel Iran za odgovornega za razlastitev tožnikove lastnine, ni pa dosodil odškodnine, ker ni bilo mogoče ugotoviti in določiti, katera oprema natančno je bila tožniku odvzeta.²³⁴

V primeru *Yeager* je Tribunal ugotovil, da je tožnik upravičen do denarne odškodnine za osebne stvari, ki so mu bile odvzete; vrednost se je računala glede na vrednost stvari v času, ko je prišlo do razlastitve, pri čemer je Tribunal upošteval kupno ceno stvari, zmanjšano glede

---

²³⁰ I. Seidl-Hohenveldern, op. cit., str. 139.

²³¹ *Sylvania Technical Systems Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran*, 8 IUSCTR 298, str. 320.

²³² *McCullough & Company Inc. v. The Ministry of Post, Telegraph and Telephone, The National Iranian Oil Company and Bank Markazi*, 11 IUSCTR 3, 97.-99. odstavek.

²³³ *Amoco International Financial Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran*, 15 IUSCTR 189, str. 246.

²³⁴ *Houston Contracting Co. v. National Iranian Oil Co.*, 20 IUSCTR 3, 123-126.

na normalno obrabo. Dokazno breme glede določanja vrednosti odvzetih stvari je bilo seveda na tožniku.²³⁵ Tribunal je od tako dobljene vrednosti denarne odškodnine odbil še stroške, ki bi jih tožnik imel, če bi mu bila dana možnost, da svoje stvari odpelje iz Irana nazaj v ZDA.²³⁶

V primeru *Starrett Housing*²³⁷ je Tribunal ugotovil, da je prišlo do razlastitve, in Iranu naložil plačilo odškodnine. Le-to naj bi določil strokovni izvedenec, in sicer glede na vrednost vse fizične lastnine, pravic do upravljanja s projektom in do dokončanja projekta ter zaslужka iz prodaje. Izvedenec je bil mnenja, da definicijo poštene tržne cene predstavlja cena, ki bi jo bil pripravljen plačati zainteresiran kupec in po kateri bi zainteresiran prodajalec lastnino prodal, in sicer pod pogojem, da nobena izmed strank ni pod nikakršnim pritiskom in da imata obe stranki vse relevantne informacije.²³⁸ Tribunal je sprejel takšno definicijo poštene tržne cene in potrdil, da odškodnina vsebuje tudi izgubljen bodoči dobiček.

V primeru *INA Corporation* je Tribunal ugotovil, da je v primeru zelo obsežnih in zakonitih nacionalizacij mednarodno pravo doživelo nekaj sprememb in posledično doktrine popolne odškodnine v takih primerih ni mogoče zmeraj uporabiti. Ker pa je v tem konkretnem primeru šlo za manjšo investicijo, ki je bila opravljena zgolj malo časa pred nacionalizacijo, je Tribunal uporabil standard popolne odškodnine in le-to dosodil v višini poštene tržne vrednosti investicije.²³⁹ Pošteno tržno vrednost je Tribunal definiral kot vsoto, ki bi jo bil pripravljen plačati zainteresiran kupec zainteresiranemu prodajalcu ob neupoštevanju dejstva, da je prišlo do razlastitve.²⁴⁰ Slednje je še posebej pomembno, saj je Tribunal s svojo odločitvijo poudaril pomembnost tega, da se učinek dejanj države, ki je sprejela razlastitvene ukrepe in posledično zmanjšala vrednost tuje lastnine, izključi iz procesa ugotavljanja vrednosti lastnine z namenom določanja višine odškodnine.

Tribunal je med drugim tudi zavrnil možnost, da bi iz t.i. *lump-sum* sporazumov izpeljal načelo delne odškodnine, ki bi se lahko uveljavljalo v primerih razlastitve tujega premoženja. Če bi množično sklepanje takih sporazumov vzeli kot primer prakse držav, bi za obstoj pravila običajnega mednarodnega prava morali dokazati še *opinio juris*, tj. pravno zavest, s

---

²³⁵ 'The burden of proof in this respect is on the claimant, but no reasonable standards may be applied.', v: Yeager v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 92, 54. odstavek.

²³⁶ Yeager v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 92, 59. odstavek.

²³⁷ Starrett Housing Corp. v. Iran, 4 IUSCTR 122.

²³⁸ S. A. Riesenfeld, op. cit., str. 1224.

²³⁹ INA Corporation v. The Government of the Islamic Republic of Iran, 8 IUSCTR 373, str. 378.

²⁴⁰ *Ibid.*, str. 380.

katero subjekti mednarodnega prava sprejmejo določeno prakso kot obvezujočo²⁴¹. Po mnenju Tribunala naj bi bile take pavšalne pogodbe plod barantanja v vsakem posameznem primeru in vedno predstavljajo kompromisno rešitev ter posledično ne odražajo vsebine običajnega mednarodnega prava,²⁴² še posebej zato ker je sklepanje omenjenih sporazumov največkrat motivirano z nepravnimi razlogi.²⁴³

5.4. Skladnost s predpisanim pravnim postopkom

Składnost razlastitve s predpisanim pravnim postopkom v določeni državi (*due process*) je pogoj za zakonitost razlastitve, ki je poleg javnega interesa, nediskriminatornosti in plačila odškodnine določen v mnogih mednarodnih dokumentih in katerega težo so poudarjali mednarodni tribunali in sodišča.²⁴⁴ Bistvo tega pogoja predstavlja zahteva, da mora v postopku razlastitve razlaščenec uživati zadostno stopnjo pravne zaščite.²⁴⁵

---

²⁴¹ D. Türk, op. cit., str. 54.

²⁴² Sedco, Inc. v. National Iranian Oil Co., 15 IUSCTR 23; B. Conforti, op. cit., str. 36.

²⁴³ M.N. Shaw, op. cit., str. 583.

²⁴⁴ NAFTA, 1110. člen; Energy Charter Treaty, 13. člen; Treaty between the USA and Senegal Concerning the Reciprocal Encouragement and Protection of Investment, 3. člen; World Bank Guidelines on the Treatment of Foreign Direct Investment, 4. člen; ADC v. Hungary, ICSID Case No. ARB/03/16, 435. odstavek; A.F. Lowenfeld, op. cit., str. 476; UNCTAD: Investor-State Dispute Settlement and Impact on Investment Rulemaking (2007), str. 56.

²⁴⁵ M. Tratnik, A. Ferčič, op. cit., str. 142.

6. ZAKLJUČEK

Na podlagi današnjega stanja mednarodnega prava je mogoče z gotovostjo trditi, da imajo države pravico do razlastitve, ki izhaja neposredno iz njihove suverenosti ter je v teoriji in praksi vesplošno priznana in uveljavljena.²⁴⁶ Priznanje pravice držav do razlastitve se vseskozi povezuje z zahtevo, da mora biti ta zakonita, pri čemer je v judikaturi največ pozornosti namenjene vprašanju plačila ustrezne odškodnine. Še pred desetletjem je bistvo pravnih sporov predstavljalo določanje višine odškodnine. Take spore in spore o neposrednih razlastitvah so v novejši praksi zamenjali spori v zvezi s posrednimi razlastitvami.

Široka definicija razlastitve v mednarodnem pravu in koncept posredne razlastitve vsekakor ne prispevata k razčiščevanju dilem in iskanju odgovorov na vprašanje, kje je meja med zakonitim urejanjem lastnine s strani države, ki ne vodi do razlastitve, in odvzemom lastnine tujcem. Odgovor je pomemben predvsem zaradi tega, ker mora država v primerih, ko s svojimi ukrepi prestopi mejo in razlasti tujca, le-temu plačati odškodnino. Ta obveznost bi lahko otežila sprejemanje pomembnih ukrepov (npr. okoljevarstvenih ukrepov ali ukrepov za doseganje razvojnih ciljev tisočletja) s strani držav v razvoju, ki si plačevanja visokih odškodnin ne bi mogle privoščiti. Na drugi strani pa je pomembna zaščita investicij v tujino, ki so še posebej ranljive. Vsekakor pa je pri odločanju o razlastitvi potrebno vzeti v poštev dejstvo, da ugodna poslovna klima in naklonjenost predstavljata prehodni okoliščini, ki sta neobhodno podvrženi spremembam.²⁴⁷ Nobeno podjetje ne more ubežati tveganjem, ki izhajajo iz splošnih pogojev v gospodarstvu.

6.1. Kriteriji za ugotavljanje posredne razlastitve

Meja med konceptom posredne razlastitve in ukrepi države, ki sicer urejajo lastnino, ne predstavljajo pa razlastitve in posledično ne zahtevajo odškodnine, v mednarodnem pravu ni bila sistematično definirana oz. določena. Natančna študija primerov pokaže, da obstajajo določeni kriteriji, ki so jih Tribunal in drugi mednarodni organi za reševanje razlastitvenih sporov uporabljali pri odločanju v konkretnih primerih, in sicer:

---

²⁴⁶ M. Tratnik, A. Ferčič, op. cit., str. 131.

²⁴⁷ H. Seddigh, What Level of Host State Interference Amounts to a Taking, v: 2 *JWI* 631 (2001), str. 646.

- (1) značaj vmešavanja vlade v lastnino, predvsem glede na javni interes, nediskriminatornost in skladnost s predpisanim pravnim postopkom;
- (2) sorazmernost med namenom in učinkom vladnega ukrepa;
- (3) ekonomski učinek vladnega ukrepa: ali gre za precejšnje prikrajšanje lastnika za njegovo lastninsko pravico, kar pomeni, da ta zanj nima več nobene vrednosti;
- (4) stopnja vmešavanja v legitimna in razumna pričakovanja investitorja.

Z navedenimi kriteriji si je moč pomagati pri ugotavljanju, ali je določen ukrep države prestopil mejo zakonitega urejanja lastnine in predstavlja razlastitev.

Pregled prakse Tribunala pokaže, da je do odločitve o posredni razlastitvi prišlo takrat, ko je bilo vmešavanje v lastninsko pravico precejšnje, tj. kadar država tujega investitorja prikrajša za bistvene pravice iz lastnine oz. kadar vmešavanje traja precejšnje časovno obdobje. Tribunal je splošno gledano sprejel definicijo razlastitve, ki sta jo je že leta 1961 predstavila *Sohn* in *Baxter*. Po njuni definiciji razlastitev ne zajema samo neposrednega odvzema lastnine, temveč tudi vsakršno nerazumno poseganje v uporabo, uživanje lastnine ali razpolaganje z njo, ki predstavlja takšen poseg, da se lastniku v nerazumno dolgem časovnem obdobju onemogoči uporabo, uživanje ali razpolaganje z lastnino.²⁴⁸

Iz konkretnih primerov, ki so se pojavili pred Tribunalom, je mogoče izluščiti naslednja pravila glede posrednih razlastitev:

- začasna postavitve menedžerjev ali nadzornikov tujemu podjetju postane razlastitev, ko je mogoče ugotoviti, da prevzem nadzora nad lastnino ni več zgolj kratkotrajen in prehodni; odločilni so naslednji dejavniki: (1) ne obstajajo razumni obeti, da bo kontrola nad lastnino vrnjena lastniku, (2) lastniku ni bila plačana odškodnina za izgubo ali stroške v času, ko ni imel kontrole, (3) kontrola s strani vlade traja znatno časovno obdobje, npr. več let;
- argument, da je bilo imenovanje menedžerja ali nadzornika utemeljeno po nacionalni zakonodaji in potrebno za zavarovanje legitimnih interesov države, ni relevanten;
- država ni odgovorna za izgubo lastnine ali drugo obliko ekonomske prikrajšanosti, ki izhaja iz *bona fide* splošnega obdavčenja ali drugega dejanja, ki je splošno priznано

---

²⁴⁸ 1961 Harvard Draft Convention, Draft Article 10(3)a; Gl. tudi A.F. Lowenfeld, op. cit., str. 465.

kot izvrševanje policijskih pooblastil države (sprejem ukrepov iz razlogov javnega zdravja, varnosti, morale ali blaginje), pri čemer morata biti izpolnjena dva pogoja: dejanje ne sme biti diskriminatorno in ne sme siliti tujca k temu, da bi zapustil svojo lastnino ali jo prodal po nerazumno nizki ceni;

- onemogočanje izvoza s postavljanjem nemogočih in neupravičenih pogojev in ovir predstavlja razlastitev, kadar se je država s pogodbo zavezala, da bo podjetju pomagala pri izvozu;
- nerazumno in neupravičeno vmešavanje v rabo bančnih računov vodi do razlastitve v primerih, ko banka v državni lasti ne sprejme ustreznih ukrepov, da bi s strani pristojnih organov pridobila vsa potrebna dovoljenja, kadar tujec zahteva prenos denarja iz svojega bančnega računa;
- izgon tujca iz države lahko, če se z njim krši procesna ali materialna pravila, povzroči odgovornost države za izgubo lastnine, ki nastane kot posledica izgona, pri čemer pa mora tožnik dokazati, da sta njegov odhod iz države in posledična izguba lastnine pripisljiva državi;
- katerikoli tožnik, ki zahteva odškodnino zaradi razlastitve, mora najprej dokazati, da ima lastninsko pravico na stvari, v zvezi s katero zatrjuje razlastitev, saj sicer ni upravičen do vlaganja zahtevkov.

Vsekakor je razumno priznati, da seznam kriterijev in primerov posrednih razlastitev, ki ju je mogoče oblikovati na podlagi judikature in prakse držav, nista taksativna in se bosta še razvijala. Države še naprej sklepajo nove sporazume za urejanje in varovanje investicij, poleg tega pa je vedno več sporov predloženih v reševanje arbitražam, kar pomeni, da bo analiza od primera do primera potrebna tudi v bodoče.

6.2. Pomen odločitev Iran-ZDA tribunala za medsebojne zahtevke

Odločitve Tribunala predstavljajo pomemben prispevek k praksi mednarodnih sodišč in tribunalov na področju razlastitve, ne zgolj zaradi velikega števila odločitev, ki jih je Tribunal sprejel, in kontinuitete njegovega delovanja, temveč tudi zaradi nekaterih drugih razlogov.

Medtem ko so veliko število primerov povezovali skupni elementi, ker je pač šlo za poseg v lastnino in lastninske pravice, je v bistvu Tribunal odločal o zelo različnih dejanskih stanjih,

kar mu je omogočilo razvoj koherentne jurisprudence. Vrednost odločitev Tribunala še povečuje dejstvo, da je bilo med njegovimi člani veliko uglednih pravnikov, arbitrov in strokovnjakov za mednarodno pravo. Alžirski deklaraciji sta Tribunalu dali široko pooblastilo pri izbiri prava, kar je arbitrom iz različnih pravnih tradicij omogočilo diskrecijo pri definiranju skupnega pravnega okvirja za odločanje v posameznih primerih.²⁴⁹ Tako je Tribunal prispeval k ustvarjanju pravil mednarodnega prava in njihovi razjasnitvi.

Odločitve Tribunala so pomembno prispevale k razvoju na področju razlastitve v mednarodnem pravu tudi zato, ker so bile v veliki večini dane na voljo javnosti in posledično preučevanju s strani pravnih strokovnjakov.²⁵⁰ Pomembno vlogo so odigrala tudi ločena mnenja in odklonilna ločena mnenja, v katerih so člani Tribunala podajali še dodatne argumente v podporo sprejeti odločitvi oz. navajali argumente, zakaj bi po njihovem mnenju morala biti sprejeta drugačna rešitev.

Nekateri skeptiki so na mednarodno arbitražo gledali ali še gledajo kot na kompromisni proces, v katerem je odločanje na podlagi pravnih argumentov drugotnega pomena, ker prevladujeta interes po doseganju soglasja med arbitri ter popuščanje sprtim stranem. Tribunal je s svojo bogato judikaturto dokazal, da arbitražno odločanje v mednarodni sferi lahko predstavlja kompleksen, natančen in skrben proces, v katerem odločanje temelji poglavitno na pravu.

---

²⁴⁹ Gl. Deklaracijo o razrešitvi zahtevkov, 5. člen; J.G. Merrills, op. cit., str. 101; J.R. Crook, op. cit., str. 280.

²⁵⁰ Poslovnik Tribunala v 32. členu določa, da morajo biti vse odločitve dostopne javnosti, razen če na zahtevo katere izmed strank Tribunal odloči, da nekateri deli posamezne odločitve ne bodo javni.

7. VIRI IN LITERATURA

7.1. Monografije

1. Bernhardt, Rudolf (ur.): ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW, Volume 2, North-Holland, Amsterdam 1995.
2. Bernhardt, Rudolf (ur.): ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW, Volume 3, North-Holland, Amsterdam 1997.
3. Bernhardt, Rudolf (ur.): ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW, Volume 4, North-Holland, Amsterdam 2000.
4. Brownlie, Ian: PRINCIPLES OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW (5. izdaja), Oxford University Press, Oxford 2002.
5. Collier, John, Lowe, Vaughan: THE SETTLEMENT OF DISPUTES IN INTERNATIONAL LAW: INSTITUTIONS AND PROCEDURES, Oxford University Press, Cambridge 1999.
6. Conforti, Benedetto: MEDNARODNO PRAVO (6. izdaja), Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2005.
7. Lowenfeld, Andreas F.: INTERNATIONAL ECONOMIC LAW, Oxford University Press, Oxford 2002.
8. Merrills, John G.: INTERNATIONAL DISPUTE SETTLEMENT (3. izdaja), Cambridge University Press, Cambridge 1998.
9. Seidl-Hohenveldern, Ignaz: INTERNATIONAL ECONOMIC LAW (3. izdaja), Kluwer Law International, The Hague, London, Boston 1999
10. Shaw, Malcolm N.: INTERNATIONAL LAW (4. izdaja), Cambridge University Press, Cambridge 1997.
11. Shelton, Dinah: REMEDIES IN INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW, Oxford University Press, Oxford 1999.
12. Tratnik, Matjaž, Ferčič, Aleš: MEDNARODNO GOSPODARSKO PRAVO, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor 2002.
13. Türk, Danilo: TEMELJI MEDNARODNEGA PRAVA, GV Založba, Ljubljana 2007.
14. Wallace, Rebecca M.: INTERNATIONAL LAW (4. izdaja), Sweet&Maxwell, London 2002.

7.2. Periodika

15. Aldrich, George H., What Constitutes a Compensable Taking of Property? The Decisions of the Iran-United States Claims Tribunal, v: 88 AJIL 585 (1994).
16. Caron, David D., The Nature of the Iran-United States Claims Tribunal and the Evolving Structure of International Dispute Resolution, v: 84 AJIL 104 (1990).
17. George C. Christie, What Constitutes a Taking of Property Under International Law?, v: 38 BYIL 307 (1962).
18. Crook, John R., Applicable Law in International Arbitration, v: 83 AJIL 278 (1989).
19. Dolzer, Rudolf, New Foundations of the Law of Expropriation of Alien Property, v: 75 AJIL 553 (1981).
20. Fabri, Ruiz Hélène, The Approach Taken by the European Court of Human Rights to the Assessment of Compensation for 'Regulatory Expropriations' of the Property of Foreign Investors, v: 11 NYU Environmental Law Journal 148 (2002).
21. Gray, Christine, Kingsbury Benedict, Developments in Dispute Settlement: Inter-State Arbitration since 1945, v: 63 BYIL 97 (1992).
22. Higgins, Rosalyn, The Taking of Property by the State: Recent Developments in International Law, v: 176 Recueil des Cours 259 (1982 II).
23. Mendelson, Maurice H., Compensation for Expropriation: The Case Law, v: 79 AJIL 414 (1985).
24. Mountfield, Helen, Regulatory Expropriations in Europe: The Approach of the European Court of Human Rights, v: 11 NYU Environmental Law Journal 136 (2002).
25. Schachter, Oscar, Compensation Cases - Leading and Misleading, v: 79 AJIL 420 (1985).
26. Seddigh, Hassan, What Level of Host State Interference Amounts to a Taking under Contemporary International Law?, v: 2 Journal of World Investment 631 (2001).
27. Weston, Burns H., 'Constructive Takings' under International Law: A Modest Foray into the Problem of 'Creeping Expropriation', v: 16 VJIL 103 (1975).
28. White, Robin C.A., Expropriation of the Libyan Oil Concessions - Two Conflicting International Arbitrations, v: 30 International and Comparative Law Quarterly 1 (1981).

7.3. Poglavja v zbornikih in enciklopedijah

29. Dolzer, Rudolf, Expropriation and Nationalization, v: Bernhardt, Rudolf (ur.): ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW, Volume 2, North-Holland, Amsterdam 1995.
30. Frahm, Oellers Karin, United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran Case, v: Bernhardt, Rudolf (ur.): ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW, Volume 4, North-Holland, Amsterdam 2000.
31. Lillich, Richard, Preface, in The Iran-United States Claims Tribunal (1984), str. vii, citirano v: Crook, John R., Applicable Law in International Arbitration, v: 83 AJIL 278 (1989).
32. Riesenfeld, Stefan A., United States-Iran Agreement of January 19, 1981 (Hostages and Financial Arrangements), v: Bernhardt, Rudolf (ur.): ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW, Volume 4, North-Holland, Amsterdam 2000.
33. Shihata, F.I. Ibrahim, Parra, R. Antonio, Multilateral Investment Guarantee Agency, v: Bernhardt, Rudolf (ur.): ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW, Volume 3, North-Holland, Amsterdam 1997.
34. Swanson, Steven S., Iran-US Claims Tribunal: A Policy Analysis of the Expropriation Cases, v: 18 Case W. Res. J. Int'l L. 307 (1986).

7.4. Odločitve mednarodnih sodišč in tribunalov

7.4.1. Meddržavno sodišče

35. Application for Revision and Interpretation of the Judgment of February 24, 1982 in the Case Concerning the Continental Shelf (Tunizija proti Libiji), ICJ Rep. (1985).
36. Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgija proti Španiji), ICJ Rep. (1970).
37. Elettronica Sicula S.p.A. (ZDA proti Italiji), ICJ Rep. (1989).
38. Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nikaragva proti ZDA), Judgment of 26 November 1984: Jurisdiction of the Court and Admissibility of the Application, ICJ Rep. (1984).
39. Nottebohm (Liechtenstein proti Gvatemali), ICJ Rep. (1955).
40. Request for Interpretation of the Judgment of November 20, 1950 in the Asylum Case (Kolumbija proti Peruju), ICJ Rep. (1950).
41. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran case (ZDA proti Iranu), ICJ Rep. (1980).
42. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran case, Request for Indication of Provisional Measures, Order of 15 December 1979, ICJ Rep. (1979).

7.4.2. *Stalno meddržavno sodišče*

43. Certain German Interests in Polish Upper Silesia (Nemčija proti Poljski), PCIJ, Ser. A, No. 7, 1926.
44. Factory at Chorzów (Nemčija proti Poljski), PCIJ, Ser. A, No. 17, 1928.

7.4.3. *Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov*

45. ADC Affiliate Limited and ADC & ADMC Management Limited v. Republic of Hungary (ICSID Case No. ARB/03/16), 2. oktober 2006.
46. Amco Asia Corporation v. The Republic of Indonesia (ICSID Arbitration), 24 ILM 1022 (1985).
47. Tradex Hellas S.A. v. Republic of Albania, ICSID Case No. ARB/94/2.
48. Wena Hotels Ltd. v. Arab republic of Egypt, ICSID Case No. ARB/98/4.

7.4.4. *Arbitražne odločitve na podlagi Severnoameriškega sporazuma o svobodni trgovini*

49. Metalclad Corporation v. United Mexican States, Case No. ARB(AF)/97/1, 40 ILM 36 (2000).
50. Methanex Corp. v. United States of America, 3. avgust 2005; dostopno na: <http://www.state.gov/documents/organization/51052.pdf> (20.4.2008).
51. Pope&Talbot Inc. v. The Government of Canada, Interim Award, 26. junij 2000 (NAFTA).
52. S.D. Myers Inc. v. Government of Canada, Partial Award, 13. november 2000; dostopno na: <http://www.appletonlaw.com/cases/Myers%20-%20Final%20Merits%20Award.pdf> (20.4.2008).

7.4.5. *Evropsko sodišče za človekove pravice*

53. Handyside v. United Kingdom, 24 ECHR (Ser. A) 1976.
54. James and Others v. United Kingdom, 98 ECHR (Ser. A) 1986.
55. Marckx v. Belgium, 31 ECHR (Ser. A) 1979.
56. Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal, 24 EHRR (1996).
57. Poiss v. Austria, 117 ECHR (Ser. A) 1987.

7.4.6. *Druge arbitražne odločitve*

58. BP Exploration Co. Ltd. v. Government of the Libyan Arab Republic, 53 ILR 297 (1979).

59. Kuwait v. American Independent Oil Co., 21 ILM 976 (1982).
60. Libyan American Oil Company (Liamco) v. The Government of the Libyan Arab Republic, 20 ILM 1 (1981).
61. Texaco Overseas Petroleum Co. and California Asiatic Oil Co. v. Government of the Libyan Arab Republic, 17 ILM 1 (1978).

7.5. Odločitve Iran-ZDA tribunala za medsebojne zahteve

62. A/2, 1 IUSCTR 101.
63. Islamic Republic of Iran v. USA, Case No. A/18, 5 IUSCTR 251.
64. American International Group, Inc. and American Life Insurance Co. v. Islamic Republic of Iran and Central Insurance of Iran, 23 ILM 1 (1984).
65. Amoco International Financial Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 15 IUSCTR 189.
66. American Int'l Group, Inc. v. Islamic Republic of Iran, 4 IUSCTR 96.
67. Computer Sciences Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 10 IUSCTR 269.
68. Eastman Kodak Co. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 153.
69. Foremost Tehran, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 10 IUSCTR 228.
70. Golpira v. Government of the Islamic Republic of Iran, 2 IUSCTR 171.
71. Harza Engineering Co. v. Islamic Republic of Iran, 1 IUSCTR 499.
72. Hood Corp. v. Islamic Republic of Iran, 7 IUSCTR 36.
73. Houston Contracting Co. v. National Iranian Oil Co., 20 IUSCTR 3.
74. INA Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 8 IUSCTR 373.
75. International Technical Products Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 9 IUSCTR 206.
76. McCollough & Company Inc. v. The Ministry of Post, Telegraph and Telephone, The National Iranian Oil Company and Bank Markazi, 11 IUSCTR 3.
77. Mobil Oil Iran, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 16 IUSCTR 3.
78. Motorola, Inc. v. Iran National Airlines Corp., 19 IUSCTR 73.

79. Oil Field of Texas, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 12 IUSCTR 308.
80. Otis Elevator Co. v. Islamic Republic of Iran, 14 IUSCTR 283.
81. Payne v. Government of the Islamic Republic of Iran, 12 IUSCTR 3.
82. Petrolane, Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 27 IUSCTR 64.
83. Phelps Dodge Corp. v. Islamic Republic of Iran, 10 IUSCTR 121.
84. Phillips Petroleum Co. Iran v. Islamic Republic of Iran, 21 IUSCTR 79.
85. Saboonchain v. Islamic Republic of Iran, 27 IUSCTR 248.
86. Sea-Land Service, Inc. v. Islamic Republic of Iran, 6 IUSCTR 149.
87. Schering Corp. v. Islamic Republic of Iran, 5 IUSCTR 361.
88. Sedco, Inc. v. National Iranian Oil Co., 15 IUSCTR 23.
89. Seismograph Service Corp. v. National Iranian Oil Co., 22 IUSCTR 3.
90. Sola Tiles, Inc. v. The Government of the Islamic Republic of Iran, 14 IUSCTR 223.
91. Starret Housing Corp. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 4 IUSCTR 122.
92. Sylvania Technical Systems Inc. v. Government of the Islamic Republic of Iran, 8 IUSCTR 298.
93. Textron Inc. v. Iran, 6 IUSCTR 328.
94. Tippetts, Abbett, McCarthy, Stratton v. TAMS-AFFA Consulting Engineers of Iran, 6 IUSCTR 219.
95. Too v. Greater Modesto Insurance Associates, 23 IUSCTR 378.
96. United Painting Co. v. Islamic Republic of Iran, 23 IUSCTR 351.
97. William L. Pereira Associates, Iran v. Islamic Republic of Iran, 5 IUSCTR 198.
98. Yeager v. Islamic Republic of Iran, 17 IUSCTR 92.

7.6. Sodbe nacionalnih sodišč

99. Dallal v. Bank Mellat, 1 QB (1986) 441.

100. Ministry of Defense of the Islamic Republic of Iran v. Gould Inc., 887 F.2d 1357, 84 AJIL 556 (1990).

7.7. Slovenska zakonodaja

101. Stvarnopravni zakonik (SPZ), Uradni list Republike Slovenije, št. 87/2002.

7.8. Mednarodni dokumenti

102. Agreement between the Government of Canada and the Government of the Republic of Venezuela on the Promotion and Protection of Investments, dostopno na: http://www.unctad.org/sections/dite/ia/docs/bits/canada_venezuela.pdf (30.3.2008).
103. Agreement between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Republic of Slovenia on the Promotion and Protection of Investments; dostopno na: http://www.unctad.org/sections/dite/ia/docs/bits/thailand_slovenia.pdf (30.3.2008).
104. Agreement on Reciprocal Promotion and Protection of Investment between the Government of the People's Republic of China and the Government of the Islamic Republic of Iran; dostopno na: http://www.unctad.org/sections/dite/ia/docs/bits/China_Iran.pdf (30.3.2008).
105. Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency, 24 ILM 1605 (1985).
106. Convention on Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States, 575 UNTS 159.
107. Declaration of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria; dostopno na: <http://www.iusct.org/general-declaration.pdf> (17.1.2008).
108. Declaration of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria concerning the Settlement of Claims by the Government of the United States of America and the Government of the Islamic Republic of Iran; dostopno na: <http://www.iusct.org/claims-settlement.pdf> (17.1.2008).
109. Dunajska konvencija o mednarodnem pogodbenem pravu, 1155 UNTS 311 (1969).
110. Energy Charter Treaty, 34 ILM 391 (1995).
111. Escrow Agreement, 75 AJIL 418 (1981).
112. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS No. 5.
113. Exchange of Notes Constituting an Agreement between the Government of the Netherlands and the Government of the United States of America Concerning a

Security Account Relating to the Settlement of Certain Disputes between the United States of America and Iran; dostopno na:
http://untreaty.un.org/unts/60001_120000/10/36/00019759.pdf (7.3.2008).

114. Executive Order 12283: Non-Prosecution of Claims of Hostages and for Actions at the United States Embassy and Elsewhere, 75 AJIL 418 (1981).
115. Executive Order 12284: Restrictions on the Transfer of Property of the Former Shah of Iran, 75 AJIL 419 (1981).
116. Harvard Draft Convention on the International Responsibility of States for Injuries to Aliens, 55 AJIL 545 (1961).
117. North American Free Trade Agreement (NAFTA), 32 ILM 612 (1993).
118. Pogodba o prijateljstvu, gospodarskih odnosih in konzularnih pravicah med ZDA in Iranom (Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights between the United States of America and Iran), 284 UNTS 93.
119. Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 213 UNTS 262.
120. Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Države Izrael o vzajemnem spodbujanju in zaščiti naložb; Uradni list Republike Slovenije - Mednarodne pogodbe, št. 9/1999.
121. Statut Meddržavnega sodišča, Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana 1994.
122. Treaty between the United States of America and the Republic of Senegal Concerning the Reciprocal Encouragement and Protection of Investment; dostopno na: http://www.unctad.org/sections/dite/ia/docs/bits/us_senegal.pdf (18.4.2008).
123. Undertakings of the Government of the United States of America and the Government of the Islamic Republic of Iran with Respect to the Declaration of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria, 75 AJIL 418 (1981).
124. Ustanovna listina Organizacije združenih narodov, Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana 1994.
125. World Bank Guidelines on the Treatment of Foreign Direct Investment, 31 ILM 1363 (1992).

7.9. Dokumenti in publikacije Organizacije združenih narodov

126. Členi o odgovornosti držav za mednarodna nedopustna ravnanja s komentarjem, Poročilo Komisije za mednarodno pravo z njenega 53. zasedanja, A/56/10 (2001).

127. Resolucija Generalne skupščine 1262 (XIII): Model Rules on Arbitral Procedures (1958).
128. Resolucija Generalne skupščine 1803 o trajni suverenosti nad naravnimi viri (1962).
129. Resolucija Generalne skupščine 3281 (XXIV): Listina ekonomskih pravic in obveznosti držav (1974).
130. Resolucija Generalne skupščine 56/83 (2002): Členi o odgovornosti držav za mednarodna nedopustna ravnanja.
131. Resolucija Varnostnega sveta 457 (1979).
132. Resolucija Varnostnega sveta 461 (1979).
133. United Nations Conference on Trade and Development: Investor-State Dispute Settlement and Impact on Investment Rulemaking, New York in Ženeva 2007.
134. Ways and Means for Making the Evidence of Customary International Law More Readily Available, Poročilo Komisije za mednarodno pravo z njenega 2. zasedanja, 2 YBILC (1950).

7.10. Spletne strani

135. Uradna spletna stran ICSID:
http://icsid.worldbank.org/ICSID/ICSID/AboutICSID_Home.jsp (23.2.2008).
136. Uradna spletna stran ICSID:
http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=RightFrame&FromPage=Dispute%20Settlement%20Facilities&pageName=Disp_settl_facilities (23.2.2008).
137. Uradna spletna stran ICSID:
<http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet> (18.3.2008).
138. Uradna spletna stran IUSCT:
<http://www.iusct.org/background-english.html> (17.1.2008).
139. Uradna spletna stran MIGA:
http://www.miga.org/about/index_sv.cfm?stid=1588 (23.2.2008).
140. <http://www.state.gov/s/l/3199.htm> (17.1.2008).
141. http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,36,134050 (23.2.2008).
142. http://24ur.com/bin/article.php?article_id=3067345 (23.2.2008).

7.11. Drugo

143. Ad Hoc Experts Group on Investment Rules: Untangling the Expropriation and Regulation Relationship: Is There a Way Forward?, Background Materials on NAFTA Chapter 11; dostopno na: <http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/disp-diff/regulation.aspx?lang=en> (17.4.2008).
144. Bodansky, Daniel M., UN General Assembly Resolutions: Expropriation of Foreign Property, dostopno na: http://www.lawsch.uga.edu/~bogdansky/courses/International_Law/class16.html (2.3.2007).
145. Cotula, Lorenzo, The Regulatory Taking Doctrine, International Institute for Environment and Development Briefing 3; dostopno na: <http://www.iied.org/pubs/pdfs/17014IIED.pdf> (10.4.2008).
146. OECD Working Paper on 'Indirect Expropriation' and the 'Right to Regulate' in International Investment Law (2004); dostopno na: <http://www.oecd.org/dataoecd/22/54/33776546.pdf> (15.5.2008).
147. Tribunal Rules of Procedure (Poslovnik Tribunala); dostopno na: <http://www.iusct.org/tribunal-rules.pdf> (17.1.2008).

8. PRILOGE

8.1. Splošna deklaracija

DECLARATION OF THE GOVERNMENT OF THE DEMOCRATIC AND POPULAR REPUBLIC OF ALGERIA (General Declaration), 19 January 1981

The Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria, having been requested by the Governments of the Islamic Republic of Iran and the United States of America to serve as an intermediary in seeking a mutually acceptable resolution of the crisis in their relations arising out of the detention of the 52 United States nationals in Iran, has consulted extensively with the two governments as to the commitments which each is willing to make in order to resolve the crisis within the framework of the four points stated in the Resolution of November 2, 1980, of the Islamic Consultative Assembly of Iran. On the basis of formal adherences received from Iran and the United States, the Government of Algeria now declares that the following interdependent commitments have been made by the two governments:

GENERAL PRINCIPLES

The undertakings reflected in this Declaration are based on the following general principles:

A. Within the framework of and pursuant to the provisions of the two Declarations of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria, the United States will restore the financial position of Iran, in so far as possible, to that which existed prior to November 14, 1979. In this context, the United States commits itself to ensure the mobility and free transfer of all Iranian assets within its jurisdiction, as set forth in Paragraphs 4-9.

B. It is the purpose of both parties, within the framework of and pursuant to the provisions of the two Declarations of the Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria, to terminate all litigation as between the government of each party and the nationals of the other, and to bring about the settlement and termination of all such claims through binding arbitration. Through the procedures provided in the Declarations relating to the Claims Settlement Agreement, the United States agrees to terminate all legal proceedings in United States courts involving claims of United States persons and institutions against Iran and its state enterprises, to nullify all attachments and judgments obtained therein, to prohibit all further litigation based on such claims, and to bring about the termination of such claims through binding arbitration.

POINT I: NON-INTERVENTION IN IRANIAN AFFAIRS

The United States pledges that it is and from now on will be the policy of the United States not to intervene, directly or indirectly, politically or militarily, in Iran's internal affairs.

**POINTS II AND III: RETURN OF IRANIAN ASSETS
AND SETTLEMENT OF U.S. CLAIMS**

2. Iran and the United States (hereinafter “the parties”) will immediately select a mutually agreeable Central Bank (hereinafter “the Central Bank”) to act, under the instructions of the Government of Algeria and the Central Bank of Algeria (hereinafter “the Algerian Central Bank”) as depositary of the escrow and security funds hereinafter prescribed and will promptly enter into depositary arrangements with the Central Bank in accordance with the terms of this Declaration. All funds placed in escrow with the Central Bank pursuant to this Declaration shall be held in an account in the name of the Algerian Central Bank. Certain procedures for implementing the obligations set forth in this Declaration and in the Declaration of the Democratic and Popular Republic of Algeria Concerning the Settlement of Claims by the Government of the United States and the Government of the Islamic Republic of Iran (hereinafter “the Claims Settlement Agreement”) are separately set forth in certain Undertakings of the Government of the United States of America and the Government of the Islamic Republic of Iran with Respect to the Declaration of the Democratic and Popular Republic of Algeria.

3. The depositary arrangements shall provide that, in the event that the Government of Algeria certifies to the Algerian Central Bank that the 52 U.S. nationals have safely departed from Iran, the Algerian Central Bank will thereupon instruct the Central Bank to transfer immediately all monies or other assets in escrow with the Central Bank pursuant to this Declaration, provided that at any time prior to the making of such certification by the Government of Algeria, each of the two parties, Iran and the United States, shall have the right on seventy-two hours notice to terminate its commitments under this Declaration. If such notice is given by the United States and the foregoing certification is made by the Government of Algeria within the seventy-two hour period of notice, the Algerian Central Bank will thereupon instruct the Central Bank to transfer such monies and assets. If the seventy-two hour period of notice by the United States expires without such a certification having been made, or if the notice of termination is delivered by Iran, the Algerian Central Bank will thereupon instruct the Central Bank to return all such monies and assets to the United States, and thereafter the commitments reflected in this Declaration shall be of no further force and effect.

Assets in the Federal Reserve Bank

4. Commencing upon completion of the requisite escrow arrangements with the Central Bank, the United States will bring about the transfer to the Central Bank of all gold bullion which is owned by Iran and which is in the custody of the Federal Reserve Bank of New York, together with all other Iranian assets (or the cash equivalent thereof) in the custody of the Federal Reserve Bank of New York, to be held by the Central Bank in escrow until such time as their transfer or return is required by Paragraph 3 above.

Assets in Foreign Branches of U.S. Banks

5. Commencing upon completion of the requisite escrow arrangements with the Central Bank, the United States will bring about the transfer to the Central Bank, to the account of the Algerian Central Bank, of all Iranian deposits and securities which on or after November 14, 1979, stood upon the books of overseas banking offices of U.S. banks, together with interest

thereon through December 31, 1980, to be held by the Central Bank, to the account of the Algerian Central Bank, in escrow until such time as their transfer or return is required in accordance with Paragraph 3 of this Declaration.

Assets in U.S. Branches of U.S. Banks

6. Commencing with the adherence by Iran and the United States to this Declaration and the Claims Settlement Agreement attached hereto, and following the conclusion of arrangements with the Central Bank for the establishment of the interest-bearing Security Account specified in that Agreement and Paragraph 7 below, which arrangements will be concluded within 30 days from the date of this Declaration, the United States will act to bring about the transfer to the Central Bank, within six months from such date, of all Iranian deposits and securities in U.S. banking institutions in the United States, together with interest thereon, to be held by the Central Bank in escrow until such time as their transfer for return is required by Paragraph 3.

7. As funds are received by the Central Bank pursuant to Paragraph 6 above, the Algerian Central Bank shall direct the Central Bank to (1) transfer one-half of each such receipt to Iran and (2) place the other half in a special interest-bearing Security Account in the Central Bank, until the balance in the Security Account has reached the level of U.S.\$1 billion. After the U.S.\$1 billion balance has been achieved, the Algerian Central Bank shall direct all funds received pursuant to Paragraph 6 to be transferred to Iran. All funds in the Security Account are to be used for the sole purpose of securing the payment of, and paying, claims against Iran in accordance with the Claims Settlement Agreement. Whenever the Central Bank shall thereafter notify Iran that the balance in the Security Account has fallen below U.S.\$500 million, Iran shall promptly make new deposits sufficient to maintain a minimum balance of U.S.\$500 million in the Account. The Account shall be so maintained until the President of the arbitral tribunal established pursuant to the Claims Settlement Agreement has certified to the Central Bank of Algeria that all arbitral awards against Iran have been satisfied in accordance with the Claims Settlement Agreement, at which point any amount remaining in the Security Account shall be transferred to Iran.

Other Assets in the U.S. and Abroad

8. Commencing with the adherence of Iran and the United States to this Declaration and the attached Claims Settlement Agreement and the conclusion of arrangements for the establishment of the Security Account, with arrangements will be concluded with 30 days from the date of this Declaration, the United States will act to bring about the transfer to the Central Bank of all Iranian financial assets (meaning funds or securities) which are located in the United States and abroad, apart from those assets referred to in Paragraphs 5 and 6 above, to be held by the Central Bank in escrow until their transfer or return is required by Paragraph 3 above.

9. Commencing with the adherence by Iran and the United States to this Declaration and the attached Claims Settlement Agreement and the making by the Government of Algeria of the certification described in Paragraph 3 above, the United States will arrange, subject to the provisions of U.S. law applicable prior to November 14, 1979, for the transfer to Iran of all Iranian properties which are located in the United States and abroad and which are not within the scope of the preceding paragraphs.

Nullification of Sanctions and Claims

10. Upon the making by the Government of Algeria of the certification described in Paragraph 3 above, the United States will revoke all trade sanctions which were directed against Iran in the period November 4, 1979, to date.

11. Upon the making by the Government of Algeria of the certification described in Paragraph 3 above, the United States will promptly withdraw all claims now pending against Iran before the International Court of Justice and will thereafter bar and preclude the prosecution against Iran of any pending or future claim of the United States or a United States national arising out of events occurring before the date of this Declaration related to (A) the seizure of the 52 United States nationals on November 4, 1979, (B) their subsequent detention, (C) injury to the United States property or property of the United States nationals within the United States Embassy compound in Tehran after November 3, 1979, and (D) injury to the United States nationals or their property as a result of popular movements in the course of the Islamic Revolution in Iran which were not an act of the Government of Iran. The United States will also bar and preclude the prosecution against Iran in the courts of the United States of any pending or future claim asserted by persons other than the United States nationals arising out of the events specified in the preceding sentence.

POINT IV: RETURN OF THE ASSETS OF THE FAMILY OF THE FORMER SHAH

12. Upon the making by the Government of Algeria of the certification described in Paragraph 3 above, the United States will freeze, and prohibit any transfer of, property and assets in the United States within the control of the estate of the former Shah or any close relative of the former Shah served as a defendant in U.S. litigation brought by Iran to recover such property and assets as belonging to Iran. As to any such defendant, including the estate of the former Shah, the freeze order will remain in effect until such litigation is finally terminate. Violation of the freeze order shall be subject to the civil and criminal penalties prescribed by U.S. law.

13. Upon the making by the Government of Algeria of the certification described in Paragraph 3 above, the United States will order all persons within U.S. jurisdiction to report to the U.S. Treasury within 30 days, for transmission to Iran, all information known to them, as of November 3, 1979, and as of the date of the order, with respect to the property and assets referred to in Paragraph 12. Violation of the requirement will be subject to the civil and criminal penalties prescribed by U.S. law.

14. Upon the making by the Government of Algeria of the certification described in Paragraph 3 above, the United States will make known, to all appropriate U.S. courts, that in any litigation of the kind described in Paragraph 12 above the claims of Iran should not be considered legally barred either by sovereign immunity principles or by the act of state doctrine and that Iranian decrees and judgments relating to such assets should be enforced by such courts in accordance with United States law.

15. As to any judgment of a U.S. court which calls for the transfer of any property or assets to Iran, the United States hereby guarantees the enforcement of the final judgment to the extent that the property or assets exist with the United States.

16. If any dispute arises between the parties as to whether the United States has fulfilled any obligation imposed upon it by Paragraphs 12-15, inclusive, Iran may submit the dispute to binding arbitration by the tribunal established by, and in accordance with the provisions of, the Claims Settlement Agreement. If the tribunal determines that Iran has suffered a loss as a result of a failure by the United States to fulfill such obligation, it shall make an appropriate award in favor of Iran which may be enforced by Iran in the courts of any nation in accordance with its laws.

SETTLEMENT OF DISPUTES

17. If any other dispute arises between the parties as to the interpretation or performance of any provision of this Declaration, either party may submit the dispute to binding arbitration by the tribunal established by, and in accordance with the provisions of, the Claims Settlement Agreement. Any decision of the tribunal with respect to such dispute, including any award of damages to compensate for a loss resulting from a breach of this Declaration or the Claims Settlement Agreement, may be enforced by the prevailing party in the courts of any nation in accordance with its laws.

8.2. Deklaracija o razrešitvi zahtevkov

**DECLARATION OF THE GOVERNMENT OF THE DEMOCRATIC AND
POPULAR REPUBLIC OF ALGERIA CONCERNING THE SETTLEMENT OF
CLAIMS BY THE GOVERNMENT OF THE UNITED STATES OF AMERICA AND
THE GOVERNMENT OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN
(Claims Settlement Declaration), 19 January 1981**

The Government of the Democratic and Popular Republic of Algeria, on the basis of formal notice of adherence received from the Government of the Islamic Republic of Iran and the Government of the United States of America, now declares that Iran and the United States have agreed as follows:

Article I

Iran and the United States will promote the settlement of the claims described in Article II by the parties directly concerned. Any such claims not settled within six months from the date of entry into force of this Agreement shall be submitted to binding third-party arbitration in accordance with the terms of this Agreement. The aforementioned six months' period may be extended once by three months at the request of either party.

Article II

1. An international arbitral tribunal (the Iran-United States Claims Tribunal) is hereby established for the purpose of deciding claims of nationals of the United States against Iran and claims of nationals of Iran against the United States, and any counterclaim which arises out of the same contract, transaction or occurrence that constitutes the subject matter of that national's claim, if such claims and counterclaims are outstanding on the date of this Agreement, whether or not filed with any court, and arise out of debts, contracts (including transactions which are the subject of letters of credit or bank guarantees), expropriations or other measures affecting property rights, excluding claims described in Paragraph 11 of the Declaration of the Government of Algeria of January 19, 1981, and claims arising out of the actions of the United States in response to the conduct described in such paragraph, and excluding claims arising under a binding contract between the parties specifically providing that any disputes thereunder shall be within the sole jurisdiction of the competent Iranian courts, in response to the Majlis position.

2. The Tribunal shall also have jurisdiction over official claims of the United States and Iran against each other arising out of contractual arrangements between them for the purchase and sale of goods and services.

3. The Tribunal shall have jurisdiction, as specified in Paragraphs 16-17 of the Declaration of the Government of Algeria of January 19, 1981, over any dispute as to the interpretation or performance of any provision of that Declaration.

Article III

1. The Tribunal shall consist of nine members or such larger multiple of three as Iran and the United States may agree are necessary to conduct its business expeditiously. Within ninety days after the entry into force of this Agreement, each government shall appoint one-third of the members. Within thirty days after their appointment, the members so appointed shall by mutual agreement select the remaining third of the members and appoint one of the remaining third President of the Tribunal. Claims may be decided by the full Tribunal or by a panel of three members of the Tribunal as the President shall determine. Each such panel shall be composed by the President and shall consist of one member appointed by each of the three methods set forth above.

2. Members of the Tribunal shall be appointed and the Tribunal shall conduct its business in accordance with the arbitration rules of the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) except to the extent modified by the Parties or by the Tribunal to ensure that this Agreement can be carried out. The UNCITRAL rules for appointing members of three-member tribunals shall apply *mutatis mutandis* to the appointment of the Tribunal.

3. Claims of nationals of the United States and Iran that are within the scope of this Agreement shall be presented to the Tribunal either by claimants themselves or, in the case of claims of less than \$250,000, by the government of such national.

4. No claim may be filed with the Tribunal more than one year after the entry into force of this Agreement or six months after the date the President is appointed, whichever is later. These deadlines do not apply to the procedures contemplated by Paragraphs 16 and 17 of the Declaration of the Government of Algeria of January 19, 1981.

Article IV

1. All decisions and awards of the Tribunal shall be final and binding.

2. The President of the Tribunal shall certify, as prescribed in Paragraph 7 of the Declaration of the Government of Algeria of January 19, 1981, when all arbitral awards under this Agreement have been satisfied.

3. Any award which the Tribunal may render against either government shall be enforceable against such government in the courts of any nation in accordance with its laws.

Article V

The Tribunal shall decide all cases on the basis of respect for law, applying such choice of law rules and principles of commercial and international law as the Tribunal determines to be applicable, taking into account relevant usages of the trade, contract provisions and changed circumstances.

Article VI

1. The seat of the Tribunal shall be The Hague, The Netherlands, or any other place agreed by Iran and the United States.
2. Each government shall designate an Agent at the seat of the Tribunal to represent it to the Tribunal and to receive notices or other communications directed to it or to its nationals, agencies, instrumentalities, or entities in connection with proceedings before the Tribunal.
3. The expenses of the Tribunal shall be borne equally by the two governments.
4. Any question concerning the interpretation or application of this Agreement shall be decided by the Tribunal upon the request of either Iran or the United States.

Article VII

For the purpose of this Agreement:

1. A “*national*” of Iran or of the United States, as the case may be, means (a) a natural person who is a citizen of Iran or the United States; and (b) a corporation or other legal entity which is organized under the laws of Iran or the United States or any of its states or territories, the District of Columbia or the Commonwealth of Puerto Rico, if, collectively, natural persons who are citizens of such country hold, directly or indirectly, an interest in such corporation or entity equivalent to fifty per cent or more of its capital stock.
2. “*Claims of nationals*” of Iran or the United States, as the case may be, means claims owned continuously, from the date on which the claim arose to the date on which this Agreement enters into force, by nationals of that state, including claims that are owned indirectly by such nationals through ownership of capital stock or other proprietary interests in juridical persons, provided that the ownership interests of such nationals, collectively, were sufficient at the time the claim arose to control the corporation or other entity, and provided, further, that the corporation or other entity is not itself entitled to bring a claim under the terms of this Agreement. Claims referred to the arbitration Tribunal shall, as of the date of filing of such claims with the Tribunal, be considered excluded from the jurisdiction of the courts of Iran, or of the United States, or of any other court.
3. “*Iran*” means the Government of Iran, any political subdivision of Iran, and any agency, instrumentality, or entity controlled by the Government of Iran or any political subdivision thereof.
4. The “*United States*” means the Government of the United States, any political subdivision of the United States, and any agency, instrumentality or entity controlled by the Government of the United States or any political subdivision thereof.

Article VIII

This Agreement shall enter into force when the Government of Algeria has received from both Iran and the United States a notification of adherence to the Agreement.